„Impozitul pe salariu va scădea de la 60% la circa 35%“

MIRCEA CIUMARA, ministrul Finanţelor

pag. 10–11

22

Nr. 3 (361), 21–27 ianuarie 1997

„CIORBEA după CIORBEA“

pag. 8

TIMIŞOARA: Dosarele Revoluţiei

pag. 6

CAZUL CERVENI

pag. 7

ANDREI CORNEA

Cine e de vină?

Zilele acestea, s-a aflat din ziare despre acţiunile unui mic aşa-zis *cracker* autohton al reţelelor informatice. Un elev de liceu de 17 ani, avînd – zice-se – geniu informatic, s-a insinuat, prin *Internet*, pe arterele diferitelor reţele informatice internaţionale, apoi a „spart“ codurile mai multor bănci de date, situate în cele mai neaşteptate locuri. N-a sustras nimic de acolo – informaţii, coduri secrete, numerele unor cărţi de credit etc. –, nici nu le-a virusat ori alterat, ci, pur şi simplu, a şters cu metodă, tacticos, toate fişierele întîlnite. Aşa, pur şi simplu, le-a ras fără rost. Băieţaşul supradotat are pseudonimul informatic „Metal“, dar şi, *nota bene*, „Hitler“. Acum este dat în urmărire pînă şi de FBI şi se ascunde undeva, în Bucureşti, la un prieten, după ce a fugit de acasă şi de la mama. (Între timp a revenit acasă şi a dat un interviu *Adevărului*.) Dacă va fi prins, nu va păţi nimic, fiindcă legea românească nu ştie de nici o pedeapsă pentru asemenea delicte informatice, nemaivăzute pe cuprinsul spaţiului mioritic.

Micul „Hitler“ nu voia, prin urmare, să sustragă date şi, ca urmare, să profite de pe urma talentelor sale, nici nu dorea cu ardoare să ştie mai multe, invadînd prin cyber-spaţiu cine ştie ce sacre tezaure de informaţii strategice. Nu era nici un spărgător *new age*, utilizînd, în chip de şperaclu, un computer, nici un precoce savant, detracat de o şcolaritate stupidă, nici un şantajist ce activa prin satelit, meşterind cu butoanele şi *mouse*-ul; era un adolescent, altminteri, ca oricare altul, cu aceleaşi fantasme, frustrări, cu aceeaşi acnee şi aceiaşi blugi. Dacă ar fi fost mai domestic şi n-ar fi chiulit atîta de la ore, supradotat cum era, îl purtau pe la Olimpiade şi apoi, mai ştii, îl gratulau la Cotroceni.

Ce mi se pare demn de notat este că el nu avea nici măcar pragmatismul previzibil şi, pînă la urmă, normalizabil, al hoţului, al pungaşului, al delicventului obişnuit. Nu-l interesa nimic concret, practic, nici măcar obţinerea unui profit sau a unui avantaj necuvenit, fraudulos. Era doar un puşti mare şi resentimentar, care voia să arate celor de la Liceul de informatică că e mai deştept decît ei. Se juca, se distra, îşi omora urîtul, îşi mai bătea joc şi de „gardienii“ electronici ai marilor bănci de date, dovedindu-le că este cel mai bun. Practica o joacă infantilă, caracteristică unui suflet moral pigmeu, cuplat cu un creier tehnic, verosimil, supradimensionat.

Unii, şi nu puţini, vor spune că puştiul este o victimă: a şcolii, a familiei, a tranziţiei, a societăţii, a comunismului. Nu vreau să se creadă că absolv instituţiile respective şi societatea. Dar nu admit disculparea şi deresponsabilizarea individului. Sîntem fiinţe raţionale şi avem suflete individuale capabile să deosebească între bine şi rău. Pe acest postulat, deopotrivă iudeo-creştin şi liberal, se întemeiază posibilitatea justiţiei şi a statului de drept. Chiar dacă „sistemul“ social ori politic este rău şi defectuos, individul nu are latitudinea să-i transfere responsabilitatea personală. Cel mult, faptele sale vor putea fi mai bine circumstanţiate şi înţelese, şi eventual, iertate.

Micul „Hitler“ liceean rămîne totuşi cantonat în spaţiul faptului divers. Dar nu vă produce uneori insomnie imaginea a mii, poate zeci de mii de adolescenţi, altminteri aidoma altora, cu aceleaşi frustrări şi fantasme, şi care, exact în acest moment, apasă febril pe clapele calculatorului şi, aşa în joacă, spre a-şi alunga urîtul, fără profit sau sens, din pură plăcere a competiţiei întru distrugere, se sforţează să spargă codurile unor bănci de date din toată lumea, numai spre a le şterge datele şi fişierele, indiferent ce ar conţine? Dintre aceşti mii de mici „Hitleri“, resentimentari, fără lege morală şi orbi la misterul cerului înstelat, dar avînd în dotare computere şi minţi ingenioase, cîţi vor creşte mari şi tari, depăşind cenuşiul faptului divers?

Uneori, în momentele de pesimism, îmi închipui că, pentru ca vreunul dintre ei să devină capabil să incendieze o ţară sau o lume ajung, poate, numai şansa, un concurs de împrejurări, banala şi ineluctabila trecere a timpului... dar cuplate, toate acestea, cu practicile deresponsabilizării persoanei.

SĂPTĂMÎNAL EDITAT DE GRUPUL PENTRU DIALOG SOCIAL ● ANUL VIII ● 20 pagini ● 900 lei

CHESTIONAR 1997

Instrucţiuni: se încercuieşte codul corespunzător răspunsului ales

1. În 1996, faţă de anii precedenţi, revista „22" mi s-a părut:
Mai bună 1
Mai slabă 2
La fel 3

2. Pe o scală de la 1 (nota cea mai mică) la 10 (nota cea mai mare), apreciez revista „22" astfel:

foarte slabă ← → foarte bună
1 2 3 4 5 6 7 8 9 10

3. Citesc revista:
Integral 1
Majoritatea articolelor 2
Doar articolele care mă interesează 3

4. Exemplarul meu din revista „22" mai este citit de .....persoane

5. Autorii mei preferaţi din revista „22" sînt (maximum cinci autori):

6. În general, prefer să citesc:
Texte scurte şi concise 1
Pagini tematice cu mai mulţi autori 2
Pagini bloc de un singur autor 3
Seriale 4

7. Citesc rubricile în modul următor:

	(Aproape) Totdeauna	Deseori	Uneori	Rareori	(Aproape) Niciodată
Editorialul	1	2	3	4	5
Scrisori de la cititori („Curier")	1	2	3	4	5
Comentariu politic	1	2	3	4	5
Comentariu economic	1	2	3	4	5
Interviul săptămînii	1	2	3	4	5
Accente (articole pe teme de actualitate)	1	2	3	4	5
Anchete/Reportaje pe teme de actualitate politică	1	2	3	4	5
Anchete/Reportaje pe teme de actualitate socială	1	2	3	4	5
Eseu	1	2	3	4	5
Istorie	1	2	3	4	5
Masă rotundă la GDS	1	2	3	4	5
Comentariul de sondaje	1	2	3	4	5
Cronica TV	1	2	3	4	5
Cronica de carte	1	2	3	4	5
Cronica de teatru	1	2	3	4	5
Cronica de film	1	2	3	4	5
Cronica plastică	1	2	3	4	5
Revista presei	1	2	3	4	5
Articole despre NATO şi UE	1	2	3	4	5
Pagina externă („Lumea")	1	2	3	4	5
Suplimente gratuite	1	2	3	4	5

8. Cine aş dori să fie invitat la „Interviul săptămînii" (maximum cinci persoane):

9. Ce nu găsesc în revista „22" şi m-ar interesa:

10. Ce nu îmi place în „22":

11. Mă încadrez în categoria de vîrstă:
sub 25 ani 1
între 25–29 ani 2
între 30–39 ani 3
între 40–49 ani 4
între 50–59 ani 5
între 60–70 ani 6
peste 70 ani 7

12. Sexul:
Feminin 1
Masculin 2

13. Profesia:

14. Venitul meu net lunar se înscrie în categoria:
sub 200.000 lei 1
între 200.000–299.999 lei 2
între 300.000–399.999 lei 3
între 400.000–499.999 lei 4
între 500.000–749.999 lei 5
între 750.000 lei–1.000.000 lei 6
peste 1.000.000 lei 7

15. Numele şi adresa (doar pentru cei care doresc să participe la tragerea la sorţi):

IMPORTANT

Prin tragere la sorţi, 30 dintre cititorii care răspund la chestionar, vor primi cîte un premiu din partea redacţiei şi a unor importante edituri din ţară.
Pînă la închiderea ediţiei am contactat şi obţinut acceptul din partea editurilor: HUMANITAS, POLIROM şi ALL

SCRISORI

Stimată doamnă Adameşteanu,

În numărul 50 din 10–16 decembrie 1996 al revistei „22", la rubrica „Curier 22", aţi publicat un „Comunicat de presă" al „Secretariatului Episcopiei Ortodoxe Române din Europa Occidentală", comunicat semnat de Paul Brătăşanu. În acest comunicat se spune printre altele, citez: *„La slujba religioasă de Te Deum ţinută de preotul Valentin Brătan au participat peste 200 de credincioşi ai Bisericii Ortodoxe Române din Paris, ocupată după cum se ştie de peste un an şi jumătate de către reprezentanţii Sinodului Rus de la New York şi un grup de susţinători români, în ciuda hotărîrilor repetate ale justiţiei franceze, care consideră această ocupare ilegală"*, închei citatul.

Cu privire la textul mai sus citat, ţin să aduc următoarele precizări:

1. Biserica Ortodoxă Română din Paris, 9 rue Jean de Beauvais, nu este ocupată de reprezentanţii Sinodului Rus. Ea a devenit autonomă la 18 aprilie 1948, ca urmare a instalării comunismului în România. Ea şi-a regularizat poziţia canonică, puţin timp după aceea, prin intrarea ei în cadrul Sfîntului Sinod al „Bisericii Ortodoxe Ruse din afara frontierelor", biserică creată ca urmare a instalării comunismului în Rusia. Biserica Română din Paris, prin statutele sale, îşi păstrează (şi a dovedit-o în timp) totala ei autonomie în privinţa limbii, calendarului şi ritualului slujbelor.

2. Precizez că părintele Valentin Brătan a slujit această biserică ani în şir, fără a contesta organizarea ei ecleziastică.

3. În luna noiembrie 1994, preoţii Brătan şi Costandache au deschis biserica, în afara orelor de slujbă, preşedintelui de atunci al României, Ion Iliescu, care şi-a exprimat dorinţa reintegrării Bisericii din Paris sub autoritatea Patriarhiei din Bucureşti.

4. Faţă de opoziţia majorităţii enoriaşilor, o minoritate, condusă printre alţii şi de preotul Brătan, şi-a modificat proiectul de a trece sub autoritatea Bucureştiului, alegînd o cale ocolită, prin intermediul Bisericii Greceşti din Paris, ea însăşi sub autoritatea Patriarhiei din Constantinopol.

În paralel, grupul minoritar a depus nenumărate plîngeri pe lîngă justiţia franceză, cu scopul de a ocupa Biserica din Paris.

5. Prin hotărîrea sa din 3 mai 1996, tribunalul, „Tribunal de grande instance de Paris", a radiat acţiunea de cerere de evacuare a Bisericii din rue Jean de Beauvais din Paris, cerere formulată de părintele Brătan.

6. Astăzi, după ce au făcut totul pentru a răspunde dorinţei fostei conduceri a României, părintele Brătan şi grupul celor ce îl susţin intonează Te Deum-uri pentru noua conducere a statului român, luîndu-şi „angajamentul", citez: *„Mă voi strădui să fac să domnească pacea, înţelegerea şi respectul între români, iar demnitatea şi cinstea persoanei să fie respectată"*, închei citatul.

Las celor ce vor avea interesul sau curiozitatea de a citi scrisoarea mea întreaga libertate de a-şi face o părere asupra seriozităţii şi cinstei celor care au redactat comunicatul semnat de Paul Brătăşanu. (...)

V-aş fi recunoscător dacă scrisoarea mea îşi va putea găsi un loc, ca drept de replică.

Mulţumindu-vă cu anticipaţie, vă rog să primiţi, stimată doamnă, asigurarea deosebitei mele consideraţiuni.

Petre Christopol
Pré St. Gervais, 24 decembrie 1996

ION VIANU

Apel la coerenţă

Dacă evenimentele din România lui decembrie 1989 au fost ultima lovitură de tun a grandiosului proces de prăbuşire a comunismului în statele Europei de Est, lucrurile par să se petreacă în mod diferit în acest prag de an 1996–1997: alegerile din România, cu categorica victorie a forţelor inovatoare, par a fi jucat rolul unui semnal pentru alte popoare vecine, care par din ce în ce mai hotărîte să se scuture de trecut. Este de ajuns să vedem ce se petrece zilele astea la Belgrad şi la Sofia pentru a constata că sîrbii, bulgarii urmează exemplul românesc şi nu precupeţesc nici un efort pentru a se scutura de ultimele rămăşiţe ale sistemului comunist. Arestarea lui Miron Cozma, pe de altă parte, dovedeşte că făgăduielile electorale ale actualului guvern, de-a face lumină în întunecata chestiune a mineriadelor şi a pedepsi pe vinovaţi, vor fi ţinute şi că terorismul de stat, promovat şi întreţinut de regimul Iliescu, va fi atacat şi distrus chiar în rădăcinile sale.

Este acesta un motiv de-a triumfa, de-a considera comunismul drept mort, de-a crede că am intrat într-o perioadă istorică în care alte ţeluri pot fi propuse naţiei? Avem oare dreptul să ne închipuim că programul de reforme, pe cît de dureroase, pe atît de necesare, nu va întîlni nici o rezistenţă din partea opoziţiei şi că, în aceste condiţii, cîştigătorii recentelor alegeri îşi pot permite luxul să diveargă în tendinţele lor, pînă în punctul în care s-ar produce între ei o inevitabilă sciziune? O astfel de poziţie mi s-ar părea periculoasă. Chiar dacă analiza relevează că PDSR traversează o criză (motivată de eşecul electoral, dar şi de o gravă compromitere morală, datorată evidenţei implicării lui în numeroase afaceri de corupţie) care ar putea să meargă pînă la descompunerea lui, nu putem neglija aspectele extrem de traumatice ale măsurilor de reformă şi putem fi siguri că se vor găsi destui care să încerce să exploateze în mod demagogic aceste nemulţumiri. E prea puţin important care va fi cadrul de partid al acestor critici: destul este că se vor găsi şi guri să le pronunţe şi urechi să le asculte.

Apelurile la uniunea naţională, la reconcilierea fără condiţii în faţa urgenţei şi gravităţii situaţiei nu pot să nu ascundă o anumită naivitate, atîta vreme cît ştim cît de violente sînt instinctele revanşarde ale fracţiilor neocomuniste, atît timp cît procesul de revelare a crimelor trecutului apropiat şi mai îndepărtat este intrinsec programului de guvernare şi face dificilă orice apropiere dintre părţi pe care le ţine departe însăşi originea lor istorică.

Tot atît de puţin clare şi de premature apar şi veleităţile de diviziune în sînul majorităţii. Este posibilă, şi chiar de dorit, exprimarea unor sensibilităţi sau chiar tactici diferite, dar nu este nici pe departe momentul ruperii acelei uniuni sacre care a dus la succesul actual, atîta vreme cît nu va fi cîştigat războiul împotriva sărăciei şi a corupţiei.

Trebuie să considerăm – şi avem baze solide pentru acest lucru – că Preşedintele şi Guvernul vor continua să ia iniţiative curajoase şi responsabile în complicata situaţie a României actuale. Declaraţiile recente ale lui Victor Ciorbea arată că el e capabil să-şi asume greaua răspundere de-a explica populaţiei româneşti caracterul inevitabil – dar rentabil pe termen mijlociu – al politicii de austeritate. Dar cei care s-au angajat, alături de cei ce au cîştigat – în dificila operaţie a cîştigării alegerilor – nu vor uita cît de solitară este exercitarea puterii şi, pentru a rămîne consecvenţi faţă de ei înşişi, trebuie să acorde sprijinul lor necondiţionat unui regim politic pe care l-au dorit din toată inima şi pentru care au luptat. Căci un guvernant nu este niciodată, chiar cînd este documentat şi de bună credinţă, total crezut pe cuvînt. Cei care se găsesc de aceeaşi parte a baricadei nu au nici dreptul şi nici interesul să tacă. Ei vor trebui să aibă destulă consecvenţă în idei şi îndeajuns de mult curaj, în continuare, pentru a juca indispensabilul rol de mediere şi de explicare a ceea ce se va petrece în România în perioada imediat următoare. Solidaritatea celor care au îngăduit succesul cu cei care se găsesc, şi prin voinţa lor, la cîrmă este un imperativ. În această ordine de idei, fărîmiţarea Convenţiei Democrate nu numai că nu este de dorit, dar ar fi chiar un semnal negativ. Iată o răspundere pe care e mai bine să nu şi-o ia nimeni.

Dinamica datorată procesului electoral nu trebuie să se frîngă. Acţiunea susţinută, coerentă trebuie să fie dublată de un discurs, şi el coerent şi fără fisuri. Suferinţele fatal provocate de reforma atîta vreme întîrziată din pricina cinismului foştilor guvernanţi nu vor ralia automat populaţia. Lumea trebuie să înţeleagă că noua putere dispune de resurse şi timp limitat şi are nevoie de solidaritate pentru a face faţă unei situaţii atît de grave. Această înţelegere nu se face fără explicaţii şi coeziune politică. Dincolo de asemenea decizii intrăm în domeniul aleatoriului şi al aventurii.

NOILE TARIFE ALE ABONAMENTELOR CU REDUCERE LA REDACŢIA „22"

Foarte avantajos pentru cadre didactice, elevi, studenţi, pensionari, foşti deţinuţi politici şi veterani de război:
• Numai **5.000 lei** pe 3 luni, cu expediere la domiciliu;
• Numai **4.500 lei** pe 3 luni, cu ridicare de la redacţie;
*Practic **jumătate** din exemplarele primite sînt **gratuite**.*
Pentru celelalte categorii de cititori abonamentele sînt, de asemenea, cu reducere:
• **6.500 lei** pe 3 luni (reducere **38%**)
• **6.000 lei** pe 3 luni (reducere **42%**),
în aceleaşi condiţii.

Cei interesaţi sînt rugaţi să achite la sediul redacţiei (Calea Victoriei 120) sau să expedieze prin mandat poştal suma corespunzătoare, pe adresa: *Revista "22", cont 45103532 BCR Filiala sector 1, Calea Victoriei 155, Bloc D1, Bucureşti,*
Adeverinţele (talon de pensie, adeverinţe şcolare etc.) valabile un an se expediază pe adresa: *Revista "22" Calea Victoriei 120, sector 1, Bucureşti,* **cu specificarea pentru** *Serviciul de Difuzare*.

CRISTIAN PREDA

Sînt minerii egali cu restul cetăţenilor?

De curînd, datorită unei ştiri transmise de televiziune, foarte multă lume a aflat – probabil cu stupoare – că preţul plătit de mineri pentru energia electrică este de doar 25 de bani pentru un kilowat/oră. În aceste condiţii, aşa cum au relatat apoi gazetele, minerii îşi îngăduie să îşi încălzească apa menajeră umplînd căzile din baie şi folosind termoplonjonul. Iată deci că minerii din România nu sînt finanţaţi doar pentru a fi personajele unei piese absurde şi dramatice: într-adevăr, plătiţi foarte bine de statul român, ei îşi distrug trupurile, scoţînd din pămînt un cărbune mai scump decît se plăteşte pe piaţa mondială. Minerii sînt însă finanţaţi şi pentru a juca o piesă absurdă şi în acelaşi timp comică: ei îşi pot încălzi apa cu termoplonjonul, pentru că acelaşi stat le cere pentru un kilowat/oră 25 de bani. Protecţia socială e o expresie manipulată în toate sensurile. Dacă ne referim în schimb la mineri, ea capătă un sens precis: minele din Valea Jiului nu se închid, deşi aproape toată lumea ştie că ele trebuie închise şi că experienţe asemănătoare au mai avut loc, de pildă, în Belgia valonă a anilor '50. Singurii interesaţi în această menţinere anormală a situaţiei sînt – aşa se susţine – minerii înşişi: ei acceptă să-şi mutileze trupurile, putînd în schimb să şi le cufunde într-o apă încălzită cu termoplonjonul. Ideea unei asemenea protecţii sociale este traversată de un dispreţ profund pentru trupul omenesc. Pe de altă parte, ea este întemeiată pe o încălcare flagrantă a principiului egalităţii cetăţenilor. Acest principiu, care a fost interpretat la noi în sensul anulării diferenţelor dintre statutul demnitarilor publici şi condiţia guvernaţilor, trebuie să fie introdus – pînă nu e prea tîrziu – în discuţia referitoare la relaţiile dintre cetăţeni.

Într-adevăr, de la 15 ianuarie, cetăţenii români vor plăti între 173 şi 225 de lei pentru un kilowat/oră. Comunicatul remis de RENEL presei (vezi *Cotidianul*, 16 ianuarie 1997), în care se anunţă aceste preţuri, nu menţionează – cum ar fi fost de aşteptat – şi anularea privilegiului acordat minerilor. Mai mult decît atît, în total dispreţ pentru principiul egalităţii în faţa legii, preţurile respective se diferenţiază în funcţie de un consum stabilit în mod arbitrar de către guvern: cine consumă mai puţin de 100 de kilowaţi/oră va plăti cîte 173 de lei pentru fiecare unitate, cine depăşeşte acest nivel va plăti suplimentul cu 225 de lei. Măsura e arbitrară, pentru că guvernul actual nu a justificat (şi nici un guvern nu ar putea justifica) felul în care a fost stabilit consumul încadrabil în preţul minim. Această limitare – care a fost interpretată ca o invitaţie la economisire – nu e altceva decît o agresiune îndreptată împotriva trupurilor. Pe de altă parte, ea reprezintă o practică monopolistă profund nedreaptă, în măsura în care menţine inegalitatea de tratament a minerilor şi a restului cetăţenilor. După 15 ianuarie, cetăţenii români vor fi împărţiţi în trei categorii distincte: cei care consumă mai puţin de 100 de kilowaţi/oră, cei care consumă peste 100 de kilowaţi/oră şi minerii, indiferenţi la cotele stabilite. Limitarea consumului şi favorizarea unor consumatori intră în contradicţie nu doar cu principiul nediscriminării în faţa legii, ci şi cu alt articol al Constituţiei, care stipulează că economia României e economie de piaţă. Într-adevăr, oricîte prostii s-ar putea spune despre economia de piaţă, nimeni nu va îndrăzni să afirme că monopolul e compatibil cu piaţa liberă. Rezumînd şi ţinînd cont că în guvern se află atît economişti, cît şi jurişti, ei ar putea colabora pentru a căuta răspuns la chestiunile următoare: de ce consumul de curent electric trebuie să ofere baza unei discriminări a populaţiei? Cum se poate acorda politica aceasta discriminatorie cu articolul din Constituţie referitor la caracterul economiei româneşti?

O protecţie specială ar fi perfect justificată, dacă ea ar fi oferită de o companie privată. Există numeroase forme în care firmele particulare occidentale asigură propriilor angajaţi avantaje pe care ceilalţi cetăţeni nu le au. Dar acest lucru se face pe cheltuiala proprie, fără a contrazice în vreun fel principiul egalităţii în faţa legilor statului. Poţi oferi concedii gratuite propriilor funcţionari sau te poţi angaja să le plăteşti facturile de curent electric, dar nu poţi negocia cu statul, cerîndu-i ca avantajele oferite propriilor funcţionari să fie plătite de ceilalţi cetăţeni. Altfel zis, dacă RENEL ar fi una din companiile private de producere şi distribuire a curentului, ea ar putea oferi condiţii speciale unor grupuri, în măsura în care concurenţa celorlalte firme i-ar îngădui-o. O regie de stat nu are în nici un fel acest drept. Şi nu îl are – în condiţiile monopolului producerii şi distribuirii energiei – pentru că nimeni nu a fost consultat în această privinţă. Altfel zis, dacă actualii guvernanţi ar fi dorit să modifice Constituţia, substituind articolelor despre egalitatea cetăţenilor şi despre economia României unele care să prevadă discriminarea în funcţie de consumul de curent sau practicarea monopolului în domeniul distribuirii energiei, atunci programele politice ale CDR şi USD ar fi trebui să conţină aceste propuneri. Nici „Contractul cu România" al CDR, nici programul USD „Mai întîi, pentru oameni" nu le conţin. Nu cred că există vreo justificare onestă a acestei situaţii în care se încalcă nu doar programele electorale, ci şi Actul fundamental al statului român.

În fond, dacă soluţia subvenţionării egale a tuturor nu e posibilă, atunci singura variantă aflată la îndemîna guvernului este distrugerea monopolului (a tuturor monopolurilor) care introduc nefericitele consecinţe ale discriminării între cetăţeni.

IMPORTANT!

Cititorii din **Braşov** şi **Ploieşti** pot cumpăra revista *„22"* şi de la următoarele librării:

• **Braşov – Librăria Alflan-Humanitas**, str. Iuliu Maniu nr. 52, tel. 068/15.30.12

• **Ploieşti – Librăria Humanitas**, str. Gheorghe Doja nr. 141, tel. 044/12.63.40

ILIE ŞERBĂNESCU

Capcanele unui ipotetic „Plan Marshall“

O ştire, care a căzut ca un trăznet, s-a aflat recent pe primele pagini ale ziarelor şi în deschiderea jurnalelor de actualităţi ale unor posturi de radio şi televiziune: grupul celor 7 state industrializate (SUA, Germania, Japonia, Marea Britanie, Franţa, Canada şi Italia) ar fi atît de îngrijorat de riscul unui colaps financiar în ţări precum Bulgaria şi România, încît ar fi gata să se întîlnească special în acest scop, pentru a pune în mişcare un program de salvare care să evite incidenţele grave ale unei eventuale repetări a experienţei prăbuşirii financiare a Mexicului, de acum cîţiva ani. Ştirea mai menţiona că, încă în urmă cu cîteva luni, prestigiosul cotidian britanic *Financial Times* ar fi dezvăluit existenţa unui proiect, pus la punct în cadrul ONU, pentru un fel de „Plan Marshall“ privind salvarea dintr-un crah financiar a Bulgariei şi României.

„Un semnal cumplit“

Difuzată în unele medii româneşti fără menţionarea expresă a sursei, ştirea a fost prezentată ca indicînd mai degrabă un semnal pozitiv, care ar anunţa exact ceea ce se şi evocă: acel nou "Plan Marshall“ salvator. Pentru cei avizaţi, era însă vorba de un „semnal cumplit“, pentru a prelua aprecierea făcută ulterior de ministrul de Finanţe, Mircea Ciumara. România era băgată în aceeaşi ciorbă cu Bulgaria, care într-adevăr se află în colaps financiar, şi cei avizaţi ştiau prea bine ce poate însemna acest lucru. În România există riscul de a se ajunge ca în Bulgaria, dar deocamdată nu s-a ajuns pînă acolo.

Ca şi România, Bulgaria nu a întreprins nimic pe linia reformei întreprinderii, continuînd costisitoarele subvenţii pentru industriile care irosesc resurse şi generează pierderi. Dar, cînd s-a ajuns să nu se mai poată altfel, guvernul socialist de la Sofia a refuzat programul de severă austeritate ce se impunea şi, ca urmare, economia în scurt timp a explodat, preţurile luînd-o spre cereri şi moneda naţională spre adîncul mărilor: 70 de leva la un dolar, în iulie, aproape 700 de leva la un dolar, acum. România mai are şansa de a pune în aplicare urgent un program de austeritate, concomitent cu demararea restructurărilor industriale. Şi astfel, poate scăpa de explozia bulgărească. A o pune însă tocmai acum în aceeaşi oală cu Bulgaria înseamnă pentru România o ştampilă care o condamnă înainte de a muri.

România mai are o şansă

Dacă România acceptă constrîngerile economice impuse de situaţie şi porneşte reforma, poate spera într-o infuzie de capital extern, care nu numai s-o scoată din marasmul actual, dar s-o şi înscrie pe orbita dezvoltării. A o pune tocmai acum pe aceleaşi plan cu Bulgaria, care deja a explodat economic, înseamnă a da un semnal comunităţii financiare internaţionale şi investitorilor internaţionali că este pe ducă şi nu mai are vreo şansă decît în mila iniţiatorilor de programe tip „Marshall“. Şi, cu ştampila de condamnat la mila internaţională, este evident că România ar fi scoasă complet din joc, ca solicitator de aderare la NATO sau la Uniunea Europeană.

Inutil de subliniat că dacă este pusă în aceeaşi barcă cu Bulgaria înseamnă şi că i se vor cere aceleaşi lucruri. Or, cel puţin din ceea ce ştim noi, României i se cer constrîngeri monetare şi bugetare în momentul de faţă, dar nicidecum acelaşi lucru precum Bulgariei: anume, să spună la revedere băncii centrale şi monedei proprii, de pînă acum, să introducă un sistem cu consiliu monetar, adică un sistem în care o nouă monedă naţională să fie legată direct de o valută cu semnificaţie internaţională – dolarul sau marca –, iar emisiunile monetare interne să se facă exclusiv în măsura rezervelor de valută externă existente. Cui ajung aceste emisiuni, ajung, cine rămîne fără, rămîne fără, căci nu mai sînt posibile emisiuni monetare pentru a se face cheltuieli bugetare peste veniturile bugetare, pentru a se plăti salarii fără acoperire în rezultate economice sau pentru a se finanţa industrii care nu se ţin pe picioarele proprii.

Din fericire, în ce priveşte ştirea cu pricina, lucrurile nu stau chiar atît de rău pe cît sugerează forma în care aceasta a ajuns să fie difuzată în România. Ştirea nu are ca provenienţă o agenţie internaţională de presă, ci un articol din cotidianul britanic *The Guardian*, de la sfîrşitul anului trecut. Ceea ce, evident, nu îi conferă o aceeaşi greutate. Mai mult însă, potrivit chiar acestui articol, cei 7 nu se vor întruni cîtuşi de puţin în mod special pentru a discuta colapsul financiar din ţările menţionate, ci problema – citām – *„se va situa în topul agendei“*, cînd cei 7 se vor întîlni, la începutul lui '97, pentru a lua în dezbatere situaţia de pe pieţele valutare şi financiare internaţionale, îndeosebi creşterea dolarului american faţă de yenul japonez, stabilitatea financiară internaţională după scandalurile Barrings Bank şi Daiwa Bank, precum şi probleme legate de pregătirea viitoarei reuniuni la nivel înalt a Grupului celor 7, de la Denver, Colorado, în iunie '97.

Avertismentul este totuşi serios

În atenţia reuniunii miniştrilor de finanţe ai celor 7, de la începutul acestui an – cel puţin în conformitate cu aprecierile din *The Guardian* –, ar urma să se afle situaţia financiară nu numai din Bulgaria şi România, ci şi din Turcia, ceea ce nu ar fi deloc acelaşi lucru, pentru că aceasta ar însemna că, avînd în vedere intrarea în vizor a unor ţări atît de diferite, nu vor exista tratări în bloc, ci de la caz la caz.

În sfîrşit, despre un „Plan Marshall“, stabilit de ONU pentru România şi Bulgaria, nici vorbă de vreo menţiune în *The Guardian*! Nici că putea un ziar precum *The Guardian* să citeze *Financial Times* în legătură cu un „Plan Marshall“ conceput de ONU pentru România şi Bulgaria. Pur şi simplu pentru că ONU nu se ocupă de aşa ceva, pentru că un plan de tip „Marshall“ este pus la punct doar de cei care au şi posibilitatea să furnizeze resursele financiare, în timp ce ONU nu are bani nici să-şi plătească deocamdată toţi salariaţii şi, oricum, o asemenea gogoaşă nu putea fi debitată de *Financial Times*, care, ca reprezentant al marii finanţe internaţionale, nu s-ar fi apucat să crediteze ONU cu un asemenea demers, care depinde tocmai de marea finanţă internaţională şi, în nici un caz, de falimentarul ONU. Nici gînd ca marea finanţă internaţională să folosească ONU ca vehicul pentru proiecte financiare. Are la dispoziţie pîrghii mult mai sigure şi mai eficiente în acest sens: Fondul Monetar Internaţional, Banca Mondială, Banca Europeană pentru Reconstrucţie şi Dezvoltare.

Realitatea este că articolul din *The Guardian* a atras în mod firesc atenţia presei bulgare, în care a fost mediatizat intens. Iar ziarul *24 de ore*, din Sofia, nu a scăpat prilejul de a trage spuza pe turta bulgară, inventînd amintitul „Plan Marshall“ pentru Bulgaria şi România, întrucît există un interes bulgar de înţeles, de a băga şi România în aceeaşi ciorbă, pentru a estompa dramatismul situaţiei din Bulgaria şi, într-un fel, pentru a elibera Bulgaria de stigmatul cazului unic în contextul est-european.

Guvernul Ciorbea are datoria, chiar dacă deocamdată românii nu prea înţeleg cît este de gravă situaţia economică, să facă tot posibilul pentru ca România să nu intre în aceeaşi oală cu Bulgaria, deja prăbuşită financiar. Şi să facă tot ce se poate cît mai repede pentru a evita intrarea României în aceeaşi barcă cu Bulgaria, chiar dacă unii ar vrea s-o vadă acolo. Din acest punct de vedere, articolul din *The Guardian* – care vorbeşte despre intenţii ale Grupului celor 7 de a lua în discuţie şi situaţia financiară din România – este un nou, grav dar folositor, avertisment.

FUNDAŢIA SOROS PENTRU O SOCIETATE DESCHISĂ şi CENTRUL SOROS DE ARTĂ CONTEMPORANĂ

anunţă:

Centrul Soros de Artă Contemporană (CSAC), centru de arte multidisciplinar, are ca misiune: dezvoltarea schimburilor culturale, identificarea, conservarea şi promovarea artei româneşti (clasică, dar mai ales contemporană), colaborarea cu instituţiile de artă şi învăţămînt artistic. CSAC este un loc de întîlniri şi dezbateri pe probleme culturale, funcţionează ca centru de informare şi documentare în domeniul artelor şi face parte dintr-o reţea internaţională de centre similare.

CSAC organizează concurs pentru ocuparea postului de Director, care va trebui să îndeplinească următoarele condiţii:
– experienţă în artă sau domenii adiacente;
– experienţă educaţională şi profesională în cadrul unor instituţii sau programe culturale, inclusiv programe internaţionale;
– experienţă în administrarea bugetelor;
– aptitudini organizatorice, de conducere şi relaţii publice, dinamism;
– limba engleză scris şi vorbit, cunoştinţe operare PC/Windows.

Cererea de participare la concurs trebuie să fie însoţită de:
– copie după diploma universitară;
– curriculum vitae;
– două scrisori de recomandare din partea unor specialişti în domeniu;
– un eseu de 2 pagini care să prezinte viziunea asupra strategiei şi direcţiilor de dezvoltare CSAC, ţinînd cont de rolul acestuia.

Termenul limită de depunere a dosarului: – data poştei: 24 ian. 1997;
– personal: 27 ian. 1997.

Dosarele se depun la sediul Fundaţiei Soros Bucureşti, program de lucru cu publicul: Luni–Joi, orele 14,00–17,00.

Adresele filialelor Fundaţiei Soros:

❑ **BUCUREŞTI**: Calea Victoriei, nr. 155, bl. D1, sc.7, et.3, C.P. 22-196; tel.: (01) 659.74.27, 659.13.21, 650.63.25; fax: (01) 312.70.53.

❑ **CLUJ**: Str. Ţebei, nr. 21; tel.: (064) 420.480; fax: (064) 420.470.

❑ **TIMIŞOARA**: Str. Semenic, nr. 10; tel./fax: (056) 199.960, 192.493.

❑ **IAŞI**: Str. Moara de Foc, nr. 35, et.7; tel.: (032) 252.920, 252.922; fax: (032) 252.926.

❑ **ARAD**: B-dul Decebal nr. 2–4, camera 110 B; tel.: (057) 263.155.

MARIAN CHIRIAC

PDSR – un reformator al creşterii zero

„D-le preşedinte, din acest moment aveţi timona". Acestea au fost ultimele cuvinte ale lui Oliviu Gherman în calitate de lider al PDSR, funcţie în care Conferinţa Naţională Extraordinară a partidului l-a confirmat vinerea trecută pe cel care, oricum, întotdeauna a fost „preşedintele de suflet" al formaţiunii celor trei trandafiri, Ion Iliescu.

Şi cu Iliescu la timonă, fostul partid de guvernămînt a încercat să afle cauzele înfrîngerii în alegeri şi să dea semnalul reformelor interioare. Amîndouă aceste lucruri au fost făcute însă cu maximă moderaţie.

În raportul său, preşedintele executiv Adrian Năstase a fost evaziv, considerînd că PDSR a înregistrat un recul la alegeri datorită unei slabe activităţi a organizaţiilor locale, dublată de o proastă politică a cadrelor şi de probleme de comunicare cu populaţia sau cu mass-media. Unicul reproş adus de Năstase Delegaţiei Permanente a fost centrat pe ideea că acest organism de conducere nu şi-a manifestat autoritatea prin schimbarea oamenilor ineficienţi din teritoriu. *„Experienţa FSN s-a încheiat. Entuziasmul trebuie înlocuit cu un partid cu comportament politic adecvat"*, crede Adrian Năstase, care a considerat că PDSR trebuie „reconstruit" prin schimbarea imaginii publice, prin „dezvoltarea capacităţii de negociere", care să atragă aliaţi conform intereselor partidului ori prin „cucerirea" societăţii civile.

Discursul politic al liderului Ion Iliescu a fost oarecum mai critic, dar a rămas tot la nivelul generalităţilor. Fostul şef al statului a recunoscut în premieră că guvernul Văcăroiu a scăpat de sub control balanţa comercială externă, a amintit de încetineala procesului de privatizare şi a admis că fosta putere n-a reuşit să lămurească pînă la capăt acuzele de corupţie aduse unora dintre fruntaşii săi. Iliescu crede în continuare că presa „a amplificat" cazurile de corupţie, el neidentificînd aici decît „conduita arogantă şi sfidătoare" a unora ori „deplasările protocolare", care au generat „ostilitatea populaţiei". După ce a făcut o virulentă critică a actualei guvernări, Ion Iliescu a revenit la tonul ambiguu în partea consacrată restructurării PDSR, care trebuie să devină un partid de stînga modern, „partid de masă, popular". *„Avem nevoie de o întinerire a partidului, dar mai ales de o întinerire la glagore"*, consideră Iliescu.

PDSR are de acum un nou statut, care, printre altele, conferă puteri sporite preşedintelui partidului, şi o nouă conducere colectivă, într-o variantă mult restrînsă faţă de vechiul for. Alegerea noului Consiliu Naţional (în care sînt cuprinse figuri controversate ca Vasile Văcaru, Viorel Hrebenciuc, Miron Mitrea ori chiar semilegendarul Gelu Voican Voiculescu) a dat prilejul izbucnirii publice a unor conflicte mai vechi, precum cel al organizaţiei de la Iaşi sau al organizaţiei sectorului 4 Bucureşti, conflicte generate de diferitele „orientări" bazate pe neînţelegeri personale, dar aplanate împăciuitorist de către Ion Iliescu.

Conferinţa Naţională a PDSR ar fi trebuit să constituie punctul de pornire al acţiunii de modernizare a partidului. Semne în acest sens au fost însă foarte puţine. Nimeni nu a fost găsit cu adevărat responsabil pentru pierderea celor trei rînduri de alegeri desfăşurate anul trecut. Numele „pătate", ale persoanelor corupte ori care au folosit cariera politică pentru a-şi îmbunătăţi situaţia financiară, în majoritatea cazurilor nu au fost puse pe linie moartă, ci doar li s-a desfiinţat postul, chiar dacă pînă la urmă au fost cuprinse în noua organigramă de conducere. Preşedintele Iliescu continuă să fie convins că *„este inacceptabil ca PDSR să fie identificat de opinia publică drept un partid de oameni corupţi, de afacerişti"*. Dar este greu să emiţi altă părere, cînd toată linia întîi a partidului cuprinde membrii guvernului Văcăroiu ori numeroşi reprezentanţi ai fostei administraţii locale, adică tocmai pe cei care, chiar dacă nu au fost implicaţi direct, au girat corupţia şi clientelismul. Ascunderea după evidenţe este întărită şi de obsesia dezvoltată de majoritatea liderilor pedeserişti în ceea ce priveşte problemele de imagine publică. *„Deficitul nostru de comunicare este complex: este vorba de relaţia noastră cu propriii membri de partid, cu electoratul şi cu mass-media. Restabilirea comunicării cu membrii simpli este prioritatea procesului de restructurare a PDSR"*, declara recent numitul purtător de cuvînt al PDSR, Teodor Meleşcanu.

Desfăşurată în general într-o nefirească atmosferă de acalmie, ultima Conferinţă Naţională a PDSR a părut să-şi propună pe plan politic ceea ce guvernul Văcăroiu a realizat pe plan economic: creşterea zero. Nimeni nu a pierdut ceva major, nimeni nu a cîştigat decisiv, nimic important nu s-a schimbat.

Noul Birou Executiv Central al PDSR

Preşedinte – **Ion Iliescu**
Prim-vicepreşedinte – **Adrian Năstase**
Vicepreşedinţi – **Oliviu Gherman, Teodor Meleşcanu, Hildegard Puwak, Ioan Mircea Paşcu**
Membri – **Dan Marţian, Dan Ioan Popescu, Miron Mitrea, Dumitru Dîngă, Doru Ioan Tărăcilă, Al. Lăpuşan, Ovidiu Muşetescu, Sorin Oprescu, Viorel Sălăgean, Virgil Ogăşanu, Nicolae Beuran, Stan Ion, Constantin Nicolescu**

Săptămîna pe scurt politică

Luni 13 ianuarie

• Emil Constantinescu în Polonia

Prima vizită oficială a preşedintelui Emil Constantinescu a avut loc la Varşovia, unde a discutat cu oficiali polonezi despre îmbunătăţirea relaţiilor dintre cele două ţări, atît în ceea ce priveşte obiectivul comun al integrării europene, cît şi legat de cooperarea regională.

• Negocieri româno-ucrainiene

La Bucureşti a început o nouă rundă de negocieri asupra Tratatului de bază cu Ucraina. Ministrul de Externe Adrian Severin a declarat că România va avea o atitudine flexibilă şi va pune, înaintea problemelor care ţin de istorie, chestiunea drepturilor etnicilor români din Ucraina, precum şi îmbunătăţirea relaţiilor dintre cele două ţări. Reprezentanţi PNŢCD au reafirmat nulitatea de drept a Pactului Ribbentrop-Molotov şi au condamnat *„procesul de deznaţionalizare brutală a românilor din Bucovina de nord"*.

• Niculae Cerveni înlocuit la Senat

Grupul parlamentar naţional-liberal din Senat a luat decizia înlocuirii lui Niculae Cerveni cu Emil Tocaci, în funcţia de lider al grupului. Cerveni este acuzat că a format Uniunea Naţional-Liberală (alături de PL '93 şi PNL-C) fără acordul PNL şi că subminează autoritatea morală a CDR, deoarece este avocatul unor persoane cercetate pentru corupţie.

Marţi 14 ianuarie

• Delegaţie a Băncii Mondiale la Bucureşti

Banca Mondială va continua să sprijine financiar România, dar măsurile concrete se vor stabili după ce guvernul va aplica măsurile de reformă preconizate. Preşedintele Senatului, Petre Roman, a declarat că la întîlnirea cu reprezentanţii Băncii Mondiale s-a discutat despre modul în care creditele pentru agricultură pot ajunge direct la producători.

Miercuri 15 ianuarie

• Guvernul amînă programul de protecţie

„Am decis amînarea cu 2–3 săptămîni a programelor promise de măsuri economice şi protecţie socială", a declarat premierul Victor Ciorbea, care şi-a motivat hotărîrea prin faptul că trebuie întîi cunoscut în ce va consta sprijinul organismelor financiare internaţionale.

Joi 16 ianuarie

• Ministrul Apărării este optimist

Victor Babiuc, ministrul Apărării, a declarat într-o conferinţă de presă că exclude ipoteza ca România să nu facă parte din primul grup al ţărilor care vor fi primite în NATO, alături de Ungaria. Victor Babiuc a mai anunţat că revigorarea industriei de apărare se va face prin privatizarea acesteia.

• Primarul Ciorbea la bilanţ

Prezentînd un bilanţ al realizărilor „Contractului" de 200 de zile cu bucureştenii, primarul Victor Ciorbea a declarat că există neconcordanţe între promisiuni şi realitate, dar foarte mici. Pe de altă parte, Ciorbea a anunţat că nu există nici o incompatibilitate între funcţia de primar şi cea de premier, dar că se află în imposibilitate de a o mai exercita pe prima şi de aceea, prin decizie a Consiliului General, a fost înlocuit temporar de către viceprimarul Viorel Lis.

• Moldova are un nou premier

Noul preşedinte al Republicii Moldova, Petru Lucinschi, l-a însărcinat pe vicepremierul Ion Ciubuc cu formarea unui nou guvern. Ciubuc, fost membru al Partidului Comunist din Moldova, a anunţat că va demara un program de reforme care să redreseze situaţia din ţară şi să îmbunătăţească nivelul de trai.

Vineri 17 ianuarie

• Ion Iliescu ales lider PDSR

În cadrul conferinţei naţionale extraordinare a PDSR, Ion Iliescu a fost ales preşedinte al acestei formaţiuni politice. Liderii PDSR au recunoscut în premieră faptul că au pierdut alegerile anului 1996, au criticat strategia electorală a partidului, dar nu au fost identificate persoanele responsabile. Totodată, au fost alese organele de conducere ale PDSR şi a fost adoptat noul statut al partidului.

• Gh. Funar cere arestarea lui L. Tökés

Într-o scrisoare deschisă adresată preşedintelui Ion Iliescu, primarul de Cluj Gheorghe Funar cere arestarea lui László Tökés, în legătură cu declaraţiile pastorului reformat, care afirma necesitatea formării unui guvern autonom al etnicilor maghiari din România. Funar crede că aceste afirmaţii încalcă prevederi constituţionale şi reprezintă ameninţări la adresa siguranţei naţionale.

Sîmbătă 18 ianuarie

• Alternativa României nu mai susţine guvernul Ciorbea

Comitetul Director al Alternativei României a decis retragerea sprijinului necondiţionat acordat guvernului, pentru nerespectarea de către acesta a *„principiilor de repartizare a funcţiilor în guvern şi administraţia locală"*.

Rubrică realizată de MARIAN CHIRIAC

COMUNICAT AC

Întrucît Convenţia Democrată Română a fost reînregistrată juridic doar ca o coaliţie de partide, iar, începînd cu semnarea acordului tripartit de guvernare, nu s-a mai consultat cu formaţiunile civice fondatoare, Alianţa Civică anunţă că nu participă la reuniunea comitetului executiv. În felul acesta se pune de acord situaţia aparentă cu cea de drept şi cu cea de fapt.

Totodată, Alianţa Civică propune Parlamentului României să adopte o prevedere legală prin care activitatea profesională a oamenilor de afaceri şi avocaţilor care sînt în acelaşi timp demnitari să fie gestionată, pe perioada mandatului politic, de alte persoane (a se vedea punctul 15 din „Contractul cu România").

Comitetul de Coordonare al Alianţei Civice

„Monarhismul" – conferinţă la Societatea Academică

Societatea Academică din România organizează, în cadrul seriei „Doctrinele partidelor politice", conferinţa „Monarhismul", susţinută de Andrei Pippidi. Conferinţa are loc marţi 28 ianuarie 1997, în Amfiteatrul 2.103 al ASE (intrarea prin Calea Dorobanţi, Facultatea de Cibernetică), la ora 18.00 şi va fi urmată de o dezbatere moderată de Horia-Roman Patapievici.

Precizare

Dintr-o regretabilă eroare, în numărul 2 al revistei noastre, pagina 3, la rubrica intitulată „Revista presei", coloana a treia, rîndul 3 de jos, a apărut următoarea frază: *„Alexandru Dinulescu a declarat că în momentul de faţă George Copos are 11 milioane de dolari datorii neachitate la Banckoop (...)"*. Menţionînd că declaraţia lui Alexandru Dinulescu se referea la **George Păunescu,** şi nu la George Copos, facem rectificarea cuvenită: *„Alexandru Dinulescu a declarat că în momentul de faţă George Păunescu are 11 milioane de dolari datorii neachitate la Banckoop (...)"*.

(Iulian Anghel)

MARIUS MIOC

Manipularea proceselor revoluţiei

După părerea mea, exprimată în repetate rînduri în presa anilor '90–'94, scoaterea basma curată a vinovaţilor de reprimarea revoluţiei a fost unul din scopurile puterii instalate în decembrie 1989.

Pentru realizarea acestui obiectiv s-au folosit diferite stratageme:

• Subminarea cercetărilor legate de descoperirea vinovaţilor, pentru ca aceştia să nu poată fi arestaţi sau să fie eliberaţi din „lipsă de dovezi".

Chiar Sinteza Parchetului Militar despre Revoluţie, alcătuită în 1994, afirmă: *„Mare parte a organismelor către care Parchetul Militar s-a adresat, solicitînd diferite relaţii, fie că au răspuns în mod incomplet sau superficial, fie că nu au răspuns deloc. Această paletă a răspunsurilor primite din partea diferitelor organisme conţine o mare varietate, pornind de la răspunsuri incomplete, trecînd prin domeniul superficialului, spre a ajunge la note de relaţii care ţin de domeniul hilarului sau, mai grav chiar, frizează insolenţa"* (pp. 33–34).

S-au luat măsuri împotriva celor care au tratat cu „insolenţă" eforturile de lămurire a evenimentelor din decembrie 1989? Nu. Se vor lua? Rămîne de văzut.

• În cazul în care dosarele revoluţiei au încăput pe mîna unor anchetatori prea conştiincioşi, acestora li s-a interzis să-şi continue cercetările. Este cazul Clujului, unde, după ce procurorul **Domşa** a cerut urmărirea penală a unor comandanţi militari, dosarul a fost încredinţat altui procuror.

Cel mai limpede caz de acest fel este cel al Comisiei Guvernamentale de Anchetă, din 1990. Această Comisie a fost înfiinţată ca urmare a presiunilor exercitate de opinia publică şi de Comitetul de Acţiune pentru Democratizarea Armatei.

Îmi îngădui o observaţie: un guvern dornic să lămurească ce s-a întîmplat în revoluţie ar fi înfiinţat asemenea comisii nu numai la Timişoara, ci şi la Bucureşti, Cluj, Sibiu şi oriunde a curs sînge la revoluţie. Dar numai în Timişoara presiunea opiniei publice a fost destul de puternică, de aceea guvernul a cedat numai în cazul Timişoarei.

Respectiva Comisie a alcătuit nişte referate care, după părerea mea, îşi păstrează valabilitatea şi astăzi. Rezultatul: desfiinţarea Comisiei Guvernamentale, cît şi a CADA, care a iniţiat înfiinţarea acesteia.

Din păcate, această desfiinţare s-a făcut într-o indiferenţă totală a politicienilor tuturor formaţiunilor politice. Ulterior, aceşti politicieni au început joaca de-a adevărul despre revoluţie, înfiinţînd alte comisii de cercetare. Personal nu văd rostul unor noi comisii, pînă nu se lămureşte ce s-a întîmplat cu prima comisie.

• În paralel cu subminarea cercetărilor, s-a început, mai făţiş sau mai discret, răspîndirea în opinia publică a teoriei legitimităţii reprimării revoluţiei. În sprijinul acestei teorii se invocă:

– puzderia de agenţi străini, care ar fi pus în primejdie integritatea teritorială a ţării;

– violenţele şi chiar crimele făcute de demonstranţi, deschiderea focului fiind făcută, chipurile, în legitimă apărare;

– regulamentele militare, care ar fi obligat la reprimarea revoluţiei.

Falsitatea acestor teorii este evidentă pentru orice om de bună credinţă. Nu există regulament militar care să autorizeze împuşcarea celor care strigau *„jos Ceauşescu!"*, mai ales că însăşi constituţia comunistă prevedea libertatea de manifestare.

În legătură cu violenţa manifestanţilor, aceasta a fost mult exagerată de propaganda interesată. De pildă, raportul SRI despre revoluţie, publicat în 1994, afirmă că la Timişoara ar fi existat militari ucişi de revoluţionari.

Pentru lămurirea acestui aspect, Asociaţia „17 Decembrie" a cerut Parchetului Militar să precizeze cîţi dintre membrii forţelor de ordine au fost ucişi sau răniţi la Timişoara, înainte de aşa-zisa luptă cu teroriştii şi, dintre aceştia, cîţi au fost ucişi sau răniţi ca urmare a altercaţiilor cu demonstranţii.

Parchetul a răspuns: în perioada respectivă n-a fost ucis nici un militar, miliţian sau securist, iar numărul răniţilor dintre aceştia a fost 12. Nu se precizează cîţi dintre cei 12 au suferit ca urmare a altercaţiilor cu demonstranţii. Eu cunosc cel puţin 4 cazuri în care manifestanţii n-au amestec: subofiţerii **Băiţan Constantin** şi **Răducan Ştefan**, împuşcaţi pe cînd se aflau printre revoluţionari, şi ostaşii **Nicoară Florin** şi **Zaharia Adrian**, împuşcaţi din greşeală pe cînd se aflau în dispozitiv în Piaţa Libertăţii, cînd din cealaltă parte a pieţii s-a tras în demonstranţi.

Faptul că, în condiţiile existenţei a 75 de morţi, cîtorva sute de răniţi şi aproape 1.000 de arestaţi din rîndul revoluţionarilor, pot fi număraţi pe degete militarii sau miliţienii molestaţi de demonstranţi dovedeşte reţinerea admirabilă de care au dat dovadă timişorenii.

Amintesc că, urmare a raportului SRI, Comisia pentru Adevăr şi Dreptate a Asociaţiei „17 Decembrie" a cerut destituirea d-lui **Virgil Măgureanu**. Cu regret am constatat că politicienii, indiferent de orientarea politică, nu ne-au susţinut.

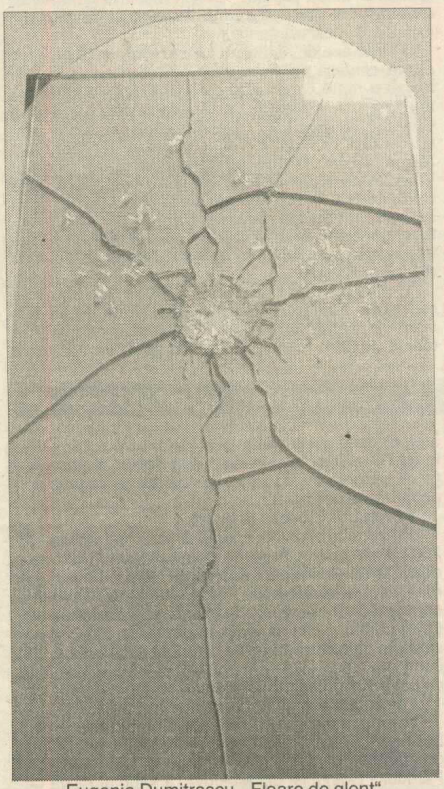

Eugenia Dumitraşcu, „Floare de glonţ". Reproducere după catalogul „Decembrie '89. Monumentele martirilor Timişoarei"(Asociaţia Memorialul Revoluţiei 16–22 Decembrie 1989 Timişoara). Artiştii care au realizat aceste monumente au lucrat gratuit.

Mai mult, chiar în Timişoara am avut doi politicieni care l-au sprijinit activ pe Măgureanu: **Nicolae Ţăran**, care, slavă Domnului, s-a retras din viaţa politică, şi **Vasile Popovici**, care încă nu s-a retras, dar care în luna noiembrie a primit un şpiţ în fund de la alegători.

Şi acum, după ultimele alegeri, se mai discută pro şi contra Măgureanu. Blestem pe toţi cei care continuă să-l susţină pe acest individ, indiferent de pretextul sub care o fac.

În continuare, voi prezenta cîteva cazuri concrete de manipulare a proceselor revoluţiei.

Cazul Vasile Bărbat

Familia Bărbat a fost împuşcată în 17 decembrie 1989, în Piaţa Libertăţii din Timişoara. Adică: **Vasile Bărbat** a fost împuşcat grav în abdomen, fiind salvat ulterior cu greu. Soţia, **Lepa Bărbat**, împuşcată în cap şi piept, a murit, fiind apoi printre cei 40 de martiri arşi la crematoriu, iar fiica, **Ioana**, a fost rănită la mînă.

După alegerile din 20 mai 1990, **Vasile Bărbat** a ajuns deputat, reprezentînd Partidul Democrat al Muncii, o măruntă formaţiune de stînga, dispărută mai apoi din viaţa politică.

Poate şi ca efect al poziţiei politice ocupată de d-l Bărbat, la un moment dat se părea că acest caz şi-a găsit o rezolvare. Căpitanul CI **Joiţoiu Vasile** a fost osîndit la 18 ani închisoare, pentru împuşcarea familiei Bărbat.

Apoi a urmat recursul. Pentru asta s-a făcut şi o reconstituire a faptelor. Însă această reconstituire s-a făcut fără principalul martor – **Vasile Bărbat**. Lipsa domnului Bărbat de la reconstituire s-a datorat unui motiv foarte simplu: dînsul nu a ştiut că această reconstituire are loc. Citaţia Tribunalului Militar Timişoara a făcut pînă la domiciliul d-lui Bărbat două săptămîni, plicul fiind violat şi lipit cu scoci. În momentul în care d-l Bărbat a primit citaţia, reconstituirea avusese deja loc! Recursul, judecat în absenţa d-lui Bărbat, s-a soldat cu achitarea învinuitului.

Un alt amănunt pe care mi l-a povestit d-l Bărbat. Domnia sa a făcut greşeala să povestească prea mult că pe un burlan de lîngă locul unde a fost împuşcat se văd urmele de gloanţe care arată exact direcţia din care s-a tras. Urmare: după un timp, burlanul respectiv a dispărut!

Cazul Avram Gliguţă

Avram Gliguţă a fost împuşcat în 18 decembrie 1989, pe treptele catedralei. Lîngă el a mai fost împuşcat tînărul **Sorin Leia**, care avea să fie găsit în ianuarie 1990 în groapa comună din cimitirul eroilor.

Avram Gliguţă l-a văzut foarte bine pe cel care i-a împuşcat pe el şi pe **Sorin Leia**. A fost, de altfel, chemat în instanţă să depună mărturie. Dar nu a fost chemat la procesul **Sorin Leia**, ci la procesul **Marius Nemţoc**.

Marius Nemţoc fusese împuşcat tot în 18 decembrie la catedrală, dar cu cîtva timp înainte de **Sorin Leia**. Pentru cazul Nemţoc a fost trimis în judecată miliţianul **Teghiu**.

Prima expertiză balistică a glonţului cu care a fost ucis **Marius Nemţoc** îl învinuia pe **Teghiu**, dar apoi s-a mai făcut o expertiză, la care rezultatul a fost neconcludent. Mama lui Marius Nemţoc crede că glonţul a fost polizat.

Avram Gliguţă nu a fost prezent la împuşcarea lui Nemţoc. De aceea, a declarat la proces că nu-l recunoaşte pe **Teghiu** ca fiind cel care a tras, ceea ce l-a ajutat pe învinuit.

În acelaşi timp, pentru uciderea lui **Sorin Leia** a fost trimis în judecată maiorul de miliţie **Sucală Ion**. La procesul Leia, martorul **Gliguţă** nu a fost chemat. Pînă la urmă şi **Sucală** a fost eliberat din lipsă de dovezi.

Adică: d-l Gliguţă a fost chemat la procesul Nemţoc, unde n-avea ce căuta, iar la procesul Leia, unde ar fi trebuit chemat, a fost neglijat.

Pe unii i-a deranjat totuşi că Gliguţă a văzut prea multe în revoluţie. În februarie 1991, **Avram Gliguţă** a fost împins din spate între vagoanele unui tramvai. În urma acestui accident, a trebuit să stea o lună la spital. Am aflat de acest caz în 1995, cînd d-l Gliguţă mi-a şi arătat biletul de internare în spital, din februarie 1991.

Procesul Calea Lipovei

La acest proces, judecătorul, d-l **Constantin Lucescu**, s-a arătat făţiş adept al teoriei legitimităţii reprimării revoluţiei.

Martorilor li s-au pus întrebări acuzatoare şi fără suport juridic, de tipul: *„Ştiaţi că n-aveaţi voie să vă apropiaţi de unitatea militară?"*. Amintesc că lîngă unitatea militară din Calea Lipovei este cartier de locuinţe, mulţi manifestanţi locuind în acest cartier.

D-l Lucescu l-a luat la rost şi pe reprezentantul procuraturii, pentru că, citez, *„a tîrît armata în mocirlă"*.

Ca urmare a atmosferei în care s-a desfăşurat procesul, mulţi răniţi au refuzat să se mai prezinte la citaţii, considerînd, pe bună dreptate, că o deplasare la Bucureşti este o inutilă pierdere de timp şi bani. Finalul: achitarea învinuiţilor.

Text prezentat la simpozionul „O enigmă care împlineşte 7 ani", organizat de Fundaţia „Academia Civică" (Timişoara, 18–19 decembrie 1996).

Biblioteca **Grupului pentru Dialog Social** anunţă constituirea Clubului **INTERNET GDS.**
Toţi cei interesaţi să contribuie la promovarea Internet-ului în România sînt aşteptaţi la întîlnirile săptămînale ce au loc în fiecare miercuri la ora 17.00 la Biblioteca Grupului pentru Dialog Social din **Calea Victoriei nr. 120.**

N.C. MUNTEANU

Haiducul Cozma la răcoare

Miron Cozma este „un erou al timpului nostru". Un erou derizoriu şi periculos, creaţia celor care au pus mîna pe putere în 1989, în calitate de emanaţi ai revoluţiei. Creaţia şi unealta menţinerii lor la putere. Cu preţul trecerii prin foc şi bîtă a Bucureştiului.

Atîta doar că ucenicul vrăjitor a scăpat controlului creatorilor săi. Rolul jucat în cele două mineriade a făcut din Miron Cozma un personaj „ocrotit", intangibil, sfidător faţă de cele mai elementare norme ale statului de drep. El discută, dacă are chef, numai de pe poziţie de forţă, cu orice autoritate, indiferent că e vorba de guvern, de poliţie, de justiţie, de patronat, de alte sindicate. Poliţia a anchetat mai toate afacerile politice şi nepolitice în care a fost implicat Miron Cozma, dar niciodată n-a avut curajul să-l atingă nici măcar cu o floare. Vizibili sau invizibili, îngerii lui păzitori vegheau. Îngeri păzitori la figurat, dar şi la propriu. Iubit, dar şi temut în Valea Jiului, liderul sindical nu apărea şi nu se deplasa în public decît însoţit de o haită de gărzi de corp. Deşi e greu de spus de cine se temea.

Miron Cozma a devenit tot mai autonom, şi-a creat propriile afaceri, a devenit conducător de club de fotbal, frecventează caizi ai lumii interlope, pentru ei face trafic de influenţă în lumea politică pe care o frecventează şi care-l cultivă, umblă îmbrăcat la patru ace, călătoreşte în străinătate, practică sporturi nobile, pe scurt, duce o viaţă care nu are nimic de a face cu traiul amărît al minerilor. Însă n-are „manieră". E iute la mînie, violent, cînd se mînie sare la bătaie, dă cu capul, ciomăgeşte tot ce-i iese în cale, bucureşteni, clienţi în cîrciumi, ziarişti, poliţişti. Ştie că nimeni nu-i face nimic. Miron Cozma ignoră toate chemările la ordine, invitaţiile la poliţie, la parchet sau la tribunal.

El e haiducul etern nesupus. Haiducul democraţiei originale, cu celular şi cu bodyguarzi. Haiduc în interpretarea baladelor populare în stilul proletcultist al anilor '50, al celor care iau de la bogaţi şi dau la săraci. Răzvrătitul care n-are lege, ia de la bogaţi, de la exploatatori şi dă la săraci, îi ocroteşte. În cazul de faţă, bogatul e statul. Aşa stînd lucrurile, evident, scopul nobil scuză chiar şi fărădelegea. Că între timp Miron Cozma a început să lucreze pe cont propriu şi în numele binelui propriu, asta-i altă poveste, în fond o fac şi personaje mai simandicoase decît el.

În schimbările promise de actuala putere s-a vorbit şi de reinstaurarea ordinii de drept, de la care nimeni nu poate fi exceptat. Şi minune, parchetul a avut o tresărire de orgoliu, a scuturat colbul de pe vechile dosare şi a reuşit să-l pună pe Miron Cozma la răcoare pe durata anchetei pentru fapte mai vechi, pentru atentat la siguranţa naţională şi pentru cele petrecute în timpul mineriadei din 1991. Arestarea s-a făcut printr-un şiretlic aproape haiducesc, Cozma a venit de bună voie la parchet şi n-a mai ieşit decît în cătuşe. Ion Iliescu, marele beneficiar al incursiunilor în Bucureşti conduse de Miron Cozma, consideră arestarea exagerată şi, firească, politizată, nu e singurul care vorbeşte de politizare, după care dă în lirism de codru verde. Cozma *„a fost ca o frunză purtată de ape"*.

Valea Jiului s-a emoţionat, dar nu foarte tare. Spiritele au început să fie agitate de ceilalţi lideri sindicali, în general de oameni care n-au mai coborît de mult în mină, dar sînt strîns uniţi în cuget şi simţiri în jurul liderului mult iubit. Ziare miloase s-au grăbit să ne dezvăluie *„altă faţă a lui Miron Cozma"*, constructor de case pentru sinistraţi şi sprijinitor activ al reconstruirii şi chiar construirii de biserici. Numai fapte bune. Un adevărat ctitor. Însă Miron Cozma are de dat socoteală pentru alte fapte, mult mai grave. Un fir din încîlcitul ghem al destinului lui Miron Cozma a şi fost tras de unul din ortaci. La mineriada din 1990, din Valea Jiului au plecat vreo 5.000 de mineri. Cînd Ion Iliescu le-a vorbit şi le-a mulţumit, în sala de la Complexul Expoziţional erau vreo 20.000. Cine erau ceilalţi? Chiar, cine erau? S-ar putea ca Miron Cozma să ştie. Şi să spună. Imparţială, independentă, justiţia are datoria să-l asculte. Şi să facă dreptate. Pentru că într-un stat de drept nimeni nu-i deasupra legii. Nici chiar Miron Cozma, haiducul democraţiei originale.

IULIAN ANGHEL

Cazul Cerveni

Marţea trecută, după-amiaza, cam pe la 4, în biroul unui ministru sună telefonul. Vocea de la celălalt capăt al firului îl roagă pe ministru să discute despre un anume subiect. *„Ce subiect dom' Cerveni?* – răspunde ministrul – *nu mai e nici un subiect. Subiectu-i după gratii"*. Nu ştiu dacă gluma care circulă pe culoarele ministerului cu pricina este adevărată. Adevărat este însă un lucru: decizia liderului PNL-CD Niculae Cerveni de a-i apăra în instanţă pe cei doi foşti conducători ai Băncii Dacia Felix, Sever Mureşan şi Mircea Horia Hossu, luată probabil mai înainte, a tulburat apele abia după ce „subiectul" a ajuns după gratii. Întîmplarea era cu atît mai neplăcută pentru liderii Convenţiei, cu cît declaraţia lui Niculae Cerveni de a-i sprijini pe cei doi venea cam în acelaşi timp în care, în Consiliul Superior de Apărare a Ţării, preşedintele Emil Constantinescu anunţa crearea Comitetului Naţional de Luptă împotriva Corupţiei şi Crimei Organizate. Situaţia avea însă un precedent. Cu un an înainte, acelaşi Niculae Cerveni îl apăra în instanţă pe Zaher Iskandarani, acuzat la vremea aceea de a fi prejudiciat statul român cu mai multe miliarde de lei prin contrabandă cu ţigări. Atunci, liderul PNL-CD, Niculae Cerveni, fusese obligat să renunţe la clientul său, ca urmare a intervenţiei dure a lui Emil Constantinescu. Pe atunci preşedinte al CDR, Emil Constantinescu nu se sfiise să-i ceară public avocatului-politician să renunţe la a pleda în acest proces, acuzîndu-l că întunecă imaginea Convenţiei. Acum, ca preşedinte al României, Emil Constantinescu nu şi-a mai putut permite o intervenţie publică, însă pare îndoielnic ca el să nu-şi fi folosit influenţa pe care o are în această alianţă pentru a-l determina pe Niculae Cerveni să renunţe la a-i apăra pe cei doi inculpaţi. Cel care se burzuluieşte public este însă Viorel Cataramă, liderul unei alte formaţiuni liberale din Convenţie – PNL. Nemulţumirea lui Viorel Cataramă nu este strict legată de ceea ce face Niculae Cerveni (la drept vorbind, nu se ştie cît îi pasă lui Viorel Cataramă de imaginea CDR), ci de faptul că acesta a iniţiat discuţii cu liberalii din afara Convenţiei fără acordul PNL, încălcînd, spune Viorel Cataramă, protocolul încheiat între cele două partide. Iar dacă Niculae Cerveni face şi asta, cu atît mai bine pentru Viorel Cataramă, care are un motiv în plus să ceară excluderea PNL-CD din Convenţie, rezervîndu-şi dreptul de a renunţa la o astfel de pretenţie numai dacă Niculae Cerveni va fi înlăturat de la conducerea partidului. Poate şi de aceea, declaraţiile liderilor CDR la „recidiva" lui Niculae Cerveni sînt, de această dată, mai reţinute. Un ultimatum public dat liderului PNL-CD ar tranşa, poate, definitiv problema în favoarea lui Viorel Cataramă, iar liderii Convenţiei nu par a fi dispuşi să se amestece în păruiala liberală. În acest timp, Niculae Cerveni se apără cum poate. Îl exclude din partid pe vicepreşedintele Alexandru Popovici (care îndrăznise să convoace o sesiune extraordinară a Consiliului Naţional al partidului pentru a-i discuta cazul) şi susţine ori de cîte ori are ocazia: *„Nu există nici o relaţie între politicianul Cerveni şi avocatul Cerveni"*. Mai mult, referindu-se la acuzaţia formulată de Viorel Cataramă, şi anume că apără nişte oameni corupţi, stricînd astfel imaginea Convenţiei, Niculae Cerveni spune, nici mai mult, nici mai puţin: *„Viorel Cataramă vorbeşte de funie în casa spînzuratului"* (într-o emisiune la Amerom, din 17 ianuarie, în care a apărut alături de Dinu Patriciu, liderul PL '93).

Ceea ce interesează aici însă nu sînt disputele dintre liberali, ajunse de mult un lucru comun, ci între profesiunea de avocat şi cea de politician? De ce îi poate sau, mai degrabă, de ce nu-i poate apăra Niculae Cerveni pe cei doi inculpaţi în procesul Daciei Felix? Întrebarea nu poate fi pusă din punct de vedere strict „tehnic". Articolul 68 din Constituţia României, în care se face referire la compatibilitatea dintre calitatea de parlamentar cu alte profesiuni, limitează incompatibilitatea doar la funcţiile de autoritate publică. Or, avocatura nu este o funcţie de autoritate publică. Altceva rămîne atunci în discuţie, ceva care nu este reglementat de nici un act legislativ. Scurta anchetă pe care am iniţiat-o pe această temă doreşte să răspundă la întrebarea pe care am formulat-o cîteva rînduri mai sus.

Nicolae Manolescu (liderul PAC): *„Nu există o incompatibilitate între profesiunea de avocat şi calitatea de om politic, în sensul strict al cuvîntului. Există în schimb o incompatibilitate între avocatură şi o anumită funcţie politică. În cazul domnului Cerveni, domnia sa fiind lider al unui partid aflat în coaliţia la putere apără, ca avocat, persoane dubioase. Nu este nici o chestiune de strictă moralitate. Dar problema poate fi analizată din perspectiva conflictului de interese: conducînd un partid care are pameni în Guvern, nu poţi apăra nişte oameni care sînt acuzaţi de a fi prejudiciat statul român. Mai mult, domnul Niculae Cerveni s-a aflat la un moment dat în cursa pentru portofoliul de ministru al Justiţiei. Or, nu poţi să pretinzi să fii ministru de Justiţie şi în acelaşi timp să-l aperi pe Zaher Iskandarani."*

Dumitru Tinu (director *Adevărul*): *„Problema este una de ordin moral-politic. Un avocat, care este şi om politic, ar trebui să se abţină ca una să susţină în Parlament şi alta să pledeze într-un proces. În cazul particular al domnului Cerveni, lider al unui partid din coaliţia la putere, incompatibilitatea constă în exercitarea activităţii de avocat în cauze ce contravin flagrant programului politic al formaţiunii sale. Niculae Cerveni subminează direct şi deschis recenta iniţiativă a preşedintelui privind lupta împotriva corupţiei".*

Toma Dragomir (Decanul Baroului Bucureşti): *„Orice avocat trebuie să facă şi politică. Părerea mea diferă puţin de ceea ce se spune în presă, pentru că nu corupţia este acum, cred eu, cancerul acestei ţări. Avocatul, politic sau apolitic, este obligat de profesiune să-l slujească pe cel care i-o cere. Fiind om politic, el trebuie să găsească o cale să împace acest crez cu profesiunea. Atîta vreme cît Cerveni, ca avocat, nu scoate pe nimeni basma curată (pentru că un avocat nu trebuie neapărat să scoată basma curată pe cel pe care-l apără), ci nu face decît să ajute la stabilirea adevărului alături de autorităţile statului, nu cred că-şi încalcă nici crezul profesional, nici pe cel politic."*

Bogdan Ficeac (comentator politic, *România liberă*): *„În discuţie este interesul particular şi prestanţa politică a politicianului Cerveni. Este o prestanţă dublă. Ceea ce spune Niculae Cerveni, şi anume că orice acuzat are dreptul la apărare, este foarte adevărat. Dar poziţia lui, atîta timp cît este liderul unui partid din CDR care luptă împotriva corupţiei, nu-i permite să apere pe cei corupţi. Este o chestiune de moralitate."*

Ecaterina Ivăncescu (jurist): *„Cred că domnul Cerveni n-ar trebui să pledeze în astfel de cazuri. Sînt atîtea alte procese în care domnia sa ar putea pleda. Poţi să-l aperi pe cel tîlhărit, pe cel bătut. Poţi să faci aceste lucruri fără să-ţi înceţoşezi imaginea morală. Avocatura este o meserie foarte delicată. Trebuie să ai o anumită construcţie morală pe care trebuie să ţi-o păstrezi. În cazul domnului Cerveni, cred că dînsul făcînd parte din CDR trebuie să urmeze politica dusă de acestă coaliţie."*

Nicolae Constantinescu (consilier prezidenţial): *„Cred că totul se va rezolva prin bun simţ".*

La această oră Niculae Cerveni a renunţat la a-i apăra pe Sever Mureşan şi Mircea Horia Hossu, dar la cererea PNL cazul său va fi luat în discuţie la şedinţa Convenţiei de săptămîna viitoare.

RADU CĂLIN CRISTEA

Ciorbea după Ciorbea

D-l Ciorbea este, fără îndoială, personalitatea cea mai expusă a noii puteri. Dacă, dintr-un motiv sau altul, „experimentul Ciorbea" va avea un final nefericit, aria eşecului va fi mult mai extinsă, datorită asocierii cu dubla sa postură de primar şi premier. O eventuală neizbîndă a sa va fi una inevitabil în două planuri foarte sensibile, lezînd profund investiţiile electorale atît în gospodărirea ţării, cît şi în aceea a Bucureştiului. Valurile de obidă ale populaţiei se revărsau în trecutul apropiat îndeosebi asupra d-lui Văcăroiu, în seama căruia erau puse, neselectiv, scumpirea laptelui de vacă, absenţa rechizitelor şcolare ori creşterea taxelor la alcoolul de import. Cît priveşte suferinţele bucureştenilor – d-l Halaicu era socotit principalul cap al unor răutăţi pe care nu le mai amintesc, pentru că par să fi rămas, din nefericire, aproape intacte. D-l Ciorbea va fi, la rîndul său, principalul filtru prin care se va decanta nevoia de schimbare afirmată atît de răspicat prin scrutinele din iunie şi noiembrie '96. Deversările de simpatie sau antipatie ale populaţiei vor avea în persoana sa un cont emoţional, căruia, înaintea tuturor, i se va cere dobîndă pentru voturile depuse în urne anul trecut.

Aflîndu-mă departe de ţară, ar fi, poate, nepotrivit să comentez tocmai eu, precum o fac destui prin presa românească, anumite dileme privind apa, canalizarea, încălzirea locuinţelor, starea drumurilor, înălţimea gunoaielor din Bucureşti şi cîte şi mai cîte. Mă feresc, de asemenea, să fac observaţii privind cît din „Contractul cu bucureştenii" a însemnat întruchiparea validă a angajamentelor luate în 20 iunie '96. Bucureştiul răsare printre atîtea anormalităţi (de la ocluzia ţevăriilor de tot felul la spasmele fatidice de după primele ploi sau ninsori mai zdravene), încît e greu de decupat raza de lumină dintre umbrele umile ale unui organism citadin cu sistemul imunitar la pămînt. Ar putea surprinde plăcut, inclusiv datorită rigurozităţii contabile, mărturisirea d-lui Ciorbea, potrivit căreia *„din cele 6 sectoare au fost evacuate, pînă în prezent, 50.000 de tone de deşeuri şi moloz acumulate în ultimii zece ani"*. Pe de altă parte, cam între Crăciun şi Anul Nou, flagelul nemilos al poleiului a surprins primăria d-lui Ciorbea în stare de reverie, astfel încît, conform tradiţiei, bucureştenii au devenit iarăşi un popor de patinatori. Mi-e peste mînă, aşadar, să pot evalua cît din rău s-a mai îmbunătăţit.

Nu m-aş hazarda să interpretez în vreun fel sau altul virtuţile ori slăbiciunile d-lui Ciorbea în fruntea Primăriei Bucureştiului, pentru simplul motiv că acestea au avut un răgaz meschin de exprimare în contextul unui calendar politic absolut infernal. Nu-mi dau seama prea bine dacă d-l Ciorbea s-a putut concentra efectiv asupra problemelor urbei, în condiţiile unui continuu asalt de ingerinţe, să le spun, externe – de la lunile de vacanţă la hipnotismul campaniei electorale şi al alegerilor propriu-zise. M-a pus tocmai de aceea puţin pe gînduri una din declaraţiile rostite de d-l Ciorbea în 16 ianuarie – cea referitoare la „schimbarea la faţă" a Bucureştiului, în cele două sute de zile scurse de la alegerile locale. D-l Ciorbea a mers chiar mai departe, anunţînd că aproximativ în aceiaşi termeni, dacă se vrea, s-ar putea schimba la faţă şi ţara. Discursul politic are, desigur, pasajele sale de uzură, cu o întreagă frazeologie, îndărătul căreia bieţii lideri îşi mai trag sufletul; e, ca să zic aşa, partea comestibilă şi oarecum scuzabilă a rutinei politice. Dar dacă, mă întreb, d-l Ciorbea e integral convins de vorbele sale? Atunci mă tem că între viziunea sa asupra „schimbării la faţă" şi aceea a electoratului începe să se caşte un decalaj primejdios. D-l Ciorbea ar cădea într-o gravă eroare automăgulindu-se cu succesul distribuirii apei calde, în anumite cartiere, între anumite ore. Lumea îi va cere, dacă nu cumva a şi început s-o facă, apă caldă în toată ţara şi permanent. Riscul uriaş al lunilor următoare vine mai ales dinspre posibila înfiripare a credinţei masei electorale că mizele schimbării s-au diminuat. Pe de altă parte, în primul rînd d-l Ciorbea va simţi preţul exact pe care sînt dispuşi să-l plătească toţi cei care au votat schimbarea. Părăsind atît de împăcat cu sine Primăria, d-l Ciorbea ar putea da de înţeles că oarecum atît îl duc puterile, roadele din pepiniera celor două sute de zile urmînd a se coace în mare grădina ţării. Ar fi fatal dacă ar fi perceput astfel. Pînă spre mijlocul verii, mai ales, cu toate compensaţiile guvernului, viaţa se va degrada cu o violenţă fără precedent după decembrie '89. Vor urma toate revanşele unei guvernări Văcăroiu, de care actualul executiv s-a despărţit (am spus-o şi cu alte prilejuri) cu o pudoare ce se va putea întoarce împotriva sa. O pudoare sau, cine ştie?, o neputinţă bîlbîită, dacă mă gîndesc doar la dificultăţile de evaluare a datoriei publice externe la preluarea gestiunii. Premierul Ciorbea ar trebui să iasă satisfăcut din pielea primarului cu acelaşi nume, pentru că această primă experienţă a sa n-a putut fi, totuşi, prefaţa aşteptatei schimbări la faţă. Realizările primarului Ciorbea, dacă ar fi fost chiar mai plăpînde decît cele inventariate zilele trecute, s-ar fi înscris oricum între limitele unei toleranţe încă foarte generoase cu noii guvernanţi. D-l Ciorbea se află, deocamdată, într-o marjă de eroare care-l pune la adăpost. Ce se va întîmpla însă cînd această graţie publică se va crispa în faţa unui alt tip de statornicie – a preţurilor galopante, a resurselor interminabile ale mizeriei, a neputinţei de a urni lucrurile din loc? De acest moment are a se teme d-l Ciorbea. De clipa în care mulţi din cei ce acum se lasă purtaţi de steaua sa s-ar putea într-o bună zi freca la ochi, întrebîndu-se, ca într-un nesuferit de adevărat text al lui Caragiale: *„Pentru ce ne-am face iluziuni?"*

VLAD NISTOR

Evoluţia aspiraţiilor colective în România postdecembristă sau din nou despre cazul Zoe Petre

Caracteristica cea mai evidentă a anului 1990 a fost incoerenţa. Idealuri diferite, acţiuni contradictorii, de cele mai multe ori neînţelegerea propriilor interese sau a intereselor imediate ale grupului au determinat starea instabilă a reacţiei opiniei publice româneşti.

Era un moment în care, dincolo de respingerea integrală a trecutului de către cea mai mare parte a societăţii, neînţelegerea realităţii a făcut ca reacţia diverselor grupuri sociale să fie extrem de diferită. În acea deosebit de contradictorie perioadă, aparenţa era aceea a divizării societăţii româneşti în două grupuri distincte, cu interese imediate aparent contradictorii şi cu o opţiune politică în mod cert diferită.

Este cît se poate de evident faptul că, dincolo de existenţa unor grupuri care regretau răsturnarea din decembrie 1989, grupuri extrem de limitate numeric, majoritatea covîrşitoare a poporului român înţelegea şi susţinea noua realitate, aspiraţiile acestuia fiind însă în mod cert diferenţiate. Pe de o parte, grupul care a reuşit să preia rapid şi integral controlul puterii a avut abilitatea de a induce un curent de opinie favorabil demersului său, beneficiind de inconştienţa politică a poporului român, de gravul nivel de incultură civică, pe care jumătatea de secol comunist o determinase. Pe de altă parte, minoritatea coerentă şi educată, minoritatea conştientă, a înţeles relativ repede că idealurile real democratice ale lui decembrie 1989 sînt departe de „programul politic" al proaspeţilor guvernanţi. Rezultatul a fost încordarea pe care societatea românească a cunoscut-o cu precădere în anii 1990 şi 1991.

A urmat o perioadă de relativă aşezare politică, constituirea unei noi formularistici politice nefiind însoţită şi de o autentică clarificare doctrinară.

Odată cu aceste schimbări asistăm şi la adevărate mutaţii la nivelul opiniei publice.

Se construieşte treptat imaginea unei societăţi în mod evident polarizate. Pe de o parte o majoritate conservatoare, majoritate care aspira în mod esenţial la păstrarea formulelor de viaţă predecembriste, însoţite de o eventuală ameliorare a nivelului de trai. Pe de altă parte, restul populaţiei care doreşte o rapidă, dacă nu chiar imediată, schimbare a sensurilor fundamentale ale societăţii româneşti. Acest al doilea grup, activ şi conştient implicat, se supune jocului democratic, acceptînd decizia majorităţii.

Din punct de vedere politic, distincţia atît de evidentă dintre direcţiile de evoluţie ale aspiraţiilor celor două mari segmente ale societăţii româneşti capătă o imagine politică destul de clară, chiar dacă suprapunerea imediată a acestora peste distincţia putere/opoziţie ar fi una excesiv simplificatoare.

În perioada 1992–1996 evoluţiile generale ale societăţii au permis chiar şi o reaşezare a aspiraţiilor colective ale poporului român, în mod evident viteza de derulare a acestui proces fiind rezultatul dezastrului economic şi al gestionării aberante a intereselor naţionale de către guvernanţii ultimilor 4 ani.

Dar care este **starea** aspiraţiilor colective la români, după alegerile din 3 şi 17 noiembrie 1996?

Acea parte a societăţii care, încă de la începutul anului 1990, a militat în mod coerent şi consecvent pentru o reală modernizare a României, acel segment al societăţii româneşti care permanent, prin acţiuni politice, dar mai ales prin atitudini ce ţin de funcţionarea societăţii civile, a făcut ca spaţiul românesc să fie tot mai aproape de ceea ce ar trebui să fie la sfîrşitul acestui mileniu, pare a fi considerat în primul moment că noiembrie 1996 a însemnat momentul iniţial al unei victorii de proporţii.

Cealaltă parte a opiniei publice, înţelegînd catastrofa în care ţara se găseşte, a acceptat schimbarea ca pe o formă a speranţei.

Realitatea este însă cu mult mai complicată decît această extrem de schematică imagine. Din nefericire, jocuri politice cu scopuri imediate sau de perspectivă complică excesiv problemele pe care România le are astăzi. Se ajunge astfel, din motive care nu au nimic de a face cu atitudinea sau cu opţiunea reală a societăţii româneşti, la malformarea agresivă a realităţii.

Cazul pe care ne propunem să îl punem din nou atenţiei publice, caz în ultima vreme extrem de mediatizat, este cel al actualului consilier politic al preşedintelui, profesor de istorie greacă la Universitatea Bucureşti, d-na Zoe Petre. Din multe puncte de vedere, d-na Zoe Petre a exprimat, din 1990 înainte, în modul cel mai discret, aspiraţiile cele mai autentice ale părţii conştiente a poporului român. Fără a fi o persoană extrem de cunoscută presei, a reuşit mai întîi să facă real funcţională una dintre cele mai afectate de ideologia comunistă dintre facultăţile Universităţii bucureştene, facultate care astăzi este o instituţie „tentantă" pentru o sumedenie de specialişti care, cu cîţiva ani în urmă, nici nu voiau să audă de ea. Apoi, ca membru fondator al unor asociaţii cu un autentic rol în construirea societăţii civile, d-na Zoe Petre, din nou fără prea mult zgomot, a participat în mod real la articularea unei opoziţii, pentru care de fapt ne pronunţam cei mai mulţi dintre noi, dar în favoarea căreia astăzi par a fi fost extrem de puţini.

Începînd din anul 1992, d-na Zoe Petre a devenit un participant extrem de activ la prima şi apoi la cea de a doua campanie prezidenţială Emil Constantinescu, fapt extrem de important, rămînînd una dintre persoanele cele mai apropiate de preşedinte, chiar şi în anii, grei, dintre cele două campanii electorale. D-na Zoe Petre este, cred, singurul dintre autenticii intelectuali ai acestei ţări care atîţia ani şi-a folosit inteligenţa, inventivitatea şi puterea de creaţie în mod anonim pentru un scop, am crede, politic, sacrificîndu-şi astfel eforturile de construire a propriei imagini în favoarea imaginii candidatului CDR. De fapt, d-na Zoe Petre exprimă în modul cel mai autentic aspiraţiile colective ale celei mai conştiente părţi a societăţii româneşti în ultimii 7 ani.

Ni se pare deci firesc să ne întrebăm de ce astăzi acea parte conştientă a societăţii româneşti nu se solidarizează cu d-na Zoe Petre, ţintă a unor „moralizatoare" atacuri politicianiste?

Sesiune de comunicări ştiinţifice despre sectorul non-profit

Pentru a promova organizaţiile neguvernamentale active în domeniile social, cultural, ecologic, civic etc., Fundaţia pentru Dezvoltarea Societăţii Civile organizează o amplă manifestare dedicată sectorului non-profit denumită FAR '97 (Fundaţii şi Asociaţii din România). Manifestarea (27 februarie–1 martie 1997, Galeriile Art Expo, Teatrul Naţional, etaj 3–4) cuprinde expoziţii documentare, gale de film, happening-uri etc. şi o sesiune de comunicări ştiinţifice despre sectorul non-profit din România şi alte ţări. Principalele teme: cadrul legislativ; management asociativ; finanţarea ONG; raporturile cu administraţia publică; centre de resurse; voluntariat, comportament asociativ şi filantropic; cadrul istoric al dezvoltării ONG.

FLORIN GABREA

Textul şi contextul schimbării

(Sau cît de „profesionistă" poate fi o televiziune)

Schimbarea de la 17 noiembrie '96 are două componente: una exterioară, de suprafaţă, care face parte din **contextul** „văzut" al existenţei noastre, ca să folosim expresia magicianului-filozof C. Noica, şi una interioară, de profunzime, aceea a **textului** „nevăzut", care ţine de reflectarea acestei existenţe în conştiinţa noastră. Numai printr-o schimbare petrecută la nivelul ambelor paliere poate fi vorba şi de o înnoire. Schimbarea contextului (politic) a fost totală şi relativ rapidă. Schimbarea textuală este cea determinantă şi ea poate fi de mai lungă durată. Îmbunătăţirea calităţii vieţii (deziderat major al noii conduceri politice), şi ea parte constitutivă a palierului contextual, pare să fie un proces de durată, care presupune asumarea unor sacrificii dureroase, dar inevitabile. Tot la nivel contextual se plasează şi demersul obligatoriu al separării *de facto* a celor trei puteri ale statului de drept, singurul principiu regulator, care-i asigură acestuia eficienţa funcţionării. Personalizarea instituţiilor, începută sub nefastul adagiu *„l'état c'est moi"* şi ajunsă în comunism la faza ei morbid-caricaturală, ia sfîrşit odată cu delimitările precise ale statutului funcţionarului public, conform căruia nu instituţia, indiferent care ar fi aceea, trebuie să-l servească pe el, ci el trebuie să servească instituţia (cu durată şi prerogative limitate) şi prin ea poporul.

Semnalul schimbării de adîncime a **textului** „nevăzut" este dat de cea de a patra putere în statul democrat, de mass-media, care trebuie să se manifeste în deplină autonomie şi libertate de expresie. Dar să se şi călăuzească după un principiu fundamental. Nu acela conform căruia **„spune ceea ce crezi şi gîndeşti"**, valabil pentru o libertate neformativă, strict individuală, unde nu există nici riscul şi răspunderea erorii, nici pericolul manipulării deformatoare, ci acela creator-informativ **„verifioă şi gîndeşte ceea ce crezi şi spui"**. Cu alte cuvinte, obiectivitatea, probitatea şi adevărul (fie el şi relativ) sînt singurele comandamente care-i conferă jurnalistului autoritate deplină şi-l feresc de păcatul de neiertat (ridicat la rangul de virtute şi răsplătit ca atare pe vremea totalitarismului delirant, prin conferirea statutului hilar de „înalt profesionalism") şi aspru sancţionat (în ţările civilizate) al dezinformării şi al manipulării.

În loc să fie un mijloc de vehiculare transparentă a informaţiilor, în slujba societăţii, jurnalismul devenise, pe vremea „marilor realizări", un segment ancilar al asediului neîntrerupt al statului împotriva societăţii.

Iată de ce nu pot decît să subscriu la valul de schimbări pe care d-l Stere Gulea, mandatat de Parlament, l-a iniţiat voinicește în Televiziunea Română. Meritul d-lui Stere Gulea este că a început cu începutul, aşa cum numai un bun gospodar ştie să o facă: pentru a-ţi construi o casă nouă, trebuie mai întîi să faci curăţenie în ogradă. Numai că acest val, taxat de unii editorialişti de la ziare cu dungi portocalii, buline roşii şi steme negre învulturate, drept un adevărat *„tsunami"*, cu efecte pustiitoare, nu este în realitate decît o undă înfiorată de briză pe suprafaţa unui lac adînc, dacă ne gîndim la densitatea mare de „profesionişti ai imaginii şi ai cuvîntului" pe cap de locuitor, biet plătitor perpetuu al abonamentului tv şi doritor de informaţie proaspătă, netrucată. **DEI** (Departamentul Emisiunilor Informative) erau de fapt iniţialele pentru serviciul (sub acoperire) cel mai autorizat şi specializat de **dezinformare, eliminare şi inducere** în eroare al Televiziunii Române, instituţie subordonată, înainte de 1989, direct Comitetului Central, iar după 1989, FSN-ului, FDSN-ului şi, pînă în clipa pierderii puterii şi chiar şi după aceea, PDSR-ului, făcînd din acesta din urmă nu doar cel mai important şi puternic partid (cum se autointitula emfatic), ci chiar – pentru bieţii înghiţitori de informaţii pe nemestecate din străfundurile ţării, la ora picotelii şi a mămăligii – partidul unic, adevărată – pardon de expresie! – avangardă a societăţii de tranziţie, a cărei deviză de echitate socială, înnoită, suna astfel: *„De la fiecare (dintre voi) după puteri, fiecăruia (dintre noi) după nevoi"*. Atragem atenţia d-lui Stere Gulea că „profesioniştii" dislocaţi reprezintă doar eşantionul la vedere, cei aparţinători de **context,** ei sunt peştii cei mari, îndrăzneţi şi vorace, de la suprafaţa apei, dar că, în afara acestora, mai în adînc, pe fundul nevăzut al lacului, poate chiar ascunşi în mîlul gros şi omogenizant al rutinei, obedienţei şi plafonării anacronice, mişună încă micii mormoloci vioi, campionii supravieţuirii prin răsuciri şi dări din coadă, pe care nici apele cele mai învolburate, nici valurile cele mai furtunoase nu-i mai pot ajunge. Cu ei s-ar putea face, însă, o altă televiziune, mai mică şi mai fără audienţă, dar plină de neastîmpăr, cam ca aceea care găzduieşte emisiunea cu titlul şi genericul barbar (printr-un veritabil sadism sonor şi vizual, reluat obsesiv şi, pe aceste meleaguri, veşnic traumatizant) „Foc încrucişat". Realizatorul acestei emisiuni, editorialistul ziarului cu dungă portocalie, l-a avut ca oaspete, într-una din ultimele ei ediţii, pe editorialistul ziarului cu stemă învulturată şi amîndoi au dezbătut, cu mare succes de public, chestiunea, mai sus discutată, aceea a instituţiei din Calea Dorobanţi. Editorialistul ziarului cu stemă învulturată se întreabă, într-unul din numerele ziarului cu aceeaşi stemă, în cor cu toţi cei care au urmărit emisiunea: *„De ce n-a găzduit Televiziunea Naţională un asemenea dialog?"* Şi tot domnia sa răspunde: *„CHEIA este la noua conducere a instituţiei din Calea Dorobanţi"*. Acum, dacă tot are d-l Stere Gulea CHEIA (ceea ce dînsul ştia demult, de cînd îl avertizase cu subînţeles d-l Emil Constantinescu din toate afişele din campania electorală, prin sloganul „Cheia e la tine") adevărului, îi sugerăm să-i amintească editorialistului de la ziarul cu stema învulturată că răspunsul-CHEIE la această problemă se găseşte tot în acelaşi editorial: *„În acest caz, nu-i de mirare că adevăratul Post Naţional de Televiziune va deveni PRO TV sau Antena 1 sau TELE 7abc"*.

Ceea ce, trebuie să recunoaştem, ar fi o nesperată eliberare. Mai ales că sînt semne că transferul a şi început. Pînă atunci, să aşteptăm ziua de 20.01.'97, cînd se va difuza primul Jurnal de ştiri al postului **NNT** (Noua Televiziune Naţională). Le dorim realizatorilor succes deplin şi sperăm în adevărata schimbare: atît a **textului**, cît şi a **contextului**.

REVISTA PRESEI

• Printr-un comunicat de presă, reprodus şi de revista noastră în numărul anterior, Ambasada SUA la Bucureşti a dorit să precizeze că Daniel Fried, director pentru Europa Centrală şi de Est în cadrul Consiliului Naţional pentru Securitate, asistent special al preşedintelui, nu a transmis nici un mesaj scris sau verbal din partea preşedintelui Clinton PDSR şi, în special lui Ion Iliescu. Precizarea a survenit în urma articolelor apărute în presa română, în care mai mulţi jurnalişti îşi exprimau nedumerirea faţă de poziţia americană în cazul fostului preşedinte Iliescu, care, în viziunea Casei Albe, prin vocea lui Daniel Fried, era apreciat pentru contribuţia sa *„în construirea democraţiei şi a statului de drept în România"*.

Precizarea Ambasadei SUA la Bucureşti a fost însă promt amendată de PDSR, prin Corina Creţu, coordonator al biroului de presă al PDSR, care a ţinut la rîndu-i să-şi exprime nedumerirea într-o scrisoare adresată ambasadorului SUA la Bucureşti, Alfred Moses. *„Vreau să reamintesc, stimate domnule ambasador, că întîlnirea a fost solicitată de partea americană, iar la ea aţi luat parte atît dumneavoastră, cît şi domnii Adrian Năstase şi Teodor Meleşcanu. Cunoaşteţi, deci, la fel de bine ca şi mine, conţinutul discuţiilor care s-au purtat cu această ocazie.*

(...) Am considerat că este de datoria noastră să informăm mass media asupra unora dintre temele discuţiei ce a avut loc între domnii Ion Iliescu şi Daniel Fried.

(...) Regret dacă această decizie a noastră a generat tensiuni în relaţiile dintre Ambasada Statelor Unite ale Americii şi reprezentanţii noii puteri de stat din România". (*Adevărul*, 15 ianuarie '97)

• În săptămîna dinaintea Conferinţei Naţionale a PDSR, *Adevărul* (16 ianuarie '97) îl intervievează pe Iosif Boda, fostul şef de campanie electorală a lui Ion Iliescu. Actualul deputat şi membru PDSR, erijat în analist, trece în revistă cauzele eşecului „usturător" înregistrat de PDSR şi Ion Iliescu în alegerile din 1996. Ceea ce presa independentă a relatat neobosit (acuzată de liderii PDSR la acea vreme de lipsă de obiectivitate) este preluat acum, aproape cuvînt cu cuvînt, de analistul Iosif Boda. Un exemplu: *„Felul în care s-a deplasat PDSR în campania locală a fost contrapropagandă. Trenuri speciale, convoaie de automobile, pîine şi sare, alai de prefecţi şi directori. CDR nu mai era nevoie să facă absolut nimic. Asta nu era campanie electorală. Între liderii partidului şi alegători s-a interpus un zid: forţele de ordine supranumerice, care sfidau şi jigneau populaţia, şi bodyguarzii omniprezenţi (ei mai sînt şi azi prezenţi, atît la sediul Parlamentului, cît şi al partidului). Cred că ar trebui reglementate lucrurile în privinţa bodyguarzilor. E o modă care se poartă mai ales la PDSR".*

Furat de analiză, Iosif Boda ajunge şi la lipsa relaţiilor externe ale PDSR: *„În ciuda faptului că preşedinţii partidului erau oamenii nr. 2 şi 3 în stat, PDSR n-a avut nici relaţii externe. Vrea să-mi spună cineva mie, hipopotam transpirat cum sînt, că lideri ai PDSR n-au umblat în lung şi-n lat în ultimii 4 ani? De ce nu s-a putut face un pas cu partidele din familia social-democrată? De ce în timpul campaniei electorale n-a venit nimeni din Europa să susţină PDSR-ul?"*

La retorismul plin de temperament al interlocutorului, ziarista Rodica Ciobanu întreabă naiv: *„Parcă au venit nişte americani?..."* În continuarea demonstraţiei sale şi luîndu-l gura pe dinainte, Iosif Boda răspunde senin: *„Aceia n-au venit pe bază de filiaţiune doctrinară, ci pe bază de contract plătit"*. Rămîi, vorba unui alt membru PDSR, **perplex**, pentru că, pe parcursul campaniei electorale, însuşi Iosif Boda a negat categoric existenţa mercenarilor americani. Acum, dacă tot a recunoscut (e complicată viaţa politicianului care îşi asumă şi rolul de analist), am fi fost curioşi să ştim şi valoarea contractului încheiat cu americanii.

• Printr-o jonglerie legislativă de ultimă oră (septembrie–octombrie '96), guvernul Văcăroiu a încercat să asigure **anumitor persoane** o locuinţă bună şi frumoasă şi în cartier select. Este inutil să înşirăm legile, HG-urile, precum şi Ordinele prin care s-a asigurat **cadrul**. Mai nimerit este să-i cunoaştem pe cei 33 deja fericiţi proprietari, ca şi pe cei 65 care urmau (dacă noul guvern nu ar fi intervenit) să devină la fel de fericiţi. Fericiţi proprietari (*Evenimenul zilei*, 20 ianuarie a.c.): **Tarhon Eugen; Hegeduş Ladislaus; Cristea Marin; Croitoru Nicolae; Ionescu Constantin; Gogoneaţă Corneliu; Bârceri Ştefan; Voicilă Angela; Marinoiu Marin; Ciocan Aneta; Eremia Costel; Ghergulescu Remus; Balint Constanţa; Tucă Ion; Picos Gheorghe; Florescu Eugen; Pintilie Stelian; Anghelescu Ana; Zipis Ioan; Ciobănete Veronica; Drăgason Niculae; Răţoi Ion; Cetăţeanu Ionel; Arghir Mihai; Apostoiu Dumitru; Popescu Gheorghe; Spânu Nicolae; Chivulescu Vasile; Ghimbuluţ Petre; Iliescu Ion; Prioteasa Gheorghe; Chivu Răzvan; Tănase Ionel.**

Pe cale de a fi devenit fericiţi proprietari: **Mihai Nicolae; Cazacu Virgil; Momanu Valeriu; Gomoiu Gheorghe; Dumitrescu Florea; Apostol Gheorghe; Popovici Mircea; Vlad Iulian; Crăciunescu Ştefan; Radu Constantin; Catargiu Irimie; Ceauşescu Ilie; Partenie Gabriel; Partenie Victor; Mihalache Eugenia; Patilineţ Simina; Mocanca Iulica; Deliu Gheorghe; Puicea Margareta; Bituleanu Iulian; Sîrbu Ion; Ruşinaru Ion; Frunză Paul; Zmeu Constantin; Seymour Patricia; Mihăilescu Şerban Petru; Georgescu Sever, Christea Robert; Popa Valeriu; Constantinescu Dan; Stănescu Octavian; Paraschiv Mihail; Iordache Nicolae; Pavel Maria; Raiciu Petre; Ene Florea; Ştefan Andrei; Glica Vasile; Mircea Ana; Ursu Ion; Manea Constantin; Radu Constantin; Câsu Ilie; Ciurel Ştefan; Brucan Silviu; Mizdran Elena; Cruceru George; Mihai Gabriela; Mihai Augustin; Gelu Voican Voiculescu; Marinescu Bogdan; Popa Dumitru; Dinescu Mircea; Kovacs Albert; Bontideanu Iulişca; Costea Margareta; Olteanu Victoria; Stănculescu Victor; Zamfir Cătălin; Gavriliu Constantin; Sârbu Adrian; Popa Ionel; Badea Nicolae; Capizisu Marin; Dumitrescu Emil; Corneanu Bogdan; Vasile Ionel.**

RODICA PALADE

PRECIZARE

Stimată redacţie,

Am luat cunoştinţă cu regret că încercarea noastră de a reconstitui unele din evenimentele anului 1989, în care am fost direct implicaţi ca ziarişti la Europa Liberă a avut efecte pe care nu le-am intenţionat. Ne referim în special la interpretarea dată de distinsul intelectual şi disident anti-comunist ieşean Dan Petrescu evocării acelui unic interviu telefonic pe care Europa Liberă l-a realizat la 10 octombrie 1989 cu un disident din ţară. Deşi am subliniat singularitatea sa şi am speculat asupra posibilităţii ca menţinerea legăturii telefonice pe parcursul unei jumătăţi de oră şi absenţa oricăror interferenţe să fi fost un indiciu că ar fi existat unele elemente din Securitatea ceauşistă opuse într-un chip discret regimului, nu am vrut deloc să sugerăm că eventuale astfel de elemente erau cumva în legătură cu Dan Petrescu sau cu alţi disidenţi ieşeni.

În orice caz, credem că Televiziunea Română ar trebui să dea curs sugestiei d-lui Dan Petrescu de a realiza un interviu cu domnia sa sau un program mai amplu cu mai mulţi disidenţi ieşeni despre activitatea lor din perioada dictaturii, inclusiv împrejurările interviului acordat Europei Libere. Un astfel de program şi altele similare ar fi cel puţin la fel de revelatoare şi interesante ca propriile noastre rememorări ale evenimentelor care au condus la restaurarea din Decembrie 1989.

Cu cele mai bune sentimente,

Neculai Constantin Munteanu, Nestor Ratesh, Emil Hurezeanu

MIRCEA CIUMARA, ministru de Stat, ministrul Finanţelor

Dacă nu vom realiza reforma în 1997

– Interviu realizat de IULIAN ANGHEL –

Spuneţi-mi cîteva cuvinte despre cum se consumă o zi de lucru obişnuită a unui ministru de Finanţe.

Dimineaţa începe la 9 şi se termină eventual pe la 12–1 din noapte. Sînt blocat aici cu tot felul de instituţii internaţionale, ambasadori, directori de bănci, directori de firme şi iată, din păcate, n-am apucat să vizitez pînă acum nici direcţiile din minister. Este un fel de mic iad, în care pedeapsa e că **toată lumea cere bani, iar tu trebuie să ştii cui să dai şi cui nu**. E adevărat că devii cea mai antipatică persoană din ţară, dar eşti un om necesar. Pentru că, uneori, cînd vezi ce se întîmplă cu banii ţării ăsteia, te-apucă aşa o criză, o furie... Spre exemplu, am unii care au un salariu mediu de două milioane; o regie care deţine monopolul aerului. Două milioane salariu mediu şi mai cer încă bani. Am trimis un control la o bancă incapabilă să-şi plătească datoriile în străinătate. Suma pe care această bancă o datorează este garantată de Guvernul României. Dacă noi, Guvernul, n-am plăti datoriile băncii, ar rezulta că statul român a intrat într-o incapacitate de plată, un impact cumplit pentru imaginea noastră în exterior... Iar banca respectivă nu-şi poate plăti datoriile, pentru că nişte întreprinderi care au avut valută, în loc să-şi plătească datoriile la bancă, au făcut un fel de speculaţii... Am trimis un control al Gărzii Financiare la o întreprindere, iar la alta Controlul Financiar... S-au întors îngroziţi de ce au aflat acolo. Sînt fraude imense. Sînt, uneori, sume enorme şi eu nu sînt încă obişnuit cu acest mod de calcul, să lucrez în miliarde, dar mă obişnuiesc, nici o problemă.

Avem în vedere eliminarea din minister a celor corupţi

Domnule ministru, în momentul instalării dumneavoastră în funcţie, aţi spus că aţi ajuns ministru pentru că aţi ştiut să convingeţi oamenii, aţi ştiut să acţionaţi pe teren politic, dar cei din minister sînt aici pentru că ei sînt specialişti şi nu intenţionaţi să renunţaţi la ei. Întrebarea ar fi: cum împăcaţi această primă declaraţie cu o alta, făcută ulterior, în care vă refereaţi la schimbările pe care intenţionaţi să le faceţi în minister în ce priveşte oamenii, mai ales cei corupţi? Aţi descoperit astfel de oameni? Care sînt măsurile pe care le veţi lua în acest caz?

În momentul venirii noastre la guvernare, circula ideea că dacă venim noi, Convenţia, şi în special dacă va veni aici „răul ăla de Ciumara", vom da afară oamenii, îi vom chinui... Şi de aceea, imediat cum am venit, pentru a împiedica un exod de specialişti, care începuse deja în acea perioadă de trecere, am dat semnale că-i respect pe specialişti şi nu am nici un fel de rea intenţie faţă de ei. Lucrul ăsta rămîne valabil. Numai că avem în vedere să eradicăm oamenii corupţi din acest minister. Situaţia este însă destul de dificilă. Din mai multe motive. Gîndiţi-vă la un inspector financiar care cîştigă 200.000 de lei pe lună. Ne ducem eventual la o firmă, şi firma îi spune: cît ai pe lună? 200.000 de lei, spune. Uite, ia 500.000 şi ieşi afară, că nu-mi plac ochii tăi. Sînteţi om; puneţi-vă în pielea lui: ca să cîştige într-o zi 500.000 de lei, rezistă el întotdeauna? Trebuie să judecăm şi omeneşte şi mi se pare normal ca lucrurile să fie judecate corect. Aseară am discutat cu unii şi le-am explicat: *„ştiu că s-au făcut presiuni asupra voastră, lucraţi de ani de zile în minister..."* Nu vreau să-şi piardă pîinea şi am fost nevoit să închid ochii la nişte lucruri. Lasă-l pe om să-şi facă meseria şi, după aceea, dacă a făcut-o greşit, îl sancţionezi.

Vorbiţi acum despre fapte mărunte, dar v-aţi referit, la un moment dat, într-una din declaraţiile dumneavoastră, la mafia tutunului, al cărei şef s-ar afla în ministerul de Finanţe...

Nu este singura mafie, deşi ştim multe despre ea. Gîndiţi-vă că sîntem ţara cu cele mai multe cazinouri la mia de locuitori. Mafia alcoolului... şi multe altele. Cea a tutunului este una dintre ele şi nici măcar cea mai importantă; încă nu ştim exact ce e cu ele. Să ţinem seama că această discuţie a început în perioada în care, şi la Cotroceni, preşedintele Emil Constantinescu a lansat campania împotriva corupţiei, şi eu nu intenţionez să fac ceva în paralel cu ceea ce se face acolo. Noi dăm tot sprijinul pentru ceea ce face preşedintele, prin Garda Financiară, Direcţia Vămilor, Controlul Financiar. Şi ne ocupăm numai de acea parte care priveşte direct ministerul nostru. Am cerut la direcţia de resort să ne comunice ce dosare au fost transmise la alte ministere, dosare de contrabandă, de evaziune fiscală, de speculaţii... Am realizat că de ani şi luni de zile ele sînt nerezolvate, generînd pagube în buget. Iar eu, pentru a putea asigura echilibrul bugetar, fie reduc cheltuielile la cultură, sănătate, învăţămînt, fie majorez impozitele, şi asta este anormal. De-aceea dorim să vedem ce se întîmplă cu astfel de dosare, mai ales că, dacă timp de 2 ani dosarul este blocat, vinovatul nu mai este pasibil de a plăti. Iar ce mă interesează pe mine este să ştiu precis cînd voi putea obţine aceşti bani, iar cînd banii nu se mai pot recupera, cine, din Ministerul de Interne, Ministerul de Justiţie sau alt minister, va despăgubi statul. Dorinţa mea este nu de a sancţiona pe cineva, ci de a recupera banii pentru bugetul statului, pentru a uşura soarta populaţiei. Aş putea să satisfac o serie de revendicări cu aceşti bani, pe care nişte inşi îi folosesc abuziv.

Aveţi pînă în momentul de faţă un proiect de buget pentru '97? Cînd îl veţi înainta Parlamentului şi cînd speraţi să fie aprobat?

Am demarat acţiunea pentru o nouă variantă de proiect de buget pentru '97 pentru că, faţă de varianta domnului Văcăroiu, au intervenit cîteva lucruri noi. Intenţia mea era să-l vedem în Parlament pînă la 1 februarie. Mă tem că trebuie să-l amînăm însă pînă pe la 15 februarie, din cel puţin două motive importante: 1) evoluţia preţurilor din ultimele săptămîni, care dă peste cap toate prognozele pentru '97. Ar fi păcat să mergem pe nişte prognoze fanteziste, pentru că riscăm să ne dăm peste cap şi economia; 2) se pare că sprijinul extern va fi mai substanţial decît ne aşteptam, şi atunci iar ar fi păcat să fim prea strînşi la pungă, dacă putem să fim puţin mai largi. La ora actuală avem discuţii cu Banca Mondială, vor veni şi cei de la Fondul Monetar... Să vedem ce vom discuta şi cu ei şi atunci, dacă putem face un proiect de buget mai bine gîndit, două săptămîni de întîrziere nu-i prea mult. În raport cu ministerele noastre am demarat discuţii care peste o săptămînă-două vor fi şi mai dificile. Noi trebuie să-i convingem să promoveze o reformă rapidă în economie.

• Născut la 13 septembrie 1943, la Călăraşi • Căsătorit • 1970: absolvent al Academiei de Studii Economice din Bucureşti • 1990: doctor în economie • 1970–1990 – cercetător ştiinţific la Institutul de Cercetări Economice • 1990–1992 – secretar ştiinţific la Institutul Naţional de Cercetări Economice • deputat de Galaţi; director general adjunct la Institutul Naţional de Cercetări Economice al Academiei Române; director al Centrului Internaţional pentru Studii Antreprenoriale; preşedintele „Solidarităţii Creştine Internaţionale"-România • Peste 50 de lucrări de strictă specialitate economică • Peste 300 de articole privind politica economică •

Totuşi, această întîrziere a înaintării proiectului de buget în Parlament nu va afecta măsurile de protecţie socială de care guvernul a făcut atîta caz în ultima vreme?

Protecţia socială necesită nişte legi, modificarea unor legi. În fond, bugetul se bazează pe legile existente, care stabilesc cuantumul impozitelor şi stabilesc şi drepturi sociale. Eu nu pot să fac proiectul de buget decît pe baza legilor, nu a unei intenţii legislative. Dacă reuşesc să scot întîi legile privind micşorarea impozitului pe salariu, privind protecţia socială şi abia după aceea să fac proiectul de buget, asta nu-mi creează dificultăţi ulterioare, fiindcă legea care ar diminua impozitul pe salariu intră în vigoare în momentul în care este adoptată. Şi pentru că avem în vedere aceste modificări legislative, probabil că vom amîna elaborarea proiectului de buget cu vreo două săptămîni.

Ce măsuri de protecţie socială aveţi în vedere, ca urmare a creşterii preţului la carburanţi şi energie?

Dacă am asigura protecţia socială prin indexări şi compensări, aceste sume alocate ar genera creşterea costului de fabricaţie în întreprinderi, creşterea preţurilor pe piaţă şi, iată, aşa se declanşează lanţul inflaţionist. Noi dorim măsuri neinflaţioniste. **Reducerea impozitului pe salariu** este o măsură pe care o vom lua, pentru a asigura populaţiei mai mulţi bani. Ea nu va majora costul de fabricaţie, fiindcă oricum întreprinderea plăteşte şi salariul, şi impozitul pe salariu. Deci, nu afectezi rentabilitatea întreprinderii, pe această cale, nu generezi inflaţie. De aceea prefer această metodă. Este mai avantajoasă pentru stabilizarea economică. Dar ea nu dă rezultate în cazul salariilor foarte mici (care fie sînt scutite de impozite – pînă la 150.000 lei –, fie sînt impozitate foarte puţin). Şi nu dă rezultat nici în cazul pensionarilor, dat fiind că nu se plătesc impozite pentru pensii. Pentru aceştia trebuie găsite alte metode. Eu doresc să folosesc cît mai mult reducerea impozitului pe salariu, să-l scad de la 60%, cît este acum, la circa 35%. Iar pentru cei care nu pot fi avantajaţi pe această cale folosim metode combinate.

Micşorarea impozitului pe profit va stimula investiţiile şi va reduce evaziunea fiscală

Aveţi în vedere şi reducerea impozitului pe profit?

Reducerea impozitului pe profit nu este o intenţie imediată a lunii ianuarie. Ea se poate face pe cale normală, în Parlament. Voi introduce un pachet de legi, pentru ca Parlamentul, avînd în faţă aceste propuneri, dar şi imaginea de ansamblu a evoluţiei fiscalităţii, să poată să parcugă procesul legislativ mai repede. În aceste proiecte de legi, pe care le vom înainta Parlamentului, ar intra şi legea privind modificarea impozitului pe profit. În primul rînd, **este bine să eliminăm impozitul pe profitul reinvestit**. Pentru că evoluţia preţurilor la energie va genera mai mult ca sigur şomaj şi este foarte important să stimulăm repede investiţiile, pentru a crea noi locuri de muncă. Micşorarea impozitului pe profit are ca scop stimularea investiţiilor şi reducerea motivaţiei de evaziune fiscală. Pentru a reduce evaziunea fiscală, ea trebuie mai riguros sancţionată, dar trebuie redusă şi motivaţia celor care o fac. Există la ora actuală întreprinderi ce nu suportă să-şi plătească toate impozitele şi recurg la evaziune fiscală. La jumătatea anului, vom crea toate stimulentele necesare pentru a începe un masiv aflux de investiţii, şi intern, şi extern.

Sînteţi un minister care, la ora actuală, nu trăieşte, practic, decît din impozite. Diminuarea procentajului de impozitare nu va afecta, cel puţin în prima perioadă, bugetul, punîndu-vă astfel în situaţia de a nu mai putea asigura unor ministere sumele stabilite prin bugetul de stat?

Mentalitatea foştilor guvernanţi, potrivit căreia trebuiau mărite impozitele pentru asigurarea bugetului, corespunde zicalei „a tăia găina care face ouă de aur". Dau un exemplu: sînt acum foarte multe firme străine care-şi plătesc salariile, pentru salariaţii români în străinătate, pentru a evita acest impozit de 60%, sau firme care plătesc dividende salariaţilor, pentru a nu plăti impozite pe salariu. În momentul în care eu diminuez impozitul pe salariu, micşorez motivaţia de evaziune fiscală şi lărgesc numărul de plătitori de impozite. În felul acesta, **cu mai mulţi plătitori de impozite mici pot să obţin o sumă totală mai mare**. Acum, o întreprindere este pusă în imposibilitatea de a plăti impozitele, dar, dacă îi creez această posibilitate – prin micşorarea lor – şi nici atunci nu plăteşte, aş putea să o sancţionez.

Cum veţi proceda?

Sînt cîteva probleme aici. Trebuie să se ştie că avem voinţa de a soluţiona evaziunea fiscală. Am început cu nişte măsuri serioase, de sancţionare a celor care fac evaziune fiscală, şi după ce vom da nişte exemple, sînt convins că va înceta această tentaţie. Pînă acum, ea era posibilă pentru că se ştia că Guvernul o tolerează. Noi nu vom mai tolera. În al doilea rînd, cînd intri pe un fir în care oamenii încalcă legea, te trezeşti că dai peste multe alte probleme, care ţin deja de competenţa altor ministere. Vom lua măsuri ca toţi să plătească impozitul. Vom consolida controalele. Ne propunem să reorganizăm ministerul, astfel încît toate organele de control să fie coordonate. La ora actuală, o firmă este supercontrolată de cinci-şase echipe de control de tot felul, iar o alta nu este controlată de nimeni.

Să revenim puţin la măsurile de protecţie socială. M-aş referi la următorul aspect: organismele financiare internaţionale – Banca Mondială, FMI – au fost de acord cu măsurile pe care le-aţi propus?

vom ajunge în situaţia Bulgariei

Acestea au fost propuse de dumneavoastră, sau vi s-a sugerat să procedaţi într-un fel sau altul?

Banca Mondială ne-a oferit acum 55 de milioane dolari pentru protecţie socială şi acesta este un motiv pentru care trebuie să ne îmbunătăţim puţin proiectul de buget. Au dat aceşti bani în mod expres pentru protecţie socială. Este o dovadă că nu au nici o ostilitate faţă de protecţia socială. FMI ne-a cerut doar să dovedim că nu vom folosi surse inflaţioniste. Nu au fost împotriva unor astfel de măsuri, ci au dorit numai să nu fie generatoare de inflaţie şi de deficit bugetar exagerat. Apoi, ei insistă, şi au dreptate, teoretic, să-i protejăm pe cei care realmente au nevoie, şi nu pe toată lumea. Spre exemplu, eu îmi propun să dau 50.000 de lei unui pensionar din agricultură. Nu am în evidenţă dacă acest pensionar nu are şi alte surse de venit. Iar eu pot prezenta cazuri de ţărani care sînt pensionari CAP şi care cîştigă milioane pe lună, din altă sursă. Nu am încă o evidenţă care să-mi arate că acestuia nu trebuie să-i dau. Sau, am vrea să dăm 50.000 de lei pentru copii. Unii şi-au scos copiii de la orfelinat, ca să poată să bea banii. Cum fac pentru ca de aceşti bani să beneficieze copiii, şi nu părinţii beţivi, care i-au lăsat la orfelinat pînă acum? La ora actuală, sistemul de evidenţă al veniturilor nu-mi dă această posibilitate. De aceea am spus că ei, cei de la organismele internaţionale, au dreptate, dar noi avem mari dificultăţi în aplicare, deşi sîntem de acord. Nu ştim procedeele tehnice, legislative pentru a putea să ne concentrăm realmente pe cei defavorizaţi. Dacă unul vine să-şi ia ajutorul social cu taxiul, şi sînt cazuri de genul ăsta, evident că avem de-a face cu o deficienţă a legislaţiei, pe care nu am, cel puţin în '97, cum s-o anihilez.

A existat un zvon referitor la intenţia ţărilor din G7 de a organiza o conferinţă privind situaţia economică a României, Bulgariei şi Turciei. Dacă situaţia a fost lămurită pînă la urmă, o problemă rămîne: nu cumva este susceptibilă România de a ajunge în situaţia Bulgariei?

România nu se află în situaţia Bulgariei, însă ne paşte pericolul ca, începînd din '98, să ajungem acolo. Sîntem efectiv pe marginea prăpastiei. Dacă nu luăm în '97 nişte măsuri ferme de reformă, riscăm să ajungem şi noi în haos. Iar măsurile noastre de reformă trebuie corelate cu încrederea internă şi externă a celor care dau bani cu împrumut sau investesc. Orice tentativă de a reduce credibilitatea externă a României, astăzi, dăunează fantastic şanselor României de a evita accidentul de anul viitor. Cînd, de Crăciun, a plecat reprezentantul Băncii Mondiale, am avut o discuţie în care domnia sa insista pe majorarea preţului enegiei electrice. Şi i-am spus: *„cînd vă întoarceţi, să fiţi pregătit cu gîndul că vom majora preţul, dar în mai multe etape, nu dintr-o dată"*. Între timp, avînd mai multe informaţii, mi-am dat seama în ce dezastru sîntem. Pe măsură ce am căpătat informaţii, mi-am dat seama că situaţia este cu mult mai gravă decît mă aşteptam. Dacă nu luăm **acum** nişte măsuri ferme, riscăm să ne prăbuşim.

Banii pentru agricultură trebuie să ajungă la agricultură

Cum veţi ajuta agricultura anul acesta, ce intenţionaţi să faceţi în acest domeniu?

Vorbesc din punctul de vedere al ministrului de Finanţe; pentru măsurile concrete ale agriculturii răspunde ministrul Agriculturii. Mi se pare suspect însă că, la sfîrşitul anului, ei trebuiau să ne comunice numărul real de salariaţi ai Ministerului Agriculturii, şi n-au vrut. Voiau ca salariile să se dea în mod scriptic, la schema de angajare, şi nu la numărul efectiv salariaţi. Bănuiesc că nu voiau să se ştie cît de mulţi sînt. Anul ăsta, circa două mii de miliarde de lei vor fi daţi ca subvenţii pentru campania de primăvară. Meteorologii spun că va fi un an foarte bun. Ar fi păcat să nu asigurăm la acest început de an tot ce e nevoie pentru arături, pentru chimicale. Dar eu nu sînt de acord să dau motorină – din care trei sferturi să treacă peste graniţă, în Bulgaria, Ungaria ş.a.m.d. Dorim să dăm tot sprijinul agriculturii, dar vrem ca, efectiv, banii daţi să ajungă la agricultură, şi nu la contrabandă sau alte destinaţii. De aceea, cer de la Ministerul Agriculturii să gospodărească foarte bine banii, să dea dovadă de responsabilitate. Un alt lucru: mi se pare normal să liberalizăm preţurile şi la alte produse agricole. La ouă ele au fost liberalizate şi, vedeţi, totul merge, nu sînt probleme, nu sînt dificultăţi, cum ar fi atunci cînd e vorba de lapte, carne, pîine.

Cînd intenţionaţi să liberalizaţi preţul la aceste produse?

Nu intenţionez eu, ci Ministerul Agriculturii. Dacă Ministerul Agriculturii propune să le mai ţinem neliberalizate, noi vom asigura subvenţia. Dacă propune să le dăm drumul imediat, le dăm drumul imediat. Noi, aici, la Ministerul Finanţelor, avem doar pretenţia de a gospodări bine banii, pentru că ei sînt puţini.

Succesul reformei pe care o aveţi în vedere depinde şi de relaţiile pe care Guvernul le va avea cu Banca Naţională. Poziţiile dumneavoastră sînt convergente cu cele ale băncii centrale, al cărei cuvînt de ordine este „politica de austeritate"?

Întîmplător, am fost coleg de Institut, la Academia Română, cu peste jumătate din membrii Consiliului de Administraţie al Băncii Naţionale. Avem relaţii foarte bune. Cînd am elaborat programul de guvernare, am avut o discuţie cu d-l Mugur Isărescu, cu acest program în faţă. E clar că Banca are intenţii proprii. Am găsit însă o formulă acceptabilă pentru toată lumea. Trebuie să avem relaţii foarte bune, atunci cînd tratăm cu FMI şi cu Banca Mondială sau, uneori, cu Băncile Comerciale. Ne-am consultat recent şi în privinţa măsurilor pe care intenţionăm să le luăm acum.

Guvernarea anterioară a făcut presiuni asupra BNR, forţînd-o să ia decizii pe care n-ar fi dorit să le ia. Dacă pe parcurs vor apărea neînţelegeri, veţi face presiuni asupra Băncii Naţionale, o veţi „aduce la ordine"?

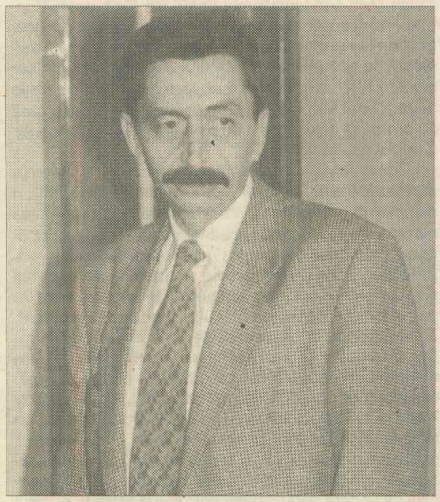

Încrederea reciprocă este importantă pentru a putea acţiona. Să nu ne prindem unii pe alţii cu presiuni, cu acte incorecte. Dacă se întîmplă asta, şansele de a colabora se reduc foarte mult. Nu intenţionăm să facem nici o presiune asupra Băncii Naţionale.

Zilele trecute aţi participat la o discuţie cu reprezentanţii muncitorilor PNŢCD. Vreau să vă întreb dacă, în momentul de faţă şi în actuala situaţie a României, se mai poate vorbi de o doctrină de partid, de o anume conduită politică? Vă mai puteţi considera „aliniat", din punct de vedere politic?

Spre deosebire de alte partide, noi respectăm cu sfinţenie doctrina şi eu nu voi face nimic care să contravină doctrinei partidului meu. Este adevărat că programul de guvernare este un compromis, dar nu este unul de ordin principial. Programele electorale ale Convenţiei, USD, UDMR au tot felul de promisiuni electorale, care, luate fiecare în parte, erau realizabile. Venind împreună la guvernare, noi ar trebui să îndeplinim promisiunile tuturor partidelor, şi este foarte greu să realizezi acest lucru. Aici e o neconcordanţă. Cînd am promis că vom majora pensiile ţăranilor, noi nu ne gîndeam să majorăm şi alocaţiile la copii. Apar astfel dificultăţi în propriul program. Eu mă duc la organizaţia muncitorească şi la alte organizaţii tocmai din dorinţa de a-mi confirma că deciziile mele nu contravin doctrinei partidului, pentru că, luat de valul zilnic, de evenimentele zilnice, risc să o iau şi eu razna. Înainte exista Corneliu Coposu, care mă sprijinea, acum nu mai am un asemenea om, pentru că domnul Diaconescu este şi dînsul suprasolicitat. De aceea, prefer discuţiile cu masa membrilor de partid.

Finalizarea evoluţiei preţurilor trebuie corelată cu măsuri de protecţie socială

Domnule ministru, revin aproape obsesiv la problema protecţiei sociale. Începînd de cînd se va acorda această protecţie? Puteţi avansa o dată, măcar presupusă?

Decizia o va lua Guvernul, după ce se va discuta cu sindicatele. În Guvern există acum două curente de opinie: ministerele economice doresc ca reforma să fie făcută cît mai repede (ceea ce presupune măsuri foarte dure), pentru a le debloca propriile domenii de activitate, cei de la ministerele, cum să spun, mai sociale, inclusiv premierul (care sufleteşte e tot un lider sindical), ar dori să uşureze soarta populaţiei, în urma acestor măsuri. Personal, vreau să fie luate cît mai repede măsuri mai dure, de exemplu, e nevoie de măsuri în transportul CFR. Trebuie majorate biletele de la CFR. Decizia o ia însă Guvernul.

Din tot ce aţi spus pînă acum, şi anume, că decizia o ia Guvernul, că pentru micşorarea impozitelor pe salarii trebuie o lege, care lege trebuie aprobată de Parlament, care Parlament îşi va începe sesiunea la 1 februarie, care 1 februarie ar putea fi de fapt 15 februarie, dată cînd veţi înainta în Parlament acest proiect legislativ – şi nu mai insist – putem spune, domnule ministru, că de protecţie socială ne-am cam lins pe bot, cel puţin pînă în martie...

Eu doresc să fac cît mai repede treaba asta. Finalizarea evoluţiei creşterii preţurilor trebuie corelată cu măsurile de protecţie socială. Dar dacă voi scumpi, de exemplu, energia electrică, în ianuarie, eu trebuie să dau compensare pentru asta de-abia cînd vine factura, adică peste o lună. De ce să dau în ianuarie, cînd abia la sfîrşitul lui februarie va veni factura? Trebuie corelate cu momentul în care omul simte efectiv consecinţele majorării de preţ.

Vorbiţi de preţul energiei, care nu s-a majorat încă, dar nu spuneţi nimic de cel al combustibililor, care s-a majorat de la începutul anului, majorare al cărei efect îl simţim şi plătim cu toţii...

O mulţime de deficite s-au acumulat în domeniul energetic, în domeniul transporturilor. Într-adevăr, pînă la urmă vor fi suportate de întreaga populaţie. Dar ele sînt vina menţinerii pe motive electorale a preţurilor la nişte niveluri inacceptabile, în timpul lui '96. Ce altă soluţie avem? E preferabil să se oprească trenurile, fiindcă zilnic la CFR se acumulează 1 milion şi jumătate deficit numai din diferenţa de preţ? Ce facem? Oferiţi-mi altă soluţie.

Concluzia ar fi că fiecare dintre noi va trebui să suporte aceste costuri...

O parte din proasta gospodărire a ţării. Probabil noi sîntem vinovaţi că în '92 au venit la guvernare nişte oameni care au pus interesele partidelor deasupra intereselor ţării.

Ce veţi face, domnule ministru, cu întreprinderile gigant? Cum veţi proceda cu aceste întreprinderi, care produc în economie pierderi uriaşe? Sînteţi deputat de Galaţi. Ce veţi face cu SIDEX, ca să luăm un exemplu concret?

Evit o discuţie globală asupra tuturor întreprinderilor în ansamblu. La 1 martie 1998, noi vom pierde o protecţie a industriei siderurgice, pe care am avut-o pînă acum, şi există riscul ca industria siderurgică să se prăbuşească.

Protecţie venind din partea cui?

Din partea Europei. Avem încă protecţie vamală. În momentul în care nu va mai exista această protecţie şi vor intra produse siderurgice mai ieftine şi mai bune din Germania, din Suedia şi din alte ţări, ce va face SIDEX? De aceea, mi se pare foarte important să consolidăm rapid această întreprindere – din punctul meu de vedere, financiar, prin sistemul de impozite. În toată lumea, siderurgia este scutită de TVA. Eu impun acum 18% TVA. Impozitele pe salarii sînt enorme. În industriile siderurgice, salariile sînt mai mari decît în alte părţi, şi am sufocat SIDEX cu impozitele. Neputînd să le plătească, fiindcă altfel şi-ar închide porţile, toţi sînt evazionişti. SIDEX nu mai plăteşte nimic, din '93 nu a plătit nici un impozit. Eu doresc să le creez un sistem de impozitare, pe care să-l poată plăti în mod viabil. Iar Ministerul Industriei şi Ministerul Muncii trebuie să se ocupe de a crea condiţii ca acest combinat să supravieţuiască, fiindcă se pune chiar problema dispariţiei lui totale. Şi, atunci, trebuie să salvăm din el cît mai mult posibil. Dar strategia asta nu-mi mai aparţine, eu pot să-i ajut doar prin impozite.

Şi, totuşi, în topul celor mai viabile 100 de întreprinderi din Est, SIDEX Galaţi este pe locul 60 şi ceva, ceea ce ar presupune că totuşi el se descurcă.

Nu se menţionează acolo că nu şi-a plătit impozitele, că pe lîngă întreprinderea de desfacere a tablei din Galaţi sînt nişte întreprinderi private, care achiziţionează tablă de la SIDEX şi o recomercializează, profitînd de acest combinat. Noi vrem să-l salvăm de aceste căpuşe. Eu nu spun că nu este viabil, este viabil, dar trebuie scăpat de cei care-i pun în discuţie însăşi supravieţuirea. Au angajat în ultimul timp forţe de muncă fără să crească producţia. Ministerul Muncii şi Ministerul Industriei o să se ocupe şi de aşa ceva.

H.-R. PATAPIEVICI

Seminarul de la Salzburg

Cîteva repere istorice

La marginea Salzburgului, pe malul unui lac cu nuferi, lebede şi raţe sălbatice, se află un castel baroc, construit între 1736 şi 1744 de prinţul de atunci al oraşului, ca răscumpărare pentru o faptă care a scandalizat Europa. Prinţul se numea Leopold Anton Freiherr von Firmian şi provenea dintr-o familie care îşi putea identifica strămoşii pînă în 1185. Devenit arhiepiscop de Salzburg în 1727 (anul morţii lui Newton), prinţul Leopold von Firmian era cunoscut în Europa ca un amator de ştiinţe şi un protector al artelor. Cu toate acestea, în 1731, pentru a combate creşterea influenţei protestante în zonă, prinţul, care era şi un catolic militant, a expulzat din Salzburg 22.000 de protestanţi, aruncînd asupra familiei Firmian oprobriul Europei cultivate. Pentru a îndulci repulsia pe care a stîrnit-o ordinul de expulzare, arhiepiscopul de Salzburg a ordonat construirea unui castel expiatoriu, Leopoldskron, aflat între lacul cu acelaşi nume şi Untersberg. Soarta acestui castel avea să fie, pentru aproape două secole, un epitom la tema literară numită cîndva de Ramiro Ortiz *fortuna labilis*.

Fortuna labilis

Arhiepiscopul fondator a murit în chiar anul inaugurării castelului, 1744. Pentru un timp, reşedinţa familiei Firmian a cunoscut o strălucire artistică extraordinară. Contele Laktanz Firmian, nepotul fondatorului, a înzestrat castelul cu cea mai bogată galerie de tablouri pe care a cunoscut-o vreodată Salzburgul, fiind unul dintre primii sponsori ai lui Leopold Mozart şi ai fiului acestuia, încă necunoscutul Wolfgang Amadeus. Decăzut, după moartea lui Laktanz (în 1786), din splendoarea balurilor şi a saloanelor aristocratic-artistice, Leopoldskron e cumpărat în 1837 de proprietarul unui poligon de tir, care, obtuz şi intrepid, spoliază castelul de majoritatea bogăţiilor sale artistice. Pe toată întinderea secolului al XIX-lea, Leopoldskron trece din mînă în mînă, printre proprietari numărîndu-se, fără discriminare de clasă, doi chelneri (care au vrut să-l transformę într-un hotel), Ludwig I, regele Bavariei, şi Karl Spängler, un bancher pe atunci notoriu. În 1918, castelul a fost vîndut lui Max Reinhardt (co-fondatorul festivalului de la Salzburg), cel mai faimos regizor de teatru al epocii. Leopoldskron este renovat de acesta potrivit unei concepţii personale: între alte decoraţii, biblioteca şi salonul veneţian sunt creaţiile lui Reinhardt, care transformă castelul într-un centru artistic internaţional. După *Anschluss* (1938), autorităţile naziste confiscă proprietăţile lui Max Reinhardt ca fiind „evreieşti" şi transformă castelul într-o reşedinţă de vară şi o casă de oaspeţi. În mod armonios, visul chelnerilor din secolul al XIX-lea a fost realizat de naţional-socialişti în secolul XX.

Seminarul

Castelul şi proprietatea au fost returnate soţiei lui Max Reinhardt (mort la New York în 1943), actriţei austriece Helene Thiming, care, în 1946, l-a oferit unui absolvent de la Harvard, Clemens Heller, cu scopul de a organiza aici un seminar care să promoveze dialogul dintre Europa şi America. În vara lui 1947, timp de şase săptămîni, aproape o sută de tineri intelectuali din cele două continente s-au adunat la castelul Leopoldskron, pentru a încerca să extragă o viziune a viitorului din convulsiunile războiului abia încheiat. Proaspăt născutul Seminar de la Salzburg, organizat de Clemens Heller împreună cu Scott Elledge şi Richard Campbell (toţi trei provenind de la Harvard), a fost, spre surpriza multora, un succes. De atunci, castelul Leopoldskron a adăpostit 342 de sesiuni ale seminarului, dedicate celor mai variate teme sociale, politice, economice şi culturale, adunînd într-o ambianţă care combină dezinvoltura americană cu eleganţa europeană intelectuali din toate cele cinci continente. Cu timpul, Seminarul a devenit şi bogat, astfel că toate clădirile vechii proprietăţi a prinţului von Firmian au putut fi restaurate şi sunt astăzi funcţionale, potrivit înfăţişării lor originare, în condiţiile celui mai modern confort.

Despre politeţea confruntării intelectuale

La seminarul cu numărul 342, care a fost dedicat mişcărilor conservatoare şi neo-conservatoare, am fost invitat şi eu, între alţi 42 de participanţi din toată lumea. Nu am făcut această lungă referire la istoricul Seminarului de la Salzburg pentru a descrie conţinutul dezbaterilor la care am asistat, ci pentru a mă putea referi la cîteva din învăţămintele pe care le-am tras privind forma adresării civilizate într-o confruntare intelectuală. Despre conţinutul însuşi al discuţiilor voi spune doar că punctul lor comun de plecare a fost constatarea frustrantă că ceea ce se numeşte conservatorism în Europa este altceva decît ceea ce, începînd cu anii '50, se numeşte neo-conservatism în Statele Unite, şi, încă, este cu totul altceva decît poate cădea sub eticheta de „conservator" în ţări din Asia sau din Africa (neo-conservatismul american fiind, potrivit caracterizării susţinătorilor săi, o mişcare de idei politice, economice şi morale care, *în principiu*, ar putea fi asimilată cu opţiunile liberalismului clasic englez din secolul al XIX-lea[1]; fireşte, europenii au glosat cu ironie asupra unei terminologii care invită la confuzie şi care se pretează descurajant de bine traducerii mentale încrucişat contradictorii).

Comunicările cele mai animate şi mai controversate au fost ale americanilor[2], care aveau la activ, toţi, o experienţă politică militantă. Ceea ce la conferenţiarii europeni[3] era principiu academic sau o cunoştinţă literar-jurnalistică era pentru referenţii americani o realitate electorală vie, în care se simţeau deplin implicaţi şi faţă de care aveau responsabilităţi etice pe care, la partenerii europeni de discuţie, nu le-am remarcat. Tipul „intelectual" european, dedicat pînă la autism raţionamentelor şi gusturilor sale idiosincratice, pare răspîndit în Statele Unite mai degrabă printre „liberali" (i.e., democraţii de stînga). De altfel, tipul „Woody Allen" — al intelectualului cu un debit verbal ameţitor, un temperament intelectual nevrotic, agitat în manifestări, omniscient în pretenţii şi tragic de ineficient în realizare — era prezent în sală printre contradictorii punctului de vedere neo-conservator. Ajung astfel la punctul meu de interes. Pe perioada a şase zile de dezbateri, am asistat la numeroase confruntări intelectuale aprinse. Unele dintre ele, datorită radicalităţii poziţiilor intelectuale aflate în conflict, erau violente în chiar conţinutul lor. Cu toate acestea, disputa intelectuală s-a păstrat mereu în cadrele unei bune-cuviinţe nu lipsite de graţie şi nimeni nu s-a simţit *personal* ofensat nici de punerea ideilor sale în discuţie şi nici, cînd a fost cazul, de respingerea lor.

Încă din prima zi a dezbaterilor am simţit că partenerii de dispută intelectuală posedă o tehnică capabilă să dezamorseze agresivitatea care e latentă în conflictul discursurilor. În primul rînd, am observat, nimeni nu a făcut vreodată nici cea mai mică referire la persoana celui ale cărui idei erau refutate şi nici la presupusele motive pentru care cel în cauză a adoptat o poziţie intelectuală mai degrabă decît o alta (pentru orice om cu un ochi dispus la bîrfă şi mistificări, ocaziile de judecată *ad personam* au fost copioase). Altfel spus, prima condiţie a politeţii intelectuale părea să fie aceea că nu trebuie să te referi vreodată la „suportul" ideilor discutate sau la posibilele lor motivaţii în istoria *personală* a cuiva: cînd discuţi cu cineva, trebuie să te străduieşti să vezi în faţa ta ideile puse în discuţie şi nu persoana care, întîmplător, le poartă. Rostită ca argument în discuţie, o afirmaţie de tipul „dumneata susţii acest punct de vedere deoarece eşti negru, sau deoarece eşti alb şi creştin sau deoarece de fapt urmăreşti alte scopuri, ascunse etc." ar fi şocat şi ar fi fost imediat taxată ca o necuviinţă (faţă de cel căruia i s-ar fi refuzat astfel prezumţia de onestitate intelectuală sau capacitatea de a ajunge la adevăr) şi ca o descalificare (a celui care nu are generozitatea să-l considere pe cel din faţa sa un egal).

Al doilea lucru care mi-a atras atenţia a fost modul în care era construit răspunsul prin care se replica unei poziţii exprimate mai înainte în cursul discuţiei. Strategia replicii implica, din cîte mi-am dat seama, patru paşi. (a) Retorcarea începea întotdeauna prin a flata *ceva* din punctul de vedere exprimat de adversar. Politeţea intelectuală, aici, nu se manifesta prin linguşirea pauşală (şi ipocrită) a adversarului, cum s-ar putea crede, ci în identificarea unui punct, cît de mic ori de secundar, cu care să poţi fi de acord şi, mai mult, care să-ţi poată trezi nu doar adeziunea sportivă, ci şi simpatia intelectuală. Odată identificată o cărare a simpatiei intelectuale (prezentă şi în *Pateric*, într-o formă foarte asemănătoare), urmează pasul al doilea. (b) Reformularea în termeni proprii a acelei părţi din discursul supus refutării care, în opinia ta, conţine argumentul cel mai vulnerabil. Acesta trebuie exprimat în aşa fel, încît, păstrîndu-i integritatea, şubrezenia sa să fie evidentă chiar din modul în care a fost reconstruit în vederea respingerii lui. (c) Niciodată refutarea nu avea în vedere *totalitatea* afirmaţiilor supuse criticii şi nici nu viza viziunea de ansamblu a autorului. Ceea ce numim *Weltanschauung* nu era niciodată negată, ironizată sau respinsă global, în calitatea ei de viziune personală asupra lumii a celui supus criticii. Deoarece adoptarea unei *Weltanschauung* nu este niciodată pur opţională, ci implică, cel mai adesea, o participare afectivă personală şi insondabilă, respingerea ei *înainte* de orice alt argument este echivalentă cu un argument *ad personam*. În fine, urmează acum pasul final. (d) Reducerea argumentului adversarului la una din figurile simple ale erorii sau punerea lui în contradicţie factuală cu un adevăr al simţului comun. Niciodată, în acele discuţii publice, un argument nu a fost considerat în mod valabil respins prin citarea unei afirmaţii de autoritate, datorată vreuneia din somităţile domeniului de interes. În cadrul discuţiilor publice de la Salzburg, retorcarea prin autoritate nu mi s-a părut a fi o cale de recurs acceptată.

Învăţămintele

Cred că viaţa noastră intelectuală ar deveni deopotrivă mai respirabilă şi mai profitabilă dacă am putea urmări şi noi, în polemicile de acasă, regulile politeţii intelectuale pe care le-am observat funcţionînd la Seminarul de la Salzburg, nu fără oarecare uimire faţă de eficacitatea lor pe cît de aparent imposibilă, pe atît de, în fond, spectaculoasă. Înfruntarea de idei care nu are în vedere distrugerea fizică, psihică sau social-instituţională a adversarului reprezintă întotdeauna, ca şi etica exigentă şi generoasă a cavalerismului, o remarcabilă lecţie de civilizaţie intelectuală.

[1] La noi, despre conservatorismul anglo-saxon a scris empatic şi cu acribie Paul-Adrian Iliescu (***Conservatorismul anglo-saxon***, Bucureşti: All, 1994), care a tradus şi lucrarea lui Michael Oakeshott, clasică pentru epistemologia punctului de vedere conservator, ***Raţionalismul în politică*** (Bucureşti: All, 1995; prefaţa este a traducătorului, iar postfaţa îi aparţine lui Mihail-Radu Solcan).

[2] **Mickey Edwards**, conferenţiar la Harvard, fost preşedinte al Comitetului politic republican şi timp de 16 ani congresmen din partea partidului republican, **Donald Devine**, consilier politic, columnist la *Washington Times*, director adjunct al campaniilor electorale ale lui Ronald Reagan şi **William Rusher**, fost editor, alături de William F. Buckley, Jr., la *National Review*.

[3] **Edward Mortimer**, editor şi responsabil pentru politică externă la *Financial Times*, **Josef Joffe**, columnist şi editor la *Süddeutsche Zeitung* şi *U.S. News and World Report* şi **Alain-Gérard Slama**, columnist la *Le Figaro*, *Le Point* şi director al Institutului de Studii Politice din Paris.

Din numerele viitoare

• *Interviuri cu miniştrii noului cabinet:* ***Victor Ciorbea****, prim-ministru;* ***Ion Caramitru****, ministrul Culturii* • *Supliment Soros cu programele de burse pentru anul 1997* • ***Dan C. Mihăilescu****: cronică la jurnalul lui Mihail Sebastian* • ***Marius Oprea****: „Arhivele Naţionale şi secretizarea istoriei"* • ***Daniel Vighi****: „Scriitori în revoluţie – radiografia unei mentalităţi"* • *Reportaj într-o clinică medicală particulară* • *Anchetă: de ce vor tinerii să emigreze* • *Interviuri cu* ***Mihai Nasta***, ***Charles King*** *(Universitatea Georgetown, SUA)* • ***Virgil Nemoianu şi Mircea Martin****: „Despre imaginea României în lume"* •

CRONICĂ DE CARTE

DAN C. MIHĂILESCU

Un detaliu cît lumea

JOLÁN BENEDEK, „Sufletelul Iustinei"
ed. Nemira, 224 pp., 8.000 lei

Un premiu pentru debut

La finele lui 1995, se prevestea un 1996 atacat de două comandouri de proză română contemporană: unul la RAO, unde Alex Mihai Stoenescu anunţa o serie de zece volume, şi un şir de „nemiroţi", debutanţi în roman şi proză scurtă, ceea ce, împreună cu cele 1.500 de pagini ale ***Jurnalului*** lui Paul Goma, ar fi înclinat serios balanţa Nemirei dinspre traduceri către originale.

Bilanţ: din cei zece de la RAO au apărut doar trei (I.M. Cochinescu, Cristian Teodorescu, Damian Necula), ***Jurnalul*** lui Goma a fost amînat pentru 1997, iar dintre premiaţii concursului de debut pe 1995 au apărut doar doi, Jolán Benedek şi Dan Miron.

Paranteză ţepoasă cu nostalgii

Pe cît de uşor şi de invadant îşi fac loc pe la zecile de edituri „familiale" veleitarismul veros şi grafomania pernicioasă, pe atîta de greu ajung la cititori cărţile noilor talente (minunată iniţiativa revistei *Echinox* de a fi alcătuit un dicţionar exhaustiv al debuturilor post '89, într-un număr dublu, apărut anul trecut!). Unde sînt anii '60, cînd de sus de tot, taman din vîrful piramidei, se dăduse ordin pentru naşterea unei noi literaturi care să-ngroape ideologic stalinismul, înlocuind stahanovismul epic, lirica prolet(in)cultă şi dramaturgia lozincardă cu psihologismul experimentalist, mythosul naţional şi farsa tragică? Pe atunci, debutantul intra direct în atenţia Uniunii, a gazetelor, a TV, toată lumea era avidă de nume noi, generaţia nouă îşi avea criticii proprii, care deja publicau în 1970 cărţi despre literatura afirmată după 1965. Pe atunci, o carte nouă putea face obiectul unor numere întregi din *România literară* sau *Tribuna*, pe cînd în 1978 se strîmba din nas cînd un optzecist era lăudat în trei gazete într-o lună. Motoarele mediatice aveau să-şi încetinească turaţia, după 1971–1975, cînd abia un copil teribil ca Mircea Dinescu mai putea rivaliza cu zece la sută din faima cucerită atît de brusc programatic de Nichita Stănescu. Iar lucrurile aveau să meargă tot mai prost, cu excepţia parantezei de după defecţiunea Pacepa, 1978–1982, cînd a izbucnit generaţia '80, rapid devenită poligon de încercare pentru mai toate armele ideologiei, ale puterii vizibile sau oculte.

De ce am început prin a invoca nostalgic-invidios condiţiile debutului de odinioară? Pentru că am sperat ca debutanţii de după 1989 să fie primiţi cu toate braţele mediatice deschise. Dimpotrivă, aproape peste tot numele noi sînt primite glacial, cu opacitate sau indiferenţă, cu mefienţă sau dispreţ. Culmea: chiar cei preocupaţi de impunerea noilor nume o fac punînd mereu un bemol la cheie. Nu aşteptam cine ştie ce războmbăitoare campanie mediatică pentru cei doi debutanţi pe '95 ai Nemirei, dar măcar fotografiile lor pe coperta a patra, plus nota biografică de rigoare – şi tot ar fi fost ceva. De ce să faci detectivistică riscantă, cînd totul se poate rezolva atît de simplu? Care a fost componenţa juriului? A fost un juriu ad-hoc, compus din personalul editurii, sau unul format din personalităţi din afara editurii? Ce vîrstă şi ce studii are Jolán Benedek? Dar nu cumva e vreun pseudonim (cartea fiind „suspect" de bine scrisă)? S-a născut la Braşov, precum personajul său? Ş.a.m.d.

Să nu mi se spună că slujesc determinismul marxist şi că textul e totul, iar contextul biografic al autorului e-un moft! Are şi geografia literară rostul ei şi e de discutat serios pe tema asta, chit că acum douăzeci de ani era apanajul exclusiv al lui Artur Silvestri. Dacă aş fi ştiut sigur că Jolán Benedek e din Braşov, m-aş fi lansat impetuos într-o aventură pe linia Braşov – Bucureşti: aş fi comparat feminitatea şaizecistă, ipostaziată în ***Serenada la trompetă*** a Sînzianei Pop, cu feminitatea nouăzecistă ipostaziată în ***Juventus***-ul Simonei Popescu. Acelaşi spaţiu, alte fervori. Sau invers. Mă rog, comparaţia trebuie lăsată pentru altă ocazie...

Un destin... himenal

Din rîndurile înscrise de Dan Petrescu, redactorul cărţii, pe coperta ultimă, aflăm că Jolán Benedek – vorbitoare nativă de maghiară – este şi „absolventă de germană". De liceu, sau (şi) de facultate? Mister. Oricum, important este că autoarea vine vizibil dinspre anume teme şi tehnici ale prozei optzeciste, pe care – salutar! – le înmoaie prin ironie necăjit-jucăuşă, ca şi prin luciditatea autodistanţării.

Subiectul se poate rezuma uşor. Iustina Papp are douăzeci de ani şi, în aşteptarea unui eventual examen la facultate (pentru care deţine toate atuurile), lucrează într-un atelier de ţesut covoare manual. Aici se îndrăgosteşte violent de şeful fabricii, un Don Juan cu Mercedes (alintat „Bossuleţul"), căruia i se oferă pe tavă, dar care, din pricina himenului ultrarezistent al fetei, nu reuşeşte s-o dezvirgineze. După eşec, Bossul se însoară bine mersi cu o femeie-n toată firea, Iustina e curtată, mai mult sau mai puţin agresiv (şi invariabil fără şanse), de doi studenţi filologi, cu năbădăi de prisos, pentru ca în final, lovitură de teatru: un superb june german (leit la chip şi alură cu Bossuleţul!) îi înlesneşte obţinerea unei burse de patru ani la Heidelberg, cerîndu-i oarecum în schimb (cît se poate de firesc şi de practic, cu tot şarmul posibil) ca, spre a evita alte eşecuri sexuale, să apeleze la dezvirginarea chirurgicală. Asta-i tot.

Happy-end cu bisturiu. Viaţa ca un himen (păcătos de) infrangibil.

Iustina şi tema romanului

Dincolo de hazlia ingeniozitate a subiectului, nu acesta în sine importă decisiv, ci montura lucrurilor, înrămarea fabulei într-o morală prea bine şi constant persiflată pentru a n-o considera... cît se poate de serioasă. O morală sprijinită fermecător pe colocvialitatea ultrasinceră a naraţiunii (personajul i se adresează cititorului dintru început familiar, hîtru, ataşant şi aproape interactiv!) şi pe cîteva certe calităţi auctoriale: stofa de valoare a ironiei, ascuţitul simţ psiho-social, umorul cald şi generos, frazarea sacadată, laconică, precisă.

Scris alert şi decis, cu nimic din cinismul coroziv şi chiar sulfuros al prozei feminine '80 (Maria Mailat, Smaranda Cosmin – poate cu afinităţi şi în zona realismului artist şi sentimental ironic, de tip Adina Kereneş), ***Sufletelul Iustinei*** combină realismul faptic, monologul interior şi notaţia socială cu tema romanului ce se scrie simultan cu acţiunea. Este inutil să insistăm pe firul Gide-Eliade-Camil-autenticismul generaţiei '27, pînă la textualismul generaţiei '80. Convenţia este aproape ostentativ etalată, pentru ca textul să nu fie luat cumva ca pretext.

Iustina (*„uitaţi-vă la mine: am 20 de ani, sînt înaltă, 1,74, sînt slabă, am picioare lungi, şi dacă nu m-am dus la nici un concurs de frumuseţe, n-am făcut-o pentru că mie mi-e scîrbă de concursurile alea. Arăt bine întinsă-n pat. Îmi dau jos sutienul. Ce mă interesează pe mine că Nedelciu şi Ţîrlea gesticulează pe ecran?"*) este îmbibată de fiori erotici (*„Mă gîndesc la Bossu. Oare el cum miroase? Pielea lui, părul lui, gîtul? Mi-l imaginez dezbrăcat, cum îi adulmec pieptul, gîtul, n-are cum să fie neplăcut, atît de mult îl iubesc. Nimeni nu iubeşte aşa ca Iusti"*; *„Jinduiesc, tînjesc, mă doare tot corpul, mă enervează hainele, parcă s-au unit împotriva mea, s-au hotărît să mă excite la maximum"*), are serioase antecedente de estetica senzualităţii (*„la şcoală, şi chiar şi-n liceu, fiecare băiat îmi plăcea. Fiecare avea ceva deosebit; odată, cînd ne făceau injecţii, credeam că înnebunesc cînd am văzut braţul gol al unuia din clasă: era efectiv perfect"*), suferă la modul vînjos, comic şi agrest totodată (*„care-i statutul meu? Ce sînt eu? Mai sînt eu virgină? Cine mama dracului m-a înnebunit pe mine? Cum mai sînt eu virgină dacă am făcut dragoste cu Bossul? Acum, degeaba ai himenul intact, dacă ai făcut-o, nu?"*), iar declaraţia ei de dragoste, laconică şi înduioşător de şocantă, sună ca un diagnostic ludic al exasperării: *„Ştii, se întîmplă ceva ciudat cu mine de cînd te-am văzut. Eu cred că m-ai înnebunit un pic. Adică nu, mi-ai sucit total minţile. Îmi placi foarte mult. Mi-e foarte greu să spun, înţelegi? Te doresc foarte mult. Aş vrea să facem dragoste"*.

Iustina este un personaj **memorabil**, cu care se intră numaidecît în dialog simpatetic: deja o calitate esenţială a talentului epic, nu-i aşa? În acelaşi timp, însă, Jolán Benedek ştie să ţeasă **inter-text** nu doar aluzii la „desenul din covor" al lui Nicolae Manolescu, ci o întreagă armătură a naraţiei autoreferenţiale. Şi asta în acelaşi stil de caldă autoironie, de edificare prin distanţare.

Să nu ne sperie limbajul contondent (*„Păi ce, Papp Iustina n-are nume de prozator? Nu pe dracu! Pe bune, ar trebui să scriu. Să ştie toţi ce s-a întîmplat cu Iustina în viaţa asta nenorocită. Să bleasască toţi nişte ochi cît cepele. Eu trăiesc intens, ce mama dracului"*). El este doar masca, prost lipită, a senzaţiei profunde şi a decenţei travestite – din exces – în cruditate prin ricoşeu. Sfătuitorilor sceptici şi afectat superiori, cum este Kinga, prietena eroinei, care dau să-i spulbere intenţia (*„ai auzi tu de Noul Roman? De textualism, ai citit tu Gérard Genette, Julia Kristeva, Marthe Robert, ai auzit tu în viaţa ta de Şcoala Formală Rusă, ai tu habar de ştiinţa textului, ai citit tu, nenorocito, **Introducere în arhitext**? Nu ştii nimic, şi-mi vii cu faze de-astea, că scrii romane"*), Iustina le răspunde frust, ultimativ: *„O să scriu despre mine"*; *„Eu scriu un roman! Despre sufletul meu!"*

Iar în final: *„Cred că ştiu şi ce vreau să fac la Heidelberg, voi citi mult, voi învăţa şi-mi voi scrie romanul. Sau, cine ştie, voi renunţa, poate voi face ca Nedelciu, o să fac experimente cu texte, cuvinte, scrieri care se scriu singure, îmi pare rău că nu i-am citit nici o carte, nu-i nimic, îl voi citi la Heidelberg, precis voi găsi în biblioteca din Heidelberg romanele lui, păi cum, Nedelciu e celebru. (...) Mîine dimineaţă rezolv. Precis mă va ustura tăietura, va curge sînge. Dar o să rezist. Ce ustensile va folosi doctorul? Mă gîndesc la sula cu care băgam în ultima zi nodurile în covor, era ruginită, doar vîrful ascuţit strălucea, de parcă acolo era toată forţa magică a acelui instrument. (...) Voi sta relaxată, cît se poate de relaxată, poate doar cînd voi simţi pişcătura, poate atunci mă voi gîndi, ce dracu', odată poate o să fie şi bine"*.

Peisaj uman cu pigment erotic

Cu toate că textul e scris „dictatorial" la persoana întîi, cartea nu este doar romanul Iustinei. Mai întîi, sînt decupate din realul feminităţii ultragiate şi stătute o serie de fizionomii, cum să spun, compătimitor de pitoreşti în singurătatea lor de carne şi injurie, precum Fana, frumuseţi inteligente, dar atinse de presimţirea ratării afective (Kinga), colcăiri şi tristeţi foliculare, ori de conjugalitate mecanică (Marlena, Nicoleta, Ileana, Vali – *„femeile astea nu sînt sănătoase dacă nu povestesc ce noapte au avut"*). Scena femeilor dansînd între ele de 8 martie (p. 39 ş.u.), ca într-un film rusesc de perestroika, scena beţiei studenţeşti post '89, energii filologice debusolate, cu agresiuni animalice şi informaticieni găunoşi (p. 144 ş.u.), visul Iustinei (pp. 52–53), ca şi, mai ales, scena sexuală – de un comic furibund şi antologic – a Iustinei cu Bossuleţul (pp. 104–112) dovedesc talentul autoarei în ironia crudă a realismului derizoriu.

Gata cu laudele. Vorba e: va mai fi în stare Jolán Benedek să repete performanţa debutului? Va fi în stare să iasă din chingile – fie triste, fie fermecătoare – ale persoanei întîi? Şi ce subiecte i se vor mai îmbia sub bisturiu? Abia de la a doua carte încolo vom putea vorbi de o **certitudine**.

HUMANITAS
Cartea care dăinuie

Ultimele apariţii

• ROGER SCRUTON
Spinoza/col. Maeştri Spirituali
• DAN HORIA MĂZILU (ed.)
Cronicarii moldoveni/col. Tezaur
• PETRU CREŢIA
Catedrala de lumini/Eseistică

Lansare

Miercuri 22 ianuarie ora 17
la Librăria din fundul curţii
(Calea Victoriei 120)

DUMITRU NICODIM
Casa lui David

Participă Bedros Horasangian,
Dan Stanca şi autorul

FOURTH WAY SCHOOL bazată pe sistemul de idei GURDJIEFF – OUSPENSKY susţine o nouă serie de prelegeri introductive începînd cu 23.I.1997.
Tel.: 335.30.24.

VIRGIL NEMOIANU

Ce rost are o mişcare creştin-democrată

Religiozitatea sinceră şi triumfalismul clerical

Scriem adesea pornind de la anumite experienţe imediate sau senzaţii confuze, lăuntrice, pe care încercăm să le articulăm, să le aducem la lumină, să ni le explicăm nouă înşine, să le facem de înţeles şi pentru ceilalţi. La rîndul meu, scriu aceste rînduri împărţit, mărturisesc, între două reacţii foarte diferite. Prima este cea a unui individ care este (sau încearcă să fie) sincer religios: frecventează cu oarecare regularitate serviciile divine, activează de 17 ani într-o universitate religioasă, a iniţiat şi a susţinut, vreme de vreo 10 ani, la un post de radio (se numea pe-atunci, pe drept cuvînt, „Europa Liberă"), o emisiune cu orientare religioasă. A doua este a unui observator al evenimentelor din România, care se simte stînjenit (cîteodată aproape ruşinat) de ostentaţia festivistă şi de spectacolul public religios din această ţară, după 1989; ca un om ai cărui prieteni (din România!!) mărturisesc o asemănătoare jenă în faţa unui triumfalism clerical cu totul nejustificat de trecutul recent al unei biserici majoritare, care ar avea motive să se smerească, iar nu să se fălească.

Cum se justifică existenţa unui partid creştin-democrat?

Dacă acestea îmi sînt stările de spirit, atunci cum pot să ridic mai bine chestiunea unui partid creştin-democrat, cum pot să-i justific existenţa, **dincolo** de relativa preponderenţă parlamentară a unui partid astfel numit, grefat pe o tradiţie valabilă, respectabilă şi probabil încă relevantă? Două mi se par motivele pentru care o astfel de mişcare politică e totuşi vrednică de aprobare şi ar trebui să fie dezirabilă chiar şi pentru cei care nu-i acordă cine ştie ce simpatie. Aceste două părţi ale argumentării sînt istorică, cea dintîi, ceva mai teoretic-doctrinară, cea din urmă.

Rolul moderator al partidelor creştin-democrate ale Apusului

Întîi deci anumite paralele istorice. În Europa de Apus, partidele creştin-democratice contemporane, mari şi durabile (Germania, Italia, Belgia, Austria şi alte cîteva ţări), au luat naştere după al doilea război mondial.

Sigur, forme de partide pe bază religioasă au existat şi înainte (mai ales în Germania, încă din vremea guvernării Bismarck, sau în Austria habsburgică). Se ivise însă, după al doilea război mondial, o necesitate socio-istorică stringentă. Era următoarea: ce facem cu toate acele mase de cetăţeni care sînt tradiţionaliste, fără să fie neapărat atrase spre autoritarism şi extremism? Ce facem cu minorităţile (sau chiar majorităţile) politice care nu sînt dispuse să se alăture progresismului social-democrat sau liberalismului individualist şi capitalist? Ce facem cu aceşti oameni respectuoşi faţă de lege, moderaţi, suspicioşi faţă de dinamismele impetuoase ale modernizării, puţin nostalgici după legăturile comunităţilor organice ale trecutului, încredinţaţi că statului îi revine datoria să protejeze valorile familiei şi ale religiei? Răspunsul, pe cît de elegant, pe atît de abil, al societăţilor din Europa de Vest, a fost să inventeze un vehicol pentru **atragerea** acestei populaţii votante în jocul general al democraţiei: să „socializeze", ca să zicem aşa, un întreg univers uman, care în trecut putea lesne cădea pradă demagogilor extremişti sau, oricum, putea fi radicalizat. (În deplină echitate, ar fi de adăugat că – în exact acelaşi timp – aceeaşi operaţie era executată de partidele social-democrate ale Europei pe latura de centru-stînga: atracţia spre democraţie a unei alte categorii publice, care putea altminteri cădea pradă extremismului de stînga.)

Participarea creştin-democraţilor la maturizarea democratică a Europei

Partidele democrat-creştine ale Apusului au jucat un rol moderator, au dus la absorbţia, îmblînzirea şi flexibilizarea electoratului cu pricina. Ele nu s-au dovedit exclusiviste şi intolerante, au respins naţionalismul (cu atît mai vîrtos xenofobia şi antisemitismul), au mers în sensul alianţelor interne şi al integrărilor externe. Au intrat în jocul alternanţelor şi rotaţiilor la putere, au cultivat un conservatism umanist. Să vorbim răspicat: deplina maturizare democratică a Europei Occidentale (încă atît de fragilă şi de îndoielnică în 1939!) nu ar fi devenit o realitate fără participarea creştin-democraţilor. (Nici nu mă mai opresc asupra cazului special al Americii Latine, unde partidele creştin-democrate din numeroase ţări, inclusiv Chile, Peru şi altele, au avut şi un caracter mai net de stînga, potrivit „opţiunii preferenţiale pentru cei săraci", proclamate de catolicism după Conciliul Vatican II.) Ar fi de dorit, ar fi posibil ca acelaşi lucru să se întîmple în Europa de Est (tot la un moment de răscruce istorică şi de reconstrucţie din temelii): în România, în Ungaria, în Cehia, în Polonia şi alte părţi.

Polemica actuală între „comunitarieni" şi „libertarişti"

Acum punctul al doilea, cel teoretic. Astăzi, după năruirea imperiului sovietic, asistăm (în America şi în alte părţi) la o încleştată polemică între „comunitarieni" şi „libertarişti". Nu poate fi în nici un caz redusă această dispută la distincţia stînga/dreapta, cu care ne-am obişnuit de mult să operăm. Iată de ce. Atît una din părţi cît şi cealaltă pot avea o coloratură de dreapta sau de stînga. Mă voi referi la exemple americane, care se-ntîmplă să-mi fie mai bine cunoscute. Printre „comunitarieni", mulţi pot fi so-

cotiţi „de stînga", în măsura în care acordă prioritate colectivităţii în ansamblu şi relaţiilor interumane asupra persoanei umane, asupra individului şi a drepturilor sale suverane. Astfel ar fi John Rawls şi Ronald Dworkin, tot aşa ar fi sociologul Amitai Etzioni, aşa ar fi (la un nivel mai popular) d-na Hillary Rodham Clinton, care toţi vorbesc despre justiţie redistributivă şi trăsături sau puteri normative ale comunităţii. Numai că există, alături de aceştia, şi oameni care greu ar putea fi numiţi de stînga, cum ar fi aristotelianul organicist Alasdair McIntyre sau distinsa juristă de la Harvard, Mary Ann Glendon. Există şi gînditori care, rămînînd de centru-stînga, ca Michael Sandel sau canadianul Charles Taylor, cugetă cu multă pătrundere la mărginirile unei democraţii egalitare, împinse la extremităţile sale şi la destrămarea socială sau la vătămarea drepturilor individuale care decurg din această radicalizare a democraţiei sociale şi seculare.

O stîngă libertaristă la rîndul ei subliniază mai cu seamă drepturile inalienabile ale fiecărui individ în parte, refuzînd să admită valori durabile, ontologice, în vreme ce una mai conservatoare se axează mai mult pe ideea de „societate civilă" (şi pe „dreptul natural" al oamenilor), aşa cum procedase cu mult succes şi Europa de Est, recent, în vremea destrămării comunismului. Poziţiile acestea se pot aşadar extinde, de la anarhistul pro-capitalist Robert Nozick (filozof de marcă), pînă la social-democratul Michael Walzer.

Astăzi stînga preia ştafeta tradiţionalismului

Să mai adaug ceva. E paradoxal că astăzi tocmai stînga este cea care preia ştafeta tradiţionalismului (utilizînd din plin acel „Gemeinschaft" al pionierului sociologic Ferdinand Tonnies, concept care înainte de război părea exclusiv apanajul dreptei, chiar a celei extreme), în vreme ce un „centru-dreapta" modern (să zicem, acela reprezentat politic prin Thatcher în Anglia şi Gingrich în America sau prin defunctul Michael Oakeshott, pe plan politologic) înclină mai mult spre „Gesellschaft" – adică spre organizarea asociativă, prin libera decizie şi asemănări arbitrar alese ale oamenilor mînaţi de interese competitive şi opţiuni raţional negociate. Lucrurile sînt impuse pînă acolo, încît observ cu surprindere cum anume poziţii ale politologului de extremă dreapta Carl Schmitt par uneori reabilitate tocmai de „comunitarienii" de centru-stînga ai zilelor noastre.

„Principiul subsidiarităţii" şi creştin-democraţia

Dată fiind această dilemă filozofică şi politică, dată fiind această gamă de posibilităţi, unde se plasează politica creştin-democrată? Ce răspunsuri poate ea aduce? (Am încercat şi altă dată să tratez acest subiect, dar repetiţia nu e inutilă în cazul de faţă.) Îndată după război, partidele creştin-democrate din Europa de Vest au adoptat, sincer şi fără rezerve, modelul capitalist-liberal-individualist al societăţii. Numai că iute şi-au dat seama conducătorii lor cei mai chibzuiţi (un Adenauer, un De Gasperi, un Robert Schumann) că jocul acesta al libertăţii economice descătuşate duce inevitabil la înfrîngeri şi la rămîneri în urmă ale unora, la dezechilibre dureroase, inegalităţi mari şi suferinţe inutile. Dacă vrei să le diminuezi sau să le compensezi pe acestea, ajungi la un sistem socialist, ba chiar comunist; forma normativă a societăţii poate deveni tot mai neîndurătoare, dorinţa de bine şi de împăcare sufocă libera iniţiativă.

Dacă însă o „plasă de protecţie" împletită din principii pur seculariste duce la socialism, atunci poate este preferabil să se recurgă la valori şi justificări etic-religioase. Aceasta a fost soluţia la care au recurs creştin-democraţii Europei. Nu putem găsi suficiente motive pur social-pragmatice, raţionaliste şi seculare, gîndeau ei, pentru a interveni în jocul liber al pieţii cu sancţionările sale obiective şi neiertătoare. În schimb, această cruţare sau întrajutorare o putem reintroduce, dacă admitem o instanţă transcendentă cu îndemnurile sale. Dacă validarea unei politici de justiţie socială se face nu pe cale raţionalistă sau de constrîngere a raporturilor de forţă, ci pe calea unei psihologii a compasiunii divine, atunci putem păstra integral logica competiţiei capitalist-liberale, dar ne putem bucura (recurgînd la o logică **alternativă** şi suplimentară) şi de măsurile ce decurg din protecţia socială.

Pentru a construi punţi de comunicare peste abisul acestui dualism, s-a recurs la o varietate de categorii politice ingenioase. Una a fost **principiul subsidiarităţii**. (Formulat iniţial în 1885 şi în 1891, acest principiu a fost definit în enciclica papală ***Quadragesimo anno*** din 1931: *„este o nedreptate şi, totodată, un rău grav şi o tulburare a dreptei ordini să transferi unei colectivităţi mai ample şi mai înalte acele funcţiuni care pot fi înfăptuite de instituţii subordonate, mai elementare"*. Principiul acesta, în forma secularizată, dacă vreţi, este azi mult dezbătut de cei care organizează instituţiile Europei federalizate.)

Comunităţi, nu comunitate

Alta a fost repudierea principiului de **comunitate** (la singular) în favoarea celui de **comunităţi** (la plural): adică mulţimea de legături organic constituite (instituţie confesională, obşte sătească sau urbană, ţinut, grupuri spontane şi istoric îmbinate, tribalităţi ale tradiţiei, loialităţi locale, microsocietăţi de toată mîna). Astfel încît demo-cristianii au reuşit realmente să-şi croiască un teren de mijloc între extremele individualismului şi ale socio-comunismului. Operele monseniorului Luigi Sturzo, figura marcantă a antifascismului catolic italian, la începutul anilor '20 (şi mai tîrziu), n-au fost traduse încă în România; o astfel de traducere ar contribui mult la lămurirea doctrinală.

(Continuare în pagina 15)

(Urmare din pagina 14)

Creştin „democraţie" americană

Dar, voi fi întrebat, vorbim aici numai despre un fenomen european, nu? America dihotomiei democrat/republican pare să fi rămas neatinsă de aceste desfăşurări. Numai cei neinformaţi ar putea susţine una ca asta. Chiar exemplele de mai sus arătau contrariul. În plus, enormele partide americane au bogate structuri lăuntrice, coridoare şi scări şi încăperi care găzduiesc dezbateri dintre cele mai interesante, multe dintre ele de coloratură democrat-creştină. Proeminentul gînditor catolic Michael Novak (trecut de la democraţi la republicani) susţine o poziţie liberal-capitalistă şi democratică, constant îmbinată cu valori spirituale generoase şi ample. În aceeaşi direcţie activează şi William Bennett, de două ori ministru sub guvernări republicane, sau proeminentul editorialist George Will: ei pledează pentru un rol relativ mai modest al statului, dar pentru o mai energică proclamare a valorilor etice. Sociologul Peter Berger (care a lansat termenul de „empowerment" – „împuternicire" a micilor instituţii descentralizate) şi preotul Richard Neuhaus examinează în adîncime mai cu seamă rolul indispensabil al comunităţilor, importanţa „structurilor intermediare" care să blocheze fricţiunea intermediară dintre statul central, tot mai puternic (deci Comunitate cu C mare), şi o aglomerare de indivizi atomizaţi, centrifugali, lipsiţi de putere. Latura comunitară e subliniată cu mai multă insistenţă de profesorul David Schindler, precum şi (cu accente uneori populiste şi naţionaliste) de Patrick Buchanan. Încă mai la dreapta se plasează unii fundamentalişti neoprotestanţi, care ajung cîteodată în conflict cu puterea statală, în cazuri rare şi izolate, chiar violent. La stînga spectrului, oameni politici de frunte, afro-americani (pastorul Martin Luther King sau reverendul Jesse Jackson, nu mai puţin decît extremistul Louis Farrakhan), recurg şi ei la imagistica şi retorica religioasă. În acest fel însă cercul se închide şi revenim la discuţia doctrinală iniţială, tocmai cea pe care creştin-democraţii doreau să o rezolve. O dovadă în plus că în viaţa politică nu pot exista niciodată soluţii absolute şi reţete definitive!

Şovăielile de autodefinire la creştin-democraţia românească

Să mă refer, în încheiere, pe scurt, la două obiecţii. Una este că toate cele înşiruite mai sus se plasează în teritoriul creştinătăţii occidentale: catolicism, protestantism. Să fie oare solul ortodoxiei răsăritene nerodnic, incapabil de a hrăni astfel de plante politice? Ce-i drept, în trecut, utilizările ortodoxiei în sens politic n-au fost totdeauna dintre cele mai fericite – ca să ne exprimăm blînd! Nu este asta însă, cred, motiv de descurajare. Tradiţii progresist-umanistice au existat şi în corpurile religioase din România, de la Eufrosin Poteca la Gala Galaction, de la Andrei Şaguna la contemporanul nostru Nicolae Corneanu. Nu văd de ce acestea nu ar putea lua şi o formă instituţionalizată. Grecia, ţară ortodoxă prin excelenţă, s-a dovedit ospitalieră unei democraţii viguroase. Rusia precomunistă cunoştea şi semne ocazionale ale unor potenţialităţi demo-creştine. Nu văd de ce România nu ar putea da un exemplu încă mai bun, mai clar al unei atari experienţe politice.

Mai îngrijorătoare mi se pare cealaltă obiecţie. Anume, că s-ar părea că relativ puţini de la PNŢCD înţeleg care sînt propriile lor mize şi orientări cardinale, înţeleg cum să se autodefinească. Acum vreo doi ani am fost dezamăgit de o carte neguroasă a lui Ulm Spineanu. Tot de cîţiva ani încoace, sunt dezamăgit că ideile răspicate şi tranşante ale lui Adrian Marino (mă refer la cele politice) se văd parcă marginalizate în interiorul propriului său partid. Despre clericalismul ostentativ (şi uneori chiar intervenţiile nepotrivite ale feţelor bisericeşti în politică!) pomeneam chiar la început. Merg mai departe şi spun că pînă şi pragmatismul, corectitudinea legalist-constituţională, ţinuta morală impecabilă a unei tradiţii – ce merge de la Iuliu Maniu la Corneliu Coposu şi la Doina Cornea – nu sînt suficiente. Prin urmare, cum şi cît vor reuşi democrat-creştinii din România să se identifice cu propria lor orientare şi să înveţe de la partide şi tradiţii înrudite? În ce măsură se vor înscrie ei în dezbaterile contemporane, în cadrul cărora ar putea aduce lucruri de anume preţ?

Din păcate, aceste lucruri rămîn încă sub semnul incertitudinii.

Bethesda, MD, decembrie 1996

(Subtitlurile aparţin redacţiei)

CONSTANTIN ABĂLUŢĂ

TEATRUL

Tocmai din această iubire

GELLU NAUM – *„POATE ELEONORA"*
regia Alexandru Tocilescu, trupa de actori a Theatrum Mundi (premiera 9 ianuarie 1997)

Iată că în sfîrşit un teatru s-a gîndit să rupă tradiţia ignorării dramaturgiei moderne româneşti, apelînd (pentru început, sperăm!) la unul din marile nume ale avangardei: Gellu Naum. S-a întîmplat ceva ce aproape nu mai speram: mesajul iconoclast al unui text n-a fost confundat cu o libertate anarhică, ci a fost înţeles şi a fost transpus într-un cod adecvat. Unei partituri complexe şi nuanţate nu i-au fost impuse stridenţe scenice, nici efecte vulgarizatoare. Într-un cuvînt: regizorul n-a considerat piesa drept un material embrionar, pe care să-l animeze după bunul plac. Şi o sală plină de spectatori poate sta mărturie că asta nu a împiedicat cu nimic

GELLU NAUM

asupra originalităţii viziunii regizorale, ba dimpotrivă. Ironia, negaţia sistematică şi relativismul ce caracterizează scriitura au fost transpuse în spectacol printr-o suită de *happening*-uri fulgurante, de natură să reveleze disponibilitatea interioară a personajelor la joc şi umor negru şi să potenţeze la maximum monotonia voită a textului. Regizorul a intuit că ***Poate Eleonora*** nu este atît o dramă a limbajului şi a convenţiilor (precum ***Cîntăreaţa cheală***, de exemplu), cît mai curînd una ontologică, vizînd i(a)(trans)raţionalitatea profund lirică a eului, debusolarea lui într-un complex irepresibil, de vis, realitate şi logos. Acest lucru l-a ajutat să-şi dea seama că dedublarea lui Iulius – făcută deopotrivă spre a tatona lumea exterioară, visul cu înşelătoarele-i alaiuri şi monadismul descreierat al cuvintelor şi pentru a afla puţin-tangibila iubire, straşnic şi hilar păzită de stîrpirea minoică a judecătorilor –, că această dedublare este însăşi întîmplarea principală a piesei. Ne ferim să spunem tema principală, căci într-un astfel de spectacol aburii cuvintelor şi ai viziunilor ţi se lipesc de trup cu insidiozitatea ceţii şi orice contur prea net poate împieta asupra înţelegerii globale, singura admisă deopotrivă de autor şi regizor.

După peregrinările lui Iulius prin diferite locuri (gara bombardată, promenada urbei), şi după ce încercările de a obţine iubirea unei statui (fecioară/văduvă, alegorie în bronz a oraşului) se vădesc tot mai infructuoase; după ce întîlnirile sporadice ale celor doi sînt minate de timiditatea şi nehotărîrea tînărului şi de obscurele rigori ale insolitului triunghi cal-primar-oraş, căruia, prin statut, îi aparţine Eleonora, cît şi deopotrivă de şiretlicurile benignului parc (masculin de la parcă!) ce croşetează observînd totul în jur şi înduplecîndu-se să vorbească doar spre a-l deturna pe inconstantul amorez din drumul lui, ei bine, după aceste peripeţii nu mai urmează nimic altceva decît brusca trezire din vis. Lîngă Iulius, pe bancă, se află paznicul parcului. Acesta, distrîndu-se pe seama abuliei lui, îi spune o glumă de gradul zero, cu femeia, *„una numai şolduri şi sîni"*, ce *„fuma ca un turc... Cînd o vedeai: n-ai o ţigară?"* La care eroul (nedezdublat de astă dată, şi încă nedesmeticit după toate dezvăluirile făcute de sosia lui) răspunde absent: *„N-am... adică nu fumez"*, arătînd că n-a priceput bancul, că nu realizează diferenţa între replica povestită şi cea prezentă, că ignoră cuvintele şi realităţile, încuviinţînd doar întîmplarea goală de sens a ploii care *„mai spală... mai udă... mai spală... mai udă"*.

Spectacol cristalin şi fluid în acelaşi timp, ***Poate Eleonora*** este extraordinar servit de toate componentele sale. Decorul (François Pamfil) şi luminile, fazele albastre, roşii şi tehnicolore prin care evoluează personajele, ca prin tot atîtea straturi ontologice. Mişcarea scenică (Raluca Ianegic) ce subliniază ba mecanismul rutinier al momentelor casnice, ba rapiditatea coşmarescă a triajului existenţial care este gara, ba vîltoarea buf-dramatică a farsei justiţiare; Dreptatea legată la ochi şi cu clămpănitoarea balanţă în mînă, cocoţîndu-se grăbită pe genunchii lui Minos, apoi agăţîndu-se de coarnele lui şi urcînd pe cornişa jilţului unde dormitează ori gesticulează fără sens, constituind o scenă memorabilă. Muzica stranie şi evanescentă, costumele cu o uşoară notă retro reuşesc să inculce o stare ambiguă pe măsura visului-realitate în care se derulează tăgăduitorul logos *gellu naumian*. Iar interpreţii, sub bagheta invizibilă, dar mereu prezentă a regizorului, îşi înscriu subtil şi graţios avatarurile multiplelor lor vieţi; constantele contraziceri şi absurdele argumentări la care recurg tot timpul, transformîndu-i în efemeride perpetuu reîncarnate, pentru care memoria şi continuitatea constituie cel mult chinuitoare reverii.

Spectacolul nu trenează niciodată, fiecare replică, fiecare secvenţă aduce ceva nou, spaţiul scenic începe să aibă o biografie a lui proprie; cuvintele, lucrurile şi situaţiile se acumulează într-o cavalcadă tot mai înflăcărată, ele fuzionează într-un fluid magmatic cu ritm imprevizibil, cu ocoluri şi repetiţii, cu fine răsuciri învăluitoare. E greu de redat în cuvinte o curgere multidimensională, însă măcar cîteva momente magice trebuie amintite. Personajele, lăsîndu-şi la o parte trotinetele cu care se plimbă pe corso şi făcînd un cerc în jurul Tatei, care le arată sus în văzduh zborul invizibilelor păsări paralelipipedice. Ori momentul în care toate personajele, cu nişte folii negre de plastic trase pe spate, tîrîndu-se de-a buşilea, îl caută pe Iulius, pipăind înfrigurate fiecare centimetru pătrat de teren, de parcă ar căuta un nasture pierdut: să nu uităm că Iulius însuşi, atunci cînd era surprins vorbind singur, se scuza pudic, spunînd că vorbeşte cu propriii lui nasturi.

Se cade să le mulţumim domnului Tocilescu şi întregii trupe de actori şi realizatori, nu numai pentru acest spectacol de excepţie, ci şi pentru tranşanta rezolvare a problemei, atît de dezbătută: ce are prioritate, textul ori spectacolul?

Evident, amîndouă. Căci pe primul trebuie să-l iubeşti atît de mult, încît să nu-l trădezi. Iar pe al doilea trebuie să fii în stare să-l inventezi tocmai din această iubire.

Vizita în România a domnului MICHEL ROCARD şi a doamnei MARTINE AUBRY

Michel Rocard, deputat în Parlamentul European, senator şi fost prim-ministru al Franţei, şi Martine Aubry, fost ministru al Muncii, vor vizita Bucureştiul în perioada 24–26 ianuarie 1997.

Oaspeţii vor fi primiţi de preşedintele României, d-l Emil Constantinescu, de primul ministru, d-l Victor Ciorbea, de ministrul Afacerilor Externe, d-l Adrian Severin, de ministrul Culturii, d-l Ion Caramitru, precum şi de preşedintele Senatului, d-l Petre Roman, de preşedintele PSDR, d-l Sergiu Cunescu, de d-l György Frunda, membru al UDMR. Michel Rocard şi Martine Aubry se vor întîlni totodată cu cîţiva intelectuali angajaţi în viaţa publică, între care d-l Nicolae Manolescu, d-l Andrei Pleşu şi d-l Gabriel Liiceanu, cu un grup de studenţi şi vor participa la o dezbatere la Grupul pentru Dialog Social. Într-un moment de cotitură în istoria poporului român, vizita are ca obiectiv evaluarea situaţiei politice, economice, sociale şi intelectuale în perioada postcomunistă. De aceea, accentul discuţiilor va cădea asupra noii politici de cooperare ce urmează a fi transpusă în fapt, în urma ultimelor alegeri, între cele două ţări, confirmîndu-se astfel strînsele legături existente între Franţa şi România.

LEON VOLOVICI

Naţional-comunism şi politica evreiască:

Înţeleg rostul acestei conferinţe şi ca o invitaţie de a rediscuta, din perspectivă istorică, comportamentul politic al comunităţii evreieşti, ca grupare distinctă şi organizată. Nu e vorba, se înţelege, de comportamentul politic al evreilor ca indivizi, ci de opţiunile şi „filozofia politică" a liderilor diverselor grupări: de pildă, politica partidelor evreieşti, a organizaţiilor sioniste, religioase sau a Uniunii Evreilor din România, inclusiv opţiunile politice privind alianţele electorale cu partide istorice româneşti. Toate exemplele care pot fi date privesc numai perioada dintre cele două războaie, cînd existau condiţii mai mult sau mai puţin normale de organizare a vieţii interne a comunităţilor etnice.

Tema pe care mi-o propun s-o discut este însă politica evreiască în condiţii **anormale**, sub un regim monopartinic, represiv. România a cunoscut în acest secol două asemenea regimuri, foarte diferite între ele, chiar opuse ca ideologie, dar avînd ca element comun îngrădirea şi controlul vieţii comunitare evreieşti. E vorba de regimul lui Ion Antonescu şi, pe o durată de patru decenii, regimul comunist.

În perioada comunistă, politica evreiască s-a redus, forţat, la poziţia şi activitatea rabinului-şef Moses Rosen, de aceea mă voi referi numai la el, cu intenţia de a pune în discuţie raporturile cu puterea ale unui lider comunitar evreu, în condiţiile unui regim totalitar bazat pe o ideologie „de stînga".

Asemenea evaluări au fost foarte puţine pînă acum şi una dintre cele mai echilibrate (făcută la un după moartea rabinului Rosen) aparţine colegului Michael Shafir. Mai precizez, dat fiind caracterul actual şi oarecum „inflamabil" al subiectului, că eu personal, spre deosebire de mulţi din cei de faţă, l-am cunoscut foarte puţin pe rabinul Rosen, experienţele mele fiind, din acest punct de vedere, prea puţin semnificative.

O personalitate controversată

Se pot umple volume şi rafturi de bibliotecă adunînd la un loc toate elogiile aduse rabinului Rosen, de-a lungul timpului, mai mult în timpul vieţii lui decît după, venite din partea unor lideri politici şi religioşi, evrei şi ne-evrei, personalităţi publice, şefi de state, ziarişti, intelectuali de renume. Lăsînd de-o parte cantitatea impresionantă de atacuri antisemite împotriva lui, se pot alcătui, de asemenea, nu puţine volume conţinînd toate criticile şi atacurile la adresa sa, începînd cu cele ale predecesorului său, rabinul Alexandru Şafran, şi continuînd cu cele ale liderilor politici din Israel (într-o primă perioadă), ale intelectualilor evrei şi români, ziarişti şi comentatori din Israel sau din Occident. Şi astăzi, orice discuţie pe această temă în mediul evreilor din sau originari din România duce imediat la crearea a două „tabere" antagoniste, pro şi contra Rosen, fără putinţă de a găsi o cale de mijloc.

Foarte atent la imaginea lui publică, în prezent şi în posteritate, rabinul Rosen s-a îngrijit să-şi scrie biografia, cu ajutorul unor colaboratori devotaţi, din unghiul cel mai avantajos pentru el, pentru a fixa el, înaintea altora, locul său în istoria contemporană a evreilor. Chiar dacă sîntem conştienţi de subiectivismul excesiv şi tendinţele sale megalomanice, bilanţul său ca lider religios şi comunitar este impresionant şi fără asemănare printre liderii comunităţilor din estul Europei şi nu numai.

A fost ales (sau numit) rabin-şef al comunităţilor evreieşti din România în 1948, adică atunci cînd începe perioada represivă a regimului comunist din România, total supus liniei staliniste în faza ei cea mai antisemită şi antisionistă. Rosen s-a aflat mult timp sub stigma, îndreptăţită, de a fi impus de comunişti, de a fi participat astfel la înlăturarea rabinului Şafran, nevoit să fugă din România, şi la înlăturarea vechii conduceri a comunităţilor evreieşti, în frunte cu W. Filderman, una din marile personalităţi ale vieţii evreieşti din România.

Relaţia cu autorităţile comuniste

Paradoxul a fost că acest „rabin roşu", cum era numit, a purtat mai bine decît oricare altul lupta cu noii conducători comunişti ai singurei organizaţii evreieşti admise (Comitetul Democratic Evreiesc – CDE), cu liderii comunişti români, care alternau măsuri represive de o duritate extremă cu neaşteptate concesii, explicabile prin jocul propriilor interese şi lupte interne pentru putere. Oscilînd între gesturi conformiste, dictate de spaimă sau oportunism, şi acte de curaj şi abilitate diplomatică, el a reuşit să menţină aproape nealterată o viaţă comunitară evreiască, limitată în libertate de organizare, dar autentică, bazată pe continuitatea formelor de educaţie iudaică, prin reţeaua de Talmud Tora, predarea limbii ebraice, respectarea şi cultivarea sărbătorilor şi tradiţiilor religioase evreieşti, asigurarea centralităţii sinagogii ca spaţiu firesc de desfăşurare a vieţii comunitare religioase şi culturale evreieşti, chiar dacă acelaşi spaţiu trebuia folosit ca loc de mereu reînnoite declaraţii de ataşament faţă de regimul comunist şi „politica înţeleaptă a partidului".

El a obţinut în anii '50 concesii importante din partea autorităţilor române privind emigrarea spre Israel a unui număr mare de evrei, a contribuit la eliberarea din închisoare a multor lideri sionişti, apoi, cînd politica românească a devenit favorabilă emigrării continue – nu datorită lui, cum îi plăcea să declare –, a supravegheat şi mijlocit buna desfăşurare a procesului de emigrare, intervenind neobosit de cîte ori apăreau piedici sau defecţiuni. A promovat, fără concesii, plecarea evreilor în Israel, şi nu în altă parte, şi-a făcut un titlu de mîndrie din faptul că este liderul unei comunităţi care se micşorează şi dispare nu prin asimilare, ci prin stabilire în Israel.

LEON VOLOVICI

Devenit, din 1964, şi preşedintele Federaţiei Comunităţilor Evreieşti din România, Rosen a reuşit să convingă autorităţile să permită activitatea Jointului în România, cu ajutorul căruia a creat şi întreţinut instituţiile religioase şi de ajutorare a evreilor bătrîni şi bolnavi, ca şi o reţea de restaurante *kasher*. A folosit interesul autorităţilor româneşti de a avea bune relaţii cu lumea occidentală pentru a obţine o nestînjenită colaborare cu World Jewish Congress şi celelalte organizaţii publice şi religioase evreieşti, americane şi internaţionale.

Din 1965 Rosen a iniţiat apariţia *Revistei Cultului Mozaic*, cu pagini în română, engleză, ebraică şi idiş. Revista a fost, mai mult decît o arată titlul impus de autorităţi, o cale de a-i conecta pe evreii din România cu lumea evreiască şi Israel, de a cultiva tradiţii iudaice, istoria evreilor din România, de a oferi intelectualilor evrei, vindecaţi de internaţionalism comunist, un mijloc de a-şi cultiva şi exprima interesul pentru teme iudaice. Un muzeu al istoriei comunităţii, creat în incinta unei foste sinagogi, expunea cu mîndrie imagini din istoria iudaismului român şi o îndrăzneaţă prezentare a masacrelor din perioada Holocaustului, într-o perioadă în care acest subiect era practic interzis, atunci cînd era vorba de responsabilitatea autorităţilor româneşti.

Toate acestea au contribuit la menţinerea, în blocul comunist, a unei „enclave" evreieşti şi a unei atmosfere de viaţă evreiască discretă dar autentică, au favorizat păstrarea în rîndul celor ataşaţi direct sau indirect de comunitate o identitate evreiască nepervertită de educaţia comunistă şi ateism militant, nedeformată de antisionism sau o obligatorie ostilitate faţă de statul Israel, cum s-a întîmplat în celelalte ţări din orbita sovietică. Înalţii oaspeţi israelieni şi occidentali, aflaţi mereu în vizită în România, erau uimiţi şi fermecaţi, adesea impresionaţi pînă la lacrimi, să descopere această neverosimilă comunitate evreiască, vie, liberă sau aparent liberă, să asculte corul copiilor cîntînd cîntece în ebraică şi idiş, să asiste la ceremonii religioase, să descopere, în vizite organizate prin ţară, mici comunităţi din foste „shtetls", cu bătrîni surîzători şi împăcaţi, feriţi, datorită instituţiilor comunitare, de spaima de a rămîne în stradă sau de a suferi de foame.

O comunitate privilegiată – aşa apărea ea în ochii românilor, şi chiar aşa era, fiecare evreu beneficiind de un sprijin material deloc neglijabil într-o ţară cu o situaţie economică catastrofală, şi avînd, virtual, în buzunar, spre deosebire de românii etnici, un paşaport de emigrare, însemnînd eliberarea de mizerie şi de teama Securităţii.

Rabinului Rosen îi plăcea să numească toate aceste realizări incontestabile – miracole. Nu au fost „miracole", dar a fost, fără îndoială, împrejurarea norocoasă care a făcut posibilă întîlnirea dintre curajul şi abilitatea politică excepţională a liderului evreu cu un regim comunist nu mai puţin represiv decît altele, dar care, urmărind propriile interese şi emanciparea de sub tutela sufocantă a Moscovei, a adoptat şi o cale independentă de linia sovietică în tratarea statutului comunităţii evreieşti, a relaţiilor cu Israelul şi ţările occidentale, ca şi în politica de emigrare a minorităţilor.

Încă din anii '50, liderii comunişti români începuseră să aibă în vedere o desovietizare a politicii lor, nu în vederea unei liberalizări, ci pentru a crea o variantă autohtonă de regim comunist. Ei sînt, de aceea, mai sensibili la reacţiile occidentale şi dispuşi spre concesii, cînd ele nu afectează controlul lor deplin.

Pactul cu diavolul

În aceeaşi perioadă de teroare maximă şi isterie antisionistă, rabinul Rosen are acces la reprezentanţii puterii, cu care poate trata şi obţine unele aranjamente şi înlesniri privind viaţa comunitară, eliberarea unor deţinuţi sionişti şi chiar aprobări de emigrare. Rabinul-şef obţine unele „indulgenţe" pe care nici un alt lider evreu, religios sau comunist, nu le-a putut obţine în celelalte ţări din est. De altfel, întreaga evoluţie şi marile performanţe ale lui sînt rodul unei insolite colaborări cu conducătorii comunişti, sub semnul unei strategii pragmatice şi ambivalente, care a funcţinat din 1948 şi pînă la prăbuşirea regimului.

Chiar şi CDE, controlat exclusiv de comunişti şi devenit instrumentul de propagandă antisionistă şi antireligioasă, participa cu bună ştiinţă, ca şi rabinul Rosen, la politica duplicitară dusă de liderii comunişti români. Conformismul şi suportul necondiţionat al puterii au caracterizat de altfel şi atitudinea altor lideri din ierarhia instituţiilor religioase din România, ceea ce dădea un plus de legitimitate strategiei rabinului-şef.

Perioada cea mai recentă, a dictaturii lui Ceauşescu, a fost prin excelenţă, şi în privinţa politicii faţă de evrei, o îmbinare de ideologie naţional-comunistă şi antisemitism pragmatic, dublată de o abilă folosire, la fel de pragmatică, a unei politici de deschidere şi toleranţă faţă de comunitatea evreiască, o relativă liberalizare a emigrării şi menţinerea neîntreruptă a relaţiilor cu statul Israel.

O imagine pentru posteritate

Dacă nu a fost un rabin „comunist", cum a fost suspectat şi acuzat la început, şi nici nu a fost o marionetă uşor manevrabilă a regimului, cum au sperat liderii comunişti, ce fel de lider evreu a fost? În ce tipologie îl putem aşeza, din perspectivă istorică?

Să vedem mai întîi cum se considera el însuşi şi care îi era profesiunea de credinţă, la ora bilanţului final, cînd îşi scria memoriile: *„Misiunea mea e împlinită. Am fost totodată un rabin şi un conducător. Ideea că un rabin trebuie să fie numai o figură spirituală nu e de sorginte evreiască. Moise, primul şi cel mai mare rabin al nostru, a fost un conducător care s-a îngrijit de toate aspectele vieţii. A trebuit să devin un conducător politic ca să-i pot salva pe evreii noştri".* (p.314–5) *„E adevărat, aş fi putut să duc o viaţă mult mai confortabilă. Aş fi putut ajunge rabin în Elveţia sau să conduc vreo instituţie israeliană, ca Muzeul Diasporei... Dar nu regret nici o clipă hotărîrea de a trăi în primejdie continuă la Bucureşti. Mi-a fost hărăzită mie unica posibilitate de a salva sufletele a sute de mii de*

„miracolele“ şi dilemele rabinului Moses Rosen

evrei, să le insuflu spiritul măreţ al iudaismului şi să veghez ca ei să ajungă în Israel ca evrei mîndri şi devotaţi. (...) Cea mai mare bucurie a mea a fost să salvez vieţi, să scot oameni din sclavie şi să le redau demnitatea umană, să educ copii pe calea unei vieţi evreieşti“. (p.315)

Este evident că, în buna tradiţie a liderilor comunitari evrei, criteriul suprem al acţiunilor sale a fost „binele evreilor“, interesele obştei pe care o conducea. A apărat în repetate rînduri acest principiu, cu deosebire în ultimii ani, cînd era criticat pentru sprijinirea necondiţionată a dictatorului Ceauşescu. *„Care conducător evreu* – scria el – *nu ar fi fost gata să trateze şi cu Hitler dacă prin aceasta ar fi putut salva vieţile a milioane de oameni?“* (p.243)

Compararea situaţiei sale în raporturile cu Ceauşescu cu cea a liderilor evrei care au încercat să negocieze cu Eichmann salvarea unor evrei face inacceptabilă orice judecată morală, pentru că presupune o situaţie fără ieşire şi fără alternativă. Comparaţia, reluată frecvent în interviurile cu ziarişti străini, convingătoare la prima vedere, e departe de a fi confirmată de situaţia din România comunistă, cu deosebire după 1960. E o evidentă discrepanţă între puţinele situaţii „fără ieşire“ în raporturile cu Ceauşescu şi obişnuita coabitare şi excesivele gesturi de declaraţii de suport şi elogiu.

Nu numai pragmatismul şi folosul comunităţii au ghidat comportamentul său faţă de putere. A ţinut să fie, precum atîţia lideri evrei din Evul Mediu, un susţinător loial al puterii, al „Regelui“, ca răsplată a concesiilor obţinute. *„Este şi o chestiune morală* (scria el). *Guvernul român a permis evreilor să plece, a îngăduit libera educaţie evreiască şi activitatea Joint-ului. Cum am fi putut noi evreii să nu ajutăm un asemenea guvern? Cum am fi putut să răsplătim binele cu rău?“* (p.257)

A fost însă mai mult decît obişnuita loialitate faţă de autoritatea statală, oricare ar fi ea. Rosen a fost nu un „rabin roşu“, dar un lider religios cu evidente simpatii de stînga, foarte neîncrezător în „dreapta“, fie ea şi democratică; orientat, datorită şi propriei experienţe din tinereţe, spre un antifascism de tip „sovietic“, deşi era edificat pe deplin asupra antisemitismului care poate veni şi din această direcţie. Fără îndoială, avea mai multă încredere şi se simţea mai în siguranţă într-un regim comunist tolerant faţă de evrei, decît într-o democraţie fragilă, convins că în această parte a Europei democraţia aduce, mai devreme sau mai tîrziu, instabilitate şi forţe politice de orientare naţionalistă şi antisemită.

Un sindrom al primejdiei pogromului şi persecuţiilor l-a urmărit toată viaţa. Imaginile sîngeroase din tinereţe, din timpul pogromurilor de la Bucureşti şi Iaşi, îi reveneau ca un memento şi îi ghidau deciziile şi comportamentul. Indiferent ce crezi despre cei aflaţi la putere, trebuie să-i susţii, pentru că ei asigură liniştea şi securitatea comunităţii. Căderea lui Ceauşescu i-a provocat o stare de panică teribilă şi convingerea că un pogrom împotriva evreilor e iminent. Reflexul de apărare împotriva pogromului era adînc imprimat în memorie, confirmînd o stare de spirit comună printre evreii generaţiei lui. Într-o anecdotă care circula în mediul evreiesc în anii '50, la întrebarea unui reprezentant al partidului *„De ce vrei să pleci din România, ţi-e frică de schimbarea regimului?“*, răspunsul evreului bătrîn era: *„Nu de schimbare mi-e frică, ci de cele 3 ore de «tranziţie» de la un regim la altul“*.

În contrast cu situaţia reală şi cu poziţia ambasadei israeliene la Bucureşti, el dădea declaraţii publice alarmante despre posibilitatea organizării unui pod aerian de către avioanele militare israeliene, pentru a transporta în caz de primejdie întreaga comunitate evreiască din România, după modelul acţiunii din Etiopia.

Într-un memorabil discurs, ţinut în 1992, la sărbătorirea sa fastuoasă la casa preşedintelui statului Israel – ultima dintr-un nesfîrşit şir de ceremonii şi sărbătoriri pentru care avea o imensă slăbiciune –, vedea drumul său ca un nesfîrşit şi primejdios urcuş pe un munte, cu sacul suferinţelor evreieşti în spate (*„full with the sufferings and sorrows of my people“*, p.12).

O parte din nemulţumirile şi criticile la adresa lui Moses Rosen îşi au sursa în unele trăsături de caracter ale sale, trăsături care, cu vremea, s-au accentuat. Relatările multor colaboratori ai lui îl prezintă ca pe un om dominator, dictatorial, obişnuit să manevreze oamenii pentru a-şi impune punctul de vedere, nesuportîndu-i pe cei care i se împotrivesc decît dacă se pocăiesc. Avea o slăbiciune excesivă pentru elogii şi adulare. Multe critici erau justificate, fără îndoială, dar nu cred că e cazul să ne oprim asupra lor, pentru că nu au o semnificaţie mai generală. O singură observaţie, totuşi: în anii '80, cînd cultul personalităţii lui Ceauşescu căpătase forme paranoice, nu puţini evrei din România observau cu amărăciune că formele cultului personalităţii lui Rosen căpătaseră, sub unele aspecte, o stranie asemănare cu cele ale dictatorului, desigur într-o variantă „evreiască“, provocînd mai curînd ironia decît frica. Revista comunităţii, numită în glumă „Rosenblatt“, avea, ca şi organul partidului, pagini întregi de omagii, telegrame de felicitare, de dragoste şi admiraţie, nesfîrşite şi serbede reportaje despre vizitele şi întîlnirile rabinului-şef.

Rosen a avut o relaţie ambiguă şi destul de dificilă cu intelectualii evrei. Poate că aceasta ţine de asemenea de caracterul său ori poate e o trăsătură mai generală a tipului de lider evreu pe care îl reprezenta. Nu a avut o priză deosebită în mediul intelectual evreiesc, deşi îi plăcea să aibă la „curtea“ sa cîteva nume de prestigiu. Dispreţuia pe foştii intelectuali comunişti evrei care au făcut mare carieră politică, dar îi accepta în jurul lui, chiar îi promova în funcţii comunitare. Prezenţa lor îi amintea mereu că el, purtătorul steagului evreiesc şi adversar al asimilării de tip comunist, a cîştigat partida. În genere, însă, dimensiunea intelectuală şi culturală (nereligioasă) a vieţii evreieşti îi era străină sau indiferentă.

Ultimul apărător în Occident al lui Ceauşescu

Cea mai gravă acuzaţie, la începutul carierei sale şi, din nou, la sfîrşitul ei, a fost colaborarea zeloasă cu regimul comunist şi îndeosebi cu dictatorul. Am văzut cum se apăra şi justifica el această politică, acceptînd, cum repeta el, şi un pact cu diavolul, dacă e spre binele comunităţii evreieşti de care el este răspunzător. Întrebarea pe care ne-o punem noi şi pe care el nu şi-a pus-o niciodată este care sînt, pentru un lider comunitar, limitele principiului „binele evreilor“? Chiar dacă acceptăm pragmatismul politic al unui lider în condiţii excepţionale, pînă unde pot merge concesiile pe care le poate face faţă de un regim care, paradoxal, poate fi, în unele privinţe, din motive de oportunism, mai opresiv faţă de cetăţenii populaţiei majoritare decît faţă de evrei? S-a ajuns astfel la situaţia stupefiantă, din ultimii ani, cînd rabinul Rosen rămăsese ultimul apărător în Occident al dictatorului, numai pentru că socotea că aşa e mai „bine pentru evrei“, chiar dacă poziţia aceasta îl confrunta, uneori, cu liderii israelieni sau americani – totul pentru a fi loial unui regim care arătase o nesperată îngăduinţă pentru viaţa comunitară evreiască şi emigrare.

Întrebarea poate fi extinsă, deşi depăşeşte tema pe care mi-am propus s-o discut, şi cu privire la atitudinea liderilor marilor organizaţii evreieşti mondiale, ca şi a multor şefi de state. Poate că unele gesturi de susţinere a dictatorului puteau fi evitate, puteau fi frînate de o examinare critică şi morală. Nu e greu de presupus că în spatele acestor penibile concesii se aflau îndemnurile lui Rosen, deşi cu toţii ştiau foarte bine că politica lui Ceauşescu, care dăduse destule dovezi de antisemitism insidios, nu era decît o avantajoasă afacere cu Occidentul şi un program special, nesîngeros, de „Jundenrein“.

Legătura pe care Rosen a realizat-o cu Israelul şi cu marile organizaţii evreieşti a fost pentru el şi pentru întreaga comunitate oxigenul care a asigurat respiraţia şi supravieţuirea în condiţii mai bune decît în alte ţări comuniste. Aceasta nu trebuie însă să ne împiedice acum să reevaluăm toate implicaţiile „pactului cu diavolul“ şi punctele discutabile ale pactului.

Un Moise prin deşertul comunist

După 1989, în comportamentul rabinului Rosen panica pogromului iminent s-a însoţit cu teama clătinării poziţiei sale ca lider necontestat şi glorios al comunităţii, ca şi imaginea pe care ţinea s-o lase în istoria evreiască, aceea de un nou Moise, care şi-a scos evreii săi din robie, a trecut cu ei deşertul comunist şi i-a adus victorios în pragul Ţării Canaanului. Atacat din toate direcţiile pentru colaborare cu un regim dictatorial, s-a apărat cu îndîrjire, contraatacînd mereu, cu noi argumente. Nu s-a împăcat cu ideea, împărtăşită şi de ambasada israeliană şi de Agenţia Evreiască (Sohnut), că în noile condiţii rolul lui s-a încheiat, că modelul lui de lider evreu a devenit anacronic, că politica sa nu mai e adecvată, că totul trebuie regîndit şi nu poate fi continuat ca şi cum nimic nu s-ar fi întîmplat şi nici o reevaluare morală nu e justificată în afară de cea care măsoară devotamentul său faţă de cauza evreiască şi sionistă. Sentimentul de pierdere a terenului explică poate caracterul excesiv al acţiunilor şi declaraţiilor sale, incluzînd gesturi regretabile de excomunicare religioasă, amintind însă mai curînd campaniile şi epurările de tip comunist.

Rabinul Rosen şi-a recîştigat echilibrul şi sensul misiunii sale abia în faţa valului de antisemitism din presa extremistă, atît cea care continua naţional-comunismul xenofob al sprijinitorilor lui Ceauşescu, cît şi cea apărută din direcţie neolegionară. Şi-a mobilizat din nou toată energia, experienţa şi relaţiile internaţionale pentru a combate propaganda antisemită şi cu deosebire curentul de reabilitare a regimului Antonescu şi de negare a responsabilităţii autorităţilor româneşti pentru masacrele, deportările în masă şi pogromurile din perioada războiului. Nu şi-a ales mijloacele de luptă, unele erau evident contraproductive, dar curajul şi consecvenţa lui în înfruntarea atacurilor antisemite şi a mistificării faptelor istorice merită respectul şi aprecierea noastră.

Moartea, la vîrsta de 82 de ani, l-a găsit la locul său de lider, poate contestat, dar total stăpîn pe situaţie, iar înmormîntarea la Ierusalim, onorat de liderii politici şi religioşi israelieni, aducea doritul acord final dintr-un scenariu dramatic-triumfător, în tradiţia atîtor mari lideri evrei din trecut.

Traiectoria sa a fost, şi din perspectiva noastră, un triumf al tenacităţii, al pragmatismului şi abilităţii în condiţiile unui climat politic anormal şi mereu imprevizibil. Dar pentru noi, pentru istorici şi intelectuali, pentru toţi cei care au obiceiul ciudat de a-şi pune întrebări de ordin moral, acest capitol triumfal e străbătut de nu puţine îndoieli, dileme şi interogaţii...

Textul de faţă reproduce o expunere prezentată la Institutul de Istorie „Nicolae Iorga“, în octombrie 1996, în cadrul unei conferinţe privind istoria evreilor din România

FUNDAŢIA SOROS PENTRU O SOCIETATE DESCHISĂ – ROMÂNIA

Şcoala de Vară de la Paris/Sevres
(4 mai–1 iunie 1997)

Şcoala de vară va aborda tema „Transformări ale acţiunii publice în Europa“.

Condiţii de participare:
– cunoaşterea limbii franceze;
– doctori sau doctoranzi în ştiinţe politice, economie, sociologie, drept, istorie sau antropologie;
– vîrstă maximă: 40 de ani.

Termen limită de depunere a dosarelor: 6 februarie 1997.

Relaţii suplimentare şi formulare se pot obţine de la filialele Fundaţiei Soros:
- **Bucureşti**: Calea Victoriei 155, bloc D1, sc. 7, et. 3; tel.: (01) 659.74.27, 659.13.21, 650.63.25;
- **Cluj**: Str. Ţebei 21; tel.: (064) 420.480;
- **Timişoara**: Str. Semenic 10; tel.: (056) 199.960, 192.493;
- **Iaşi**: Str. Moara de Foc 35, et. 7; tel.: (032) 252.920, 252.922
- **Arad**: Bd. Decebal 2–4, cam. 110 B; tel.: (057) 263.155.

VICTOR BÂRSAN

Studenţie la Tiraspol

O bilă albă-neagră pentru Stalin

Ne aflăm din nou la Tiraspol, oraşul-erou, oraşul natal al lui Nikolski, capitala ideologică a Moldovei Sovietice. De astă dată, scopul vizitei este întîlnirea unui grup de ziarişti români, basarabeni şi polonezi cu tineretul universitar transnistrean, întîlnire organizată în cadrul programului Est-Est de Fundaţiile Soros din România şi Republica Moldova (coordonatori de program: Andrei Stoiciu, Bucureşti, şi Stela Butnaru, Chişinău).

Universitatea din Tiraspol este succesoarea Institutului Pedagogic de Stat, înfiinţat în 1930 – cea mai veche instituţie de învăţămînt superior din Republica Moldova. Regatului Român i-a lipsit iniţiativa întemeierii unei universităţi la Chişinău (a fost ales oraşul aureolat de trecerea lui Eminescu – Cernăuţi), iar această carenţă înseamnă încă o bilă albă pentru politica sovietică: grija culturalizării moldovenilor a avut-o Stalin, nu Ferdinand.

Pînă la ruptura din '90–'92, Institutul constituia, pentru moldoveni, motivul unei mîndrii nedisimulate. Situat în plin centru al oraşului, pe întinsul unui nesfîrşit parc cu platani, complexul de clădiri oferea spaţii din belşug pentru săli de curs, laboratoare, biblioteci şi cămine. Dar în percepţia celor care au supravieţuit „vechiului regim", arhitectura Universităţii – prin încercarea avortată de a deporta clasicismul grec în ţara comunismului victorios; prin coloanele parcă bolnave de elefantiazis, făcute din cărămidă rotundă şi tencuită neglijent; prin opulenţa exprimată în interior de stratul gros al vopselei cu ulei, care acoperă zidurile pînă la nivelul umerilor – nu este decît o posibilă întrupare a motivelor care i-au împins la sinucidere pe cîţiva dintre marii poeţi sovietici.

La nevoie putem fi români...

Sala de conferinţe – plină ochi – este o încăpere ceva mai mare decît „salonul" GDS-ului. În spatele mesei prezidiului, un tablou al lui Lenin, într-o ipostază potrivită mediului academic: atitudine decisă, dar reţinută; vestimentaţie sobră; militantism transmis prin privirea pătrunzătoare; prezenţa mesajului ideologic e sugerată de o foaie de hîrtie, făcută sul, ţinută în mînă – truc împrumutat, desigur, din arta iconarilor.

Sîntem întîmpinaţi de o delegaţie a corpului profesoral, condusă de prorectorul Stepan Opusko, un domn prestant, în pragul senectuţii, plin de farmec retro; o fizionomie tipică trecerii de la ţarismul tîrziu la bolşevism: mustaţa albă unită cu barbişonul, păr coliliu, aer uşor boem – un fel de Kalinin jovial şi volubil. Cu portretul lui Lenin drept fundal, Kalinin-Karenin începe un discurs degajat în limba rusă. Se confirmă regula conform căreia orice discurs oficial de aici este format din concatenarea cîtorva module propagandistice. D-l prorector ne-a pus modulul „zonei multietnice, multiculturale": la noi, în Transnistria, nimeni nu are o origine etnică pură. El, de pildă, are şi rădăcini poloneze, şi ucrainești, şi românești (nu moldovenești, atenţie!). Apoi – spre stupoarea noastră – continuă discursul într-o românească impecabilă. Aflăm că a făcut şcoala „la români", undeva pe la Botoşani, şi, la o adică, s-ar putea considera chiar român. Vorbim mai departe în românește, iar Stela Butnaru traduce în rusește pentru ruşi şi polonezi. În cele din urmă, excesul de politeţe îi scoate din sărite pe ruşi – limba română ca limbă de comunicare la Tiraspol e prea de tot, deşi limba „moldovenească" este prima limbă oficială în „Republica Nistreană" – şi se revine la rusă. Cu această ocazie se poate vedea pandantul practic al modulului propagandistic „zonă multietnică, multiculturală": o fi zona multietnică şi multiculturală, dar în această zonă se vorbeşte în limba rusă, celelalte limbi sînt tolerate pe ici-pe colo, dar mai mult pentru decor, aşa că multiculturalismul devine, cu timpul, tot mai subţire, pînă la rusificarea completă.

Lenin şi prorectorul Opusko

Deci, la nevoie, d-l Opusko se poate considera român. De aceea, în Chişinăul sovietic era persoană *non grata*, încît a trebuit să termine institutul de medicină la Moscova. Fericită evoluţie de persoană *non grata*, trimiterea pentru studii universitare la Moscova – întrucît îndezirabilii mai puţin norocoşi au ajuns cu toţii în Gulag... D-l Opusko spune că în Transnistria este singurul loc în care se simte bine (putem bănui că a experimentat numai confortul sovietic), pentru că aici sînt oameni cu origini foarte amestecate – în situaţia asta fiind jumătate din populaţie.

Pasiunea pentru istorie

Noi respectăm istoria şi avem o adevărată pietate pentru istoria acestui pămînt, contină d-l prorector Opusko. Urmele arheologice arată că aici au trăit sciţii (urmează o lungă enumerare de popoare migratoare, de exemplu hunii, şi de popoare sedentare, de exemplu polonezii sau românii, aluzie la dominaţia poloneză din Evul Mediu şi la al doilea război mondial). Trebuie să amintim că pasiunea pentru istorie este foarte selectivă în Transnistria şi se exercită în concurenţă cu alte pasiuni – de exemplu, pasiunea pentru agricultură sau pasiunea pentru sport. Ultima cîştigă uneori; iar în cazul cimitirelor, mai ales în cazul cimitirelor de război, cîştigul acesteia pare a fi o regulă fără excepţii. Peste cimitire s-au amenajat în general terenuri de sport; şcoala nr. 20 din Tiraspol (cu predare în limba română) are peste drum un teren sportiv, care fusese înainte un cimitir. Cum cimitiriul era mai întins decît terenul de sport actual (ceea ce dovedeşte că pînă şi politica sovietică are neajunsurile sale), nişte săpături făcute în scopuri utilitare, în curtea şcolii, au dus la deshumarea unor oseminte. Erau, pare-se, soldaţi români sau germani, căzuţi în timpul războiului. În cazul Valului lui Traian, care a rezistat în sudul Basarabiei peste 1.800 de ani, pasiunea pentru agricultură a învins-o pe cea pentru istorie, iar Valul a fost nivelat cu buldozerul şi apoi arat, terenul pe care-l ocupase fiind dăruit colhozurilor. Pentru a reveni la un teritoriu controlat de Transnistria, pasiunea pentru istorie s-a manifestat irepresibil în cazul cetăţii Tighina (numită, fără excepţie, Bender: numele turcesc este, în acest caz, preferat sistematic celui românesc; probabil că în Azerbaidgean, un nume românesc ar fi fost preferat unuia turcesc, dacă s-ar fi ivit ocazia...). Cetatea Tighina, aşadar, a fost înconjurată cu impozante fortificaţii specifice războiului modern, care o fac aproape invizibilă; ea este păzită zi şi noapte de trupe transnistrene şi ruse, astfel că nimeni, oricît de pasionat de istorie ar fi, nu o poate vizita.

Descifrăm mai sus un alt modul propagandistic: populaţia de aici îi are drept strămoşi pe sciţi, nu pe geto-daci. Pentru că poporul moldovenesc este o suprapunere de sciţi (în alte variante ale teoriei, cimerieni, dar întotdeauna populaţii iraniene nord-pontice) şi slavi, ulterior parţial romanizată, în timp ce românii sînt o suprapunere de geto-daci şi slavi, ulterior parţial romanizată. Aşadar, moldovenii şi românii sînt popoare total diferite, între care nici o confuzie nu e posibilă. Noroc cu sciţii...

Simbolul nostru nu e Lenin, ci Suvorov

Cînd discursul de întîmpinare se opreşte, oaspeţii sînt invitaţi să pună întrebări. Prima, pusă de polonezi, cade ca o ghilotină: Cum puteţi vorbi despre democraţie cu portretul lui Lenin pe perete?

D-l Opusko răspunde instantaneu, deoarece răspunsul preexistă (de cel puţin 4 ani): acesta este trecutul nostru, explică afabil şi îndatoritor prorectorul, aceasta este istoria, pe care o respectăm. Ea există, pur şi simplu! După aceeaşi logică, Germania ar trebui să fie plină de svastici pînă în zilele noastre. Un student declară că Lenin este, pentru ei, un simbol pozitiv. De altfel, dacă vrem să ştim, pentru ei figura cu putere de simbol nu este Lenin, ci Suvorov. **Aşadar, expansiunea militară rusă este importantă, nu ideologia comunistă!** Sala se simte ofensată de atacarea lui Lenin şi încerc de aceea să dau discuţiei un curs mai destins. Cum între timp apăruse şi rectorul, mă adresez mulţumindu-i pentru amabilitatea de a ne fi oferit această întîlnire atît de interesantă şi întreb cîteva lucruri referitoare la structura Universităţii, la planul de învăţămînt.

Universitatea Corporativă a luat fiinţă în 1992, prin hotărîre de guvern şi decret al preşedintelui Igor Nikolaevici Smirnov, ca urmare a fuzionării a două instituţii: Institutul de Stat Pedagogic şi Universitatea Corporativă din Tiraspol, ne explică rectorul. Fuziunea a avut loc deoarece, în timpul evenimentelor din 1992, o parte a colectivului de profesori şi întreaga conducere erau puternic angajate politic, ceea ce făcea imposibilă desfăşurarea procesululi de învăţămînt.

Acum, în Universitate este o atmosferă foarte democratică. Nu a fost nici un caz în care un student să nu-şi poată continua studiile, din motive politice. Sînt condiţii ca studenţii să-şi poată exprima liber opiniile. Nu există persecuţii politice, nu urmărim pe nimeni şi respectăm dreptul fiecăruia de a-şi alege viaţa, explică rectorul.

Dar oamenii nu sînt pretutindeni atît de cumsecade ca la Tiraspol. La Chişinău, de exemplu, persoane care se pretind a fi oameni de cultură ard cărţile, în timp ce lor, la Tiraspol, aceleaşi cărţi le lipsesc. N-am putea pune noi o vorbă bună, pentru ca acele cărţi să nu mai fie arse, ca în timpul fasciştilor, ci să fie folosite pentru educaţie?

Ce a uitat să spună rectorul

Ascult fără vreo intenţie de replică lungul discurs al rectorului, cu gîndul la nenumăratele povestiri despre terorizarea studenţilor şi profesorilor pro-Chişinău, din 1992, pe care le auzisem de la cei refugiaţi „pe malul drept". Printre episoadele omise de actualul rector poate fi amintită mitralierea plăcilor scrise cu grafie latină, molestarea şi batjocorirea studenţilor în a căror cameră se găsise steagul (tricolor al) Republicii Moldova sau arestarea lui Ştefan Urâtu, pe atunci prodecan al facultăţii de matematică-fizică, în aceeaşi zi cu Ilaşcu, la 2 iunie 1992, sub aceeaşi acuzaţie, de terorism... Oamenii nu doreau decît să păstreze unitatea ţării lor, Republica Moldova, asta era singura politică pe care o făceau.

Iar „arderea cărţilor" este arderea **simbolică**, în piaţa centrală din Chişinău, în timpul grevei studenţilor care se opuneau suprimării cursului de Istoria Românilor, prin martie 1995, **a unui singur exemplar** din manualul de istorie a RSS Moldoveneşti.

În schimb, refuzul Chişinăului de a transfera fondul de carte sovietică la Tiraspol este real şi motivat. El se

datorează mesajului ideologic al acelor cărţi, care duc cu ele propaganda comunistă şi „limba moldovenească".

Nu este singura încercare a gazdelor noastre de a strecura calomnii şi otrăvuri referitoare la politica Chişinăului. De exemplu, delegaţiei poloneze i s-au oferit broşuri propagandistice, în care oribilele crime de război ale gardiştilor şi cazacilor erau atribuite poliţiştilor moldoveni.

În căutarea identităţii ruse

Cursul discuţiei s-a schimbat brusc atunci cînd a luat cuvîntul Mihail Korabelinikov, preşedintele Uniunii Tineretului Liberal. Tînărul – înalt, zvelt, cerebral, cu ochii albaştri vizitaţi de melancolie, sigur pe el şi totodată uşor emoţionat – mi-a evocat o posibilă întrupare a prinţului Mîşkin. Democraţia care vi se prezintă aici este înşelătoare, a spus Mihail. Este foarte multă propagandă. În şcoli se studiază numai în alfabetul chirilic. Poporul nu-şi poate exprima opinia, din cauza fricii. Dacă vrem să aflăm adevărul, dacă ziariştii se vor întîlni confidenţial cu oamenii din sate, vor afla părerea lor adevărată: că sînt împotriva independenţei Transnistriei, împotriva conducerii. Ei, tinerii liberali, sînt împotriva independenţei Transnistriei şi pentru organizarea de alegeri a preşedintelui Moldovei pe tot teritoriul, inclusiv în Transnistria. El va vota pentru preşedintele Snegur.

Discursul lui Mihail se stinge într-o rumoare rău prevestitoare. Un tînăr cere cuvîntul cu insistenţă. Vrea să spună că grupul lui Mihail nu este reprezentativ. El, vorbitorul, este preşedintele studenţilor comsomolişti, care sînt cu mult mai numeroşi. Ei doresc independenţa Transnistriei. Lor le place Lenin. E libertate, fiecare merge cu cine vrea. Ei merg cu Lenin.

Un alt student afirmă că prorectorul a descris corect situaţia. Unii sînt educaţi spre Moldova, alţii spre Rusia. El este educat spre Rusia şi asta este opţiunea lui.

Campania anti-Mihail continuă. Un student vorbeşte despre dorinţa generaţiei lor de a învăţa (politica lui „noi nu facem politică"), de a-şi făuri viaţa aşa cum cred ei că e bine, de a nu repeta greşelile generaţiei precedente; după gest, s-ar părea că este vorba chiar de generaţia mea, generaţia românilor adulţi. Ceva mi se pare fals în discursul acesta aparent apolitic, dar insinuant agresiv. Cum tînărul ia încă o dată cuvîntul şi insistă asupra greşelilor generaţiei mele, îl întreb la care greşeală a generaţiei mele se referă? Ce va fi ştiind acest tînăr despre istoria generaţiei mele?

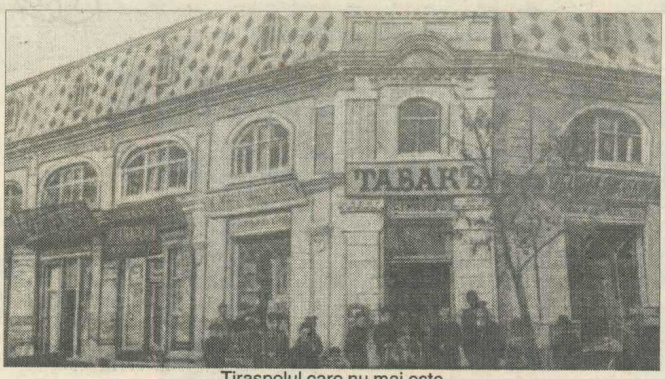

Tiraspolul care nu mai este

Tînărul nu ezită să fie mai explicit: de ce a tolerat generaţia mea (în România) comunismul? Răspunsul e foarte simplu, îi spun, lăsînd diplomaţia la o parte. Din cauza faptului că am fost ocupaţi de Armata Roşie!

O clipă mă tem că am declanşat o furtună, dar constat, dimpotrivă, că după un moment de consternare, atmosfera devine foarte senină. Se va vorbi apoi despre posibile schimburi cu alte universităţi, despre dorinţa de a vizita şi alte meleaguri... Dorinţe utopice, întrucît situaţia financiară este atît de grea... O tînără ziaristă de la Televiziunea ASKET declară, cu infinită tristeţe, că ea nu este de acord cu regimul din Transnistria. Cît de scump poate costa o asemenea declaraţie, făcută în faţa unei delegaţii grăbite, dar venind din ţări, totuşi, libere...

În cele din urmă, şedinţa oficială se încheie şi discuţiile continuă în grupuri mici. Pentru unii dintre noi, figura cea mai fascinantă este Mihail, întrucît prefigurează – poate – noul chip al Rusiei, plămădit pesemne din acelaşi minunat material uman pe care bolşevismul l-a înecat în sînge, dar pe care energiile tainice ale marelui popor rus continuă să-l aducă pe lume.

Occidentul începe cu noi

Constatăm că nu puţină lume ştie românește. Multe păreri sună, între patru ochi, cu totul altfel decît în plen. Mulţi îşi subliniază simpatii pro-române. *„Eu ştiu niţel a grăi moldovenește, fiindcă bunica mea m-a dus la grădiniţa moldovenească, pe cînd trăiam la Chişinău."* Aflăm că la Universitate există un cerc de învăţare a limbii române. Mai multe tinere au faţa literalmente inundată de bucurie la gîndul că ar putea fi invitate în România. Pentru ele, prima capitală occidentală este Bucureştiul. O discuţie în limba engleză – care e vorbită de multe dintre gazdele noastre – e urmărită cu încîntare nedisimulată de o studentă; o invităm în cercul nostru şi aflăm că visul ei este să ajungă în Statele Unite, dar ce bine ar fi dacă ar începe drumul spre Vest cu România!

Înaintea plecării, rămînem îndelung în parcul din faţa Universităţii, sub soarele vesel-trist de octombrie, pe lîngă copacii pe jumătate verzi-pe jumătate galbeni, înlănţuiţi de vraja unei prietenii adînci şi neaşteptate. Aşadar, pe curînd, data viitoare în România!

20 octombrie 1996

P.S. Înaintea alegerilor, Mihail a fost arestat pentru că susţinuse drepturile transnistrenilor de a vota în calitate de cetăţeni ai Republicii Moldova. Soţia sa nu a ştiut nimic de soarta lui mai multe zile, pînă cînd a urmărit, la ştirile difuzate de televiziunea nistreană, un reportaj despre activităţile potrivnice norodului transnistrean pe care le ducea un cetăţean reţinut de miliţie, pe nume Korabelinikov.

POLIROM NOUTĂŢI

Vladimir Tismăneanu – Reinventarea politicului
Europa Răsăriteană de la Stalin la Havel
Traducere de Alexandru Vlad
Studiu introductiv de Dan Pavel

„Reinventarea politicului este o istorie a ideilor. A oamenilor vii care n-au avut altceva de contrapus brutalei represiuni totalitare decît rezistenţa ideilor lor." (Dan Pavel)

În pregătire:
- Thierry de Montbrial – **Memoria timpului prezent**
- Petre Andrei – **Sociologie generală**
- Adrian Neculau, Gilles Ferréol (ed.) – **Minoritari, marginali, excluşi**

Comenzi la CP266, 6600, Iaşi Tel.&Fax: (032)-214.100; (032)-214.111;
Internet: www.nordest.ro/shopping/books/polirom/polirom.htm;
E-mail: polirom@mail.cccis.ro;

Ministerul Învăţământului, cu sprijinul Băncii Mondiale, a demarat în 1995 Proiectul de Reformă a Învăţământului Preuniversitar din România.

Componenta **Manuale Şcolare** are un buget de 50 de milioane dolari şi prevede tipărirea a 250 de titluri de manuale noi corespunzătoare noilor programe analitice, pînă în anul 2000.

Fiecare disciplină de învăţămînt, de la clasa a II-a la clasa a XII-a, va beneficia de 3 variante de manual. Pentru a obţine dreptul de tipărire a acestor variante de manuale, editurile interesate participă la un sistem de licitaţii internaţionale organizate de Ministerul Învăţământului, în urma cărora se aprobă cele 3 variante, pe baza a două criterii: calitatea conţinutului şi preţul.

Editura ALL a participat la toate cele 3 licitaţii desfăşurate în 1995 şi 1996 pentru manualele claselor a II-a, a III-a şi a V-a.

La licitaţia din 1995, pentru clasa a II-a, Editura ALL a cîştigat dreptul de a edita Manualul de Ştiinţe. Profesionalismul celor care l-au conceput şi realizat s-a materializat în calităţile deosebite ale manualului, ceea ce a determinat jumătate din numărul/totalul învăţătorilor claselor a II-a din ţară să-l comande prin Minister sau să-l recomande spre a fi cumpărat celor peste 225.000 de elevi care-l folosesc în prezent.

Reconfirmînd totala implicare, cu scopul promovării unui învăţămînt modern, editura ALL a pus la dispoziţia celor interesaţi, pe lîngă manualul propriu-zis, două auxiliare de primă importanţă: Cartea (Ghidul) Învăţătorului şi Caietul Elevului. Toate acestea s-au constituit în PACHETUL EDUCAŢIONAL pentru ŞTIINŢE la clasa a II-a, un complex de instrumente direct intercorelate şi care asigură o desfăşurare facilă a transmiterii, recepţionării, înţelegerii şi consolidării cunoştinţelor din aria de interes a disciplinei Ştiinţe.

La licitaţiile desfăşurate în 1996, Editura ALL a mai cîştigat dreptul de a edita încă 9 manuale şi anume:

Pentru clasa a III-a:
1. MATEMATICĂ
   Autori: Gheorghe Herescu, Alexandrina Dumitru
2. MATEMATICĂ
   Autori: Mihail Roşu, Niculina Ilarion
3. ŞTIINŢE
   Autori: Aglaia Ionel, Aurora Mihail
4. EDUCAŢIE CIVICĂ
   Autor: Elena Nedelcu
5. EDUCAŢIE MUZICALĂ
   Autor: Sofica Matei

Pentru clasa a V-a:
1. LIMBA ROMÂNĂ
   Autori: Flori Lupu, Victoria Pădureanu, Matei Cerchez
2. ISTORIE
   Autori: Zoe Petre, Laura Căpiţă, Monica Dvorki, Ioan Grosu, Carol Căpiţă
3. ISTORIE
   Autori: Valentin Băluţoiu, Constantin Vlad
4. BIOLOGIE
   Autori: Gheorghe Mohan, Aurora Mihail, Aurel Ardelean

Toate cele nouă manuale vor fi integrate în Pachete Educaţionale, la care, ulterior, se vor adăuga şi alte materiale auxiliare ce vor veni în sprijinul elevilor pentru o mai rapidă asimilare a fiecărei materii în parte şi a stimulării interesului pentru acestea.

GABRIEL ANDREESCU

Vizita în Polonia, o strategie care întîmpină decizia NATO din iulie?

Vizita în Polonia a însemnat – avînd în vedere nivelul şi mediatizarea – o surpriză pentru observatorii politicii externe româneşti. În ultimii ani, nimic – în afara Budapestei, Chişinăului, Kievului şi, bineînţeles, capitalelor vestice – nu părea să mai prezinte interes diplomatic. Declaraţiile preşedintelui Constantinescu, la sosirea din Polonia, miercuri 15 ianuarie, au confirmat că ne aflăm în faţa unui demers cu semnificaţie. Vizita ar fi avut *„o importanţă deosebită ... şi pe planul relaţiilor regionale, şi pe planul integrării europene şi euro-atlantice. Se revine la o orientare tradiţională a politicii româneşti, în care România a fost legată de Occident nu numai pe o singură cale, ci şi pe o cale nordică prin Polonia, estică prin Ungaria şi alta sudică prin Mediterana. Va trebui să avem înţelepciunea politică să folosim toate aceste căi în folosul nostru, în planul stabilităţii regionale şi în folosul integrării europene şi euro-atlantice“*.

ALEKSANDER KWASNIEWSKI, preşedintele Poloniei, împreună cu EMIL CONSTANTINESCU

Ce poate să explice această nouă orientare? Cred că actualii actori ai politicii externe româneşti, care nu se fac, ci doresc sincer apropierea de Vest, realizează prima dată complexitatea procesului de extindere a NATO. Sînt prea mulţi factori care se ridică în faţa extinderii **rapide şi largi**, în acelaşi timp, a Alianţei. Ca urmare, arhitecţii NATO au proiectat, de mult, scenarii alternative ale extinderii. S-a dat prea puţină atenţie, la noi, Iniţiativei de cooperare sud-est europeană, pentru care d-l Schifter a vizitat Bucureştiul în toamna anului trecut. Aş da însă, acum, un alt exemplu, sugestiv pentru modul în care gîndesc strategii NATO, folosind un studiu apărut în *Foreign Affairs*, în numărul din noiembrie–decembrie, 1996[1].

Doi analişti de la RAND, cunoscuţi pentru rolul lor mai vechi în definirea strategiilor NATO, au proiectat o soluţie capabilă, consideră ei, să realizeze mai multe compromisuri: între cei ce susţin o decizie de extindere limitată a Alianţei şi cei care susţin ideea unei uşi deschise, bazată pe autodiferenţiere; între cei care propun principiul autodiferenţierii şi cei care văd un paralelism între integrarea în NATO şi UE; între cei care se adresează ţărilor aspirante şi cei care se adresează statelor care nu pot deveni membre ale NATO. Conform lui Ronald Asmus şi Stephen Larrabee, ar fi necesare:

1) Reorganizarea de către NATO a Parteneriatului pentru Pace, pentru a extinde integrarea şi cooperarea în domeniul apărării nu numai cu noii membrii, dar şi cu ţările care nu vor fi cuprinse în primul val;

2) Schimbarea unor planuri şi a structurilor de comandă, astfel ca să se poată asigura în condiţii mai bune misiuni ale NATO, dincolo de frontierele sale, şi stabilirea de contacte între ţările implicate la nivel regional;

3) Crearea de „spaţii strategice“[2], care să asigure Alianţei controlul crizelor regionale, înăuntru şi în afara frontierelor sale.

Autorii discută trei spaţii strategice:

a) Spaţiul strategic al Europei Centrale de Est, constituit din Polonia, Republica Cehă, Ungaria şi, potenţial, Slovacia ori Slovenia. Acesta ar reprezenta cea mai importantă vecinătate, în ordinea valorii strategice. Cu excepţia Slovaciei, toate ţările numite şi-au exprimat fără echivoc voinţa de a deveni membre NATO.

b) Spaţiul strategic al Europei de Nord-Est. Ar include ţările baltice, probabil Finlanda şi Suedia, dacă ar intenţiona să devină membre. Statutul de membru al ţărilor baltice este, după cum se ştie, un subiect controversat.

c) Spaţiul strategic al Europei de Sud-Est. Ar include România şi, posibil, până la un punct, Bulgaria. Conform celor doi analişti, suportul pentru lărgirea NATO în această regiune este cel mai slab, ca motive numindu-se absenţa unui lobby puternic, în acest sens, din partea aliaţilor NATO şi rămânerea în urmă a reformei politice şi economice în regiune, prin comparaţie cu celelalte două spaţii strategice.

NATO va fi capabil să creeze aceste spaţii strategice prin asocierea membrilor NATO, cei mai interesaţi să urmeze modelul de extindere expus cu structuri de comandă regionale, şi cu celelalte ţări care participă la Parteneriatul pentru Pace. Noii membri NATO şi cei care vor primi un răspuns negativ la dorinţa lor de aderare vor stabili astfel o relaţie fermă cu Alianţa. Membrii potenţiali vor fi puşi în legătură cu o comandă NATO regională. Drept urmare, participanţii actuali ai Parteneriatului pentru Pace îşi vor cimenta relaţiile la nivel regional, întărind poziţia lor politică privind integrarea ulterioară. Ei vor realiza legături militare ce permit obţinerea unor garanţii de securitate.

LECH WALESA, fostul preşedinte al Poloniei, alături de EMIL CONSTANTINESCU

Iată deci că problema integrării României în NATO nu se reduce la chestiunea: vom fi sau nu nominalizaţi pentru aderare alături de Cehia, Polonia şi Ungaria? Acesta este şi contextul în care trebuie judecate afirmaţiile ministrului de Externe român, Adrian Severin, privind faptul că intrarea Ungariei în primul val de integrare, fără România, nu ar reprezenta pentru noi o tragedie. A rămîne **în afara primului val** (ceea ce este destul de probabil) şi a avea pe umeri afirmaţii de genul: **asta este o tragedie** nu ar face decît să destabilizeze politica externă românească, la momentul „fatal“. Deja trebuie construite scenarii privind opţiunile posibile, dacă nu vom intra în primul val. În acelaşi timp, nu avem dreptul să ratăm nici un act de politică internă sau externă care ne oferă o cît de mică şansă de a fi acceptaţi printre „cîştigătorii“ din iulie 1997.

[1]Ronald D. Asmus, F. Stephen Larrabee, „NATO and the Have-Nots. Reassurance After Enlargement“, *Foreign Affairs*, vol. 75, no. 6, 1996, pp. 13–20.

[2]Mi s-a părut a fi forma cea mai apropiată de sintagma engleză, „strategic homes“.

CITITORII DIN STRĂINĂTATE

se pot abona la revista "22" achitînd la redacţie (Calea Victoriei 120) costul abonamentului sau depunîndu-l în conturile deschise la **Banca Comercială Ion Ţiriac S.A. Bucureşti, Str. Doamnei nr. 12**:
(pentru **dolari** în contul 4024009230,
pentru **mărci** în contul 4024009231,
pentru **franci francezi** în contul 4024009235,
pentru **lire sterline** în contul 4024009232,
pentru **franci elveţieni** în contul 4024009233,
pentru **lire italiene** în contul 4024009234) sau (pentru orice fel de valută) trimiţînd un cec (**money order**) pe adresa: Revista "22", Calea Victoriei 120, cod 70179, sector 1, Bucureşti, România.

Pentru a nu se reţine un comision foarte mare de către bănci, rugăm abonaţii cărora le stă în putinţă acest lucru ca plăţile care se fac prin CEC (nu virament) să se facă prin CEC-uri plătibile în SUA şi exprimate în dolari SUA sau prin CEC-uri exprimate în mărci germane şi plătibile în Germania.

	1 an	6 luni	3 luni
– Europa occidentală:	80 $ 140 DM 500 FF 140.000 LIT 56 £ 100 CHF	40 $ 70 DM 250 FF 70.000 LIT 28 £ 50 CHF	20 $ 35 DM 125 FF 35.000 LIT 14 £ 25 CHF
– Ungaria, Polonia, Cehia, Slovacia, Slovenia	40 $	20 $	10 $
– Israel	60 $	30 $	15 $
– SUA, Japonia, Australia:	100 $	50 $	25 $

sau echivalentul în orice monedă convertibilă.

Revista "22" anunţă exclusivitatea difuzării sale în străinătate. Difuzorii de presă neautorizaţi de redacţie (inclusiv RODIPET) vor trebui să răspundă conform prevederilor legale.

Redacţia: GABRIELA ADAMEŞTEANU (**redactor-şef**); RODICA PALADE (**redactor-şef adjunct**); ANDREI CORNEA (**publicist comentator**); OANA ARMEANU (**şef secţie social**); MARIAN CHIRIAC (**politic**); IULIAN ANGHEL (**politic, social**); DAN PERJOVSCHI (**grafician**); LUCIAN PIUCĂ (**tehnoredactor**); RADU DOBÂNDĂ, RODICA TOADER, MARA ŞTEFAN (**corectori**); MIRCEA IONESCU (**şef serviciu difuzare**); CONSTANTIN SATALLA, ALEXANDRU PETREA (**difuzare**); MIHAELA CUCU (**publicitate**); ALINA CORBU (**contabil-şef**); IULIANA FLOREA (**casier**); ADRIANA BOBEICĂ (**secretariat**); LIDIA CRISTESCU (**procesare text, abonamente**); CONSTANTIN VĂDUVA (**fotoreporter**).
Responsabil de număr: MARIAN CHIRIAC

Rubrici permanente:
ŞERBAN ORESCU, TIA ŞERBĂNESCU, ĔMIL HUREZEANU, N.C. MUNTEANU, CRISTIAN PREDA, RADU CĂLIN CRISTEA (**comentariu politic**), ILIE ŞERBĂNESCU (**comentariu economic**), H.-R. PATAPIEVICI (**eseu**), CEZAR BĂLTAG (**istoria religiilor**), MAGDA CĂRNECI (**cultură**), DAN C. MIHĂILESCU (**cronică literară**), ERWIN KESSLER (**cronică plastică**), DIANA TURCONI (**reportaj, anchete**).

Corespondenţi: IOAN MUŞLEA (**Cluj**), DANIEL VIGHI (**Timişoara**)

Consiliul 22: MONICA LOVINESCU, VIRGIL IERUNCA, MIHAI ŞORA, ŞERBAN PAPACOSTEA, VIRGIL NEMOIANU, SORIN ALEXANDRESCU, MIRCEA MARTIN, MIHNEA BERINDEI, EMIL HUREZEANU, VLADIMIR TISMĂNEANU, GABRIEL ANDREESCU, SORIN ANTOHI, H.-R. PATAPIEVICI.

Tipărit la FED. Tehnoredactare computerizată: „22“.
Redacţia şi administraţia: Bucureşti, Calea Victoriei 120.
Tel 311.22.08, 614.17.76; Fax 311.22.08, 614.17.76
e-mail: r22@r22.sfos.ro, http://www.sfos.ro/culture/22/

Manuscrisele nepublicate nu se restituie

ISSN-1220-5761